

ОДБРАНА

Интервју

**ПУКОВНИК
ПЕТАР БОШКОВИЋ,
НАЧЕЛНИК УПРАВЕ
ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ**

**ИСТИНА
УСЛОВ
ПОВЕРЕЊА**

АРСЕНАЛ
86

Позив за учешће на концерту „Наша деца“

Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ организоваће, у оквиру обележавања Дана Војске Србије у априлу 2014. године, већ традиционални концерт „Наша деца“, на коме ће наступити деца професионалних и пензионисаних припадника Министарства одбране и Војске Србије.

Пријава треба да садржи следеће податке:

- име и презиме кандидата,
- име, презиме и матични број пратиоца,
- адресу становања са са поштанским бројем места становања,
- назив јединице професионалног војног лица или војног службеника са бројем војне поште,
- контакт телефон, мобилни и фиксни,
- жанр инструменталне композиције, песме или игре, назив и време трајања,

– обезбедити корепетитора, клавирску пратњу, за кандидате који ће интерпретирати соло нумере.

Старосна граница кандидата је до 18 година.

Пријаву треба доставити преко претпостављене команде, редовном поштом, директно Уметничком ансамблу на адресу: Браће Југовића 19, 11000 Београд или телефаксом на број 011/3000-266 до 15 часова 15. марта 2014. године.

Све додатне информације и питања везана за аудицију и концерт „Наша деца“ могу се добити на телефон 011/3240-242.

ИЗЛОЖБА

СКРИВЕНО БЛАГО ДОМА ЈЕВРЕЈА ГРУЈИЋА

ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ, 13. ФЕБРУАР – 15. МАРТ 2014.

Отворени конкурси за војне школе

Конкурси за пријем ученика и кадета у војне школе отворени су 15. фебруара и трајаће до 31. марта 2014. године. У Војну гимназију прима се 90 ученика, у Војну академију 50 кадета, док се на Медицински факултет Војномедицинске академије прима 25 кадета.

Ове године, први пут у Војну гимназију примају се и ученице, тако да су сада све војне образовне институције отворене за кандидате оба пола. Младићи и девојке који желе да конкуришу за упис у војне школе, потребно је да на време поднесу пријаву у центрима Министарства одбране на територији сталног места боравка. Уз пријаву потребно је приложити неопходну документацију. Војна академија и Војна гимназија ће, за време трајања конкурса, сваке суботе организовати акцију „Отворена врата“. Тада ће сви заинтересовани бити у прилици да посете ове школе и непосредно се упознају са њиховим капацитетима и могућностима, док ће им запослени пружити све потребне информације у вези са конкурсом и условима живота и рада.

За време школовања ученицима и кадетима обезбеђени су бесплатан смештај и исхрана у интернатима Војне академије и Војне гимназије, као и целокупна наставна литература, капацитети Спортског центра, библиотеке, интернет центра. По завршетку школовања, кадети стичу високо образовање и стручно звање које је прописано акредитованим студијским програмима. Након успешно завршеног школовања у Војној академији и на Медицинском факултету ВМА примају се у професионалну војну службу и производе у чин потпоручника одговарајућег рода-службе.

Конкурс је објављен у магазину „ОДБРАНА“ од 15. фебруара и на веб сајтовима Министарства одбране (www.mod.gov.rs), Универзитета одбране (www.uo.mod.gov.rs), Војне академије (www.va.mod.gov.rs), Војномедицинске академије (www.vma.mod.gov.rs) и Војне гимназије (www.gimnazija.mod.gov.rs), где се може наћи више информација о условима конкурса и о потребној документацији.

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавцић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, потпуковник

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић, Славица Лужник

Новинари

Сања Анђелковић

Мирјана Крстовић, потпоручница

Владимир Вјештић

Биљана Миљић

Александар Петровић, поручник

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,

др Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,

др Милан Мијалковски, др Зоран Миладиновић,

др Миљан Милкић, Кршман Милошевић,

Никола Остојић, Никола Оташ, Александар

Радић, Влада Ристић, Будимир М. Попадић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),

Станислава Струњаш, Марија Марић и

Слободан Михаиловић

(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),

Горан Станковић, Душка Стефановић,

Јово Мамула, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ

месечно 160 динара. За претплатнике преко

Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 203

Специјалци
у акцији

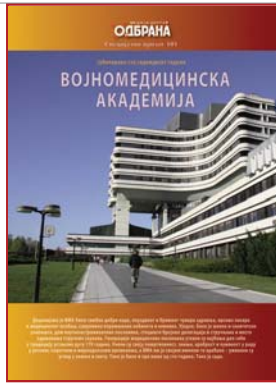
Снимио Јово МАМУЛА

САДРЖАЈ

- ДОГАЂАЈИ
 - 6 Сустрет министара одбране Србије и Азербејџана
ПОДСТИЦАЈ САРАДЊИ
 - 7 Министар Родић у посети Грчкој
ПОДРШКА ТРАДИЦИОНАЛНИХ ПРИЈАТЕЉА
 - 10 Обележен Дан Универзитета одбране
КЉУЧ БУДУЋНОСТИ
- ИНТЕРВЈУ
 - 14 Пуковник Петар Бошковић, начелник Управе за односе са јавношћу
ИСТИНА УСЛОВ ПОВЕРЕЊА
 - 19 Промоција нове генерације резервних официра
ЈАЧАЊЕ ОДБРАНЕ
- ТЕМА
 - 20 Нови План одбране Републике Србије
У САГЛАСНОСТИ С ПРЕТЊАМА
 - 23 Пројекат у области одбрамбених технологија
ЦИВИЛНА НАУКА И ЕДА
 - 24 Дискриминација на радном месту
ПРОМЕНЕ ЗА ТОЛЕРАНТНИЈЕ ДРУШТВО
- ОДБРАНА
 - 27 Припреме за операцију Аталанта
ЕФИКАСНО ПРОТИВ ПИРАТЕРИЈЕ

СПЕЦИЈАЛНИ
прилог

СТО
СЕДАМДЕСЕТ
ГОДИНА ВМА

Реч уредника

Тему овог броја посвећујемо новом Плану одбране Републике Србије, који је Влада усвојила крајем прошле године и који после више од две деценије на прилагођени начин прописује поступање свих субјеката одбране у случајевима ратног и ванредног стања. У наредних неколико месеци, сви субјекти одбране мораће да израде и усвоје своје планове, којима ће регулисати припреме за одбрану. Новим Планом одбране измењен је приступ планирању одбране и са централизованог концепта прешло се на децентрализоване, који се заснива на интегралном ангажовању субјеката одбране, који добијају самосталност, одговорност и значајну улогу у остваривању виталних одбрамбених интереса.

Горска служба спасавања Србије мање је позната широј јавности, али је њена улога изузетно важна. То је елитна организација чији су чланови непрекидно у приправности. Спасити људски живот и помоћи човеку у невољи, њихови су основни задаци. Спасиоце и спасилачке тимове служба обучава и опрема за извођење различитих спасилачких акција – на скијашким теренима, у планинским условима, за спасавање у стени, из јама и пећина, као и у урбаним условима. Горску службу спасавања Србије, добровољну и непрофитну организацију, основали су искусни алпинисти 1952. године, а данас има око 150 спасилаца.

У овом броју су и прилози о две изложбе које су привукле велику пажњу јавности. У оквиру обележавања стогодишњице Првог светског рата, у Архиву Србије отворена је изложба Први светски рат у документима Архива Србије. Изабрана документа сведоче о предисторији Првог светског рата, а посетиоци до 15. марта имају прилику да виде ретко излагана документа из Архива Србије. Међу њима најважнији су оригинал ултиматума који је Аустроугарска упутила Србији 23. јула 1914. године, писмо регента Александра Карађорђевића руском цару Николају II, одговор српске владе на ултиматум, као и оригинал телеграма објаве рата Србији 28. јула 1914. године.

Галеријски простор Дома Војске Србије у Београду поново привлачи бројне посетиоце. Овога пута на изложбу „Скривено благо Дома Јеврема Грујића“, јединствену прилику да сагледамо историју једне значајне српске грађанске породице и видимо изузетно вредна дела ликовне и примењене уметности, старо оружје и архивску библиотечку грађу која сведочи о богатом културно-историјском наслеђу нашег народа. То је и прилика, како је на отварању рекао министар одбране Небојша Родић, да се ближе обавестимо о развоју грађанског друштва у Србији, политичком животу и дипломатији, али и да освежимо сећања на прве журеве и вечерња окупљања у чувеној дискотеци „Код Лазе Шећера“ крајем шездесетих година прошлог века. Изложба је отворена до 15. марта. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

■ ДРУШТВО

28 Горска служба спасавања Србије СИГУРНА ПОМОЋ У НЕВОЉИ

Горска служба представља синоним за хуманост, храброст, пожртвовање и одлучност. То је елитна организација чији су чланови непрекидно у приправности, спремни да одговоре на сваки изазов и пруже помоћ онима којима је најпотребнија.

33 Уз Дан ватрогасних јединица Војске Србије ВЕК И ПО ВОЈНЕ ПРОТИВПОЖАРНЕ СЛУЖБЕ

■ КУЛТУРА

34 Изложба у Дому Војске у Београду СКРИВЕНО БЛАГО ДОМА ЈЕВРЕМА ГРУЈИЋА

Изложба је јединствена прилика не само да сагледамо историју једне значајне српске грађанске породице, већ и да видимо изузетно вредна дела ликовне и примењене уметности, старо оружје и архивску библиотечку грађу, која сведочи о богатом културно-историјском наслеђу нашег народа

38 Изложба Архива Србије ПРВИ СВЕТСКИ РАТ У ДОКУМЕНТИМА

41 Нове књиге ЖИТИЈА СВЕТИХ ВОЈСКОВОЂА И ВОЈНИКА

■ СПОРТ

49 Тина Златковић, спортски стрелац и плесачица ВИШЕ ОД ВЕШТИНЕ

Сусрет министара одбране Србије и Азербејџана

Подстицај сарадњи

Министар одбране Небојша Родић састао се 17. фебруара у Београду са министром одбране Републике Азербејџан генерал-пуковником Закиром Хасановим. После потписивања Споразума о сарадњи у области одбране, двојица министара су изразила задовољство због развоја добрих и пријатељских односа који су потврђени током сусрета на највишем нивоу, посебно након доношења Декларације о пријатељским односима и стратешком партнерству двеју држава, коју су потписали председници Томислав Николић и Илхам Алијев, у Бакуу, 8. фебруара прошле године.

Министар Родић истакао је да потписани Споразум представља формално-правни оквир за даље интензивирање сарадње која ће допринети стратешким смерницама развоја и унапређења војно-економске, војно-образовне и војно-медицинске сарадње.

– Колегама из Азербејџана представимо капацитете Универзитета одбране, Војне академије и Медицинског факултета Војномедицинске академије, као и могућности одбрамбене индустрије Србије – рекао је министар Родић и напоменуо да се војна сарадња двеју земаља унапређује заједничким учешћем на вежбама које доприносе оперативним и функционалним способностима Војске Србије. Припадници Националне армије Азербејџана учествоваће на вежби „Викинг14“, заснованој на симулацијама и тренингу за учешће припадника оружаних снага у кризним ситуацијама, као и на међународној вежби „Platinum Wolf 14“ у бази „Југ“.

Министар одбране Азербејџана генерал-пуковник Закир Хасанов веома важном оценио је војну сарадњу двеју држава, о чему, како је истакао, сведочи и потписивање Споразума о сарадњи у области одбране.

Споменици пријатељства

Министар одбране Азербејџана генерал-пуковник Закир Хасанов и државни секретар Зоран Ђорђевић положили су венце и цвеће у Ташмајданском парку, на споменике Хејдару Алијеву, Милораду Павићу и деци страдалој током НАТО агресије 1999. године.

Полагање венаца на споменике Хејдару Алијеву, првом председнику независног Азербејџана, и истакнутом српском писцу Милораду Павићу, који је светску славу стекао романом „Хазарски речник“, о народу за који се верује да је живео на територији данашњег Азербејџана, потврда је пријатељства два народа и сарадње која подстиче привредни развој и размену културних вредности.

Венци на споменик деци настрадалој током НАТО агресије на СР Југославију 1999. године, када је око 2.500 цивила и више од 80 деце изгубило живот, снажна су антиратна порука и протест против убијања недужних цивила и деце у ратним сукобима.

– Наша сарадња ће се додатно развијати у многим правцима и областима, а на то смо упућени јер обе државе имају проблем са сепаратистичким тежњама. Азербејџан подржава суверенитет и територијални интегритет Србије на целој територији, баш као што Србија чини кад је реч о нашој држави и проблему Нагорног Карабаха – истакао је министар Алијев.

Током посете Србији министра одбране Азербејџана примили су председник Томислав Николић и први потпредседник Владе Александар Вучић. ■

Министар Родић у посети Грчкој

Подршка традиционалних пријатеља

7

Настојаћемо да пронађемо модалитете сарадње и на плану одбрамбених индустрија, што је од великог значаја за обе земље у време економске кризе и обостраних настојања да се обезбеди посао и достојан живот за грађане, изјавио је министар Родић у Атини

После састанка са грчким колегом, министар Родић је истакао да су разговори били врло успешни и ефикасни и да је донета чврста одлука да се снажно појача билатерална војна сарадња заједничким ангажовањем у више области. Истакнуте су следеће активности од изузетног значаја: потписивање Техничког споразума о коришћењу услуга Атинског мултилатералног центра за координацију поморског транспорта (AMSCC), ради транспорта српских снага у операције подршке миру; потписивање Техничког споразума о заједничком ангажовању на грчким бродовима у европској операцији Аталанта у водама Рога Африке; одлука о размени официра на постдипломским нивоима усавршавања у војно-образовним институцијама обе земље; посебно је сагледано учешће Војске Србије у борбеној групи Европске уније HELBROC, која је оперативна у првој половини ове године. Афирмативан географски аспект групе и њена политичка природа представљали би битан бенефит за нашу државу и војску.

– Настојаћемо да пронађемо модалитете сарадње и на плану одбрамбених индустрија, што је од великог значаја за обе земље у време економске кризе и обостраних настојања да се обезбеди посао и достојан живот за грађане – нагласио је министар Родић.

Грчка је изразила спремност да прихвати представника Војске Србије који борави као посматрач у команди регионалне међународне јединице SEEBRIG у Лариси, у Грчкој.

Изражена је захвалност на подршци и присуству припадника грчких оружаних снага на годишњим комеморативним свечаностима и на српским војним меморијалима у Солуну и на острву Крф.

– Србија са пијететом и хришћанском оданошћу чува успомену на 358 грчких војника који су сахрањени у заједничкој гробници у Пироту – истакао је министар Родић у подсећању на заједничку борбу и страдања српских и грчких војника у Првом светском рату.

Током посете министар Родић обишао је 13. команду за специјалне операције Копнене војске и Школу националне одбране Грчке. ■

Министар одбране Небојша Родић разговарао је 25. фебруара у Атини са министром одбране Грчке, Димитрисом Аврамопулосом. Министра Родића примио је и председник Грчке, Каролас Папуљас.

У разговорима министар Родић изразио је захвалност на континуираној подршци и помоћи Грчке на путу Србије ка чланству у Европској унији. Он је, такође, пожелио успех и постизање свих зацртаних циљева током грчког председавања Европском унијом, у времену економске кризе и нестабилног окружења у којем се Европа тренутно налази.

Обележавање Дана државности

Поводом Дана државности – 15. фебруара, председник Србије Томислав Николић, у пратњи министра одбране Небојше Родића и начелника Генералштаба генерала Љубише Диковића, положио је венац на споменик Незнаком јунаку на Авали.

Председник Николић уписао је у Спомен књигу: *Данашња Србија вас је госпојна. Госпојна је свих ваших мука и сваке капи крви коју сите пролили за њену децу. И иако ће да буде и када и нас више не буде.*

Премијер Србије Ивица Дачић положио је лаворов венац на саркофаг војводе Карађорђа у цркви Светог Ђорђа на Опленцу.

Председник Николић приредио је поводом Дана државности свечани пријем на коме је, у поздравној речи, нагласио да се са поносом сећамо историјских догађаја који су кључни за обнављање српске државности.

Поводом обележавања Дана државности, на Калемегдану је извршена почасна паљба са десет плотуна из шест артиљеријских оруђа.

Србија слави Дан државности на велики хришћански празник Сретење, обележавајући годишњицу Првог српског устанка под вођством војводе Карађорђа. На исти дан, 1835. године донет је и први Устав српске кнежевине, познат и као Сретењски устав, који је Србију дефинисао као независну кнежевину подељену на округе, срезове и општине. ■

Свестрана сарадња

На састанку министра одбране Небојше Родића са командантом НАТО Здружених снага Напуљ, адмиралом Брусом Клинганом разговарано је о регионалној сарадњи и улози Србије у креирању безбедносног окружења на Балкану, као и сарадњи са НАТО у оквиру Програма *Партнерство за мир*. Министар Родић је истакао да КФОР ужива највише поверење грађана Србије у односу на остале међународне актере ангажоване на простору Косова и Метохије и да ће одржање неутралне позиције НАТО подржати примену Бриселског споразума између Београда и Приштине. Адмирал Брус Клинган изразио је задовољство комуникацијом на високом нивоу између Србије и НАТО.

Министар Родић састао се са начелником Генералштаба Словеначке војске генерал-мајором Добраном Божичем. Констатовано је да је дугогодишња успешна сарадња Србије и Словеније добар пример развијања пријатељских односа у региону, чији је циљ стварање повољнијег окружења за свеукупан просперитет и развој. Изражено је задовољство професионалним односом више од 300 припадника оружаних снага Словеније у саставу КФОР-а. Као области будуће сарадње предложени су обука, припрема и евентуално заједничко учење у мултинационалним операцијама и регионалним војним вежбама.

У разговору са копредседником алжирског дела Мешовите комисије за сарадњу у области одбране генерал-мајором Грисом Абделхамидом, министар Родић је нагласио потребу да се садашња добра војно-економска и војнообразовна сарадња прошири и на научнотехничку и војномедицинску област. Школовање и усавршавање припадника Министарства националне одбране Алжир у Србији обезбедиће дугорочно повезивање са Националном народном армијом Алжира и позитивно одразити на већ успостављене везе.

Од активности министра Родића у оквиру система одбране издвајамо посету Војнообавештајној агенцији (ВОА), где је упознат са могућностима и капацитетима агенције. Посебно је изразио задовољство због великог броја младих људи у ВОА, истичући да улагање у образовање мора бити континуирано и агресивно. После разговора министар је обишао музејску поставку о историји војнообавештајне службе у Србији од 1884. године до данас.

На састанку министра Родића са директорима привредних друштава Одбрамбене индустрије Србије, представницима „Југоимпорт – СДПР“ и Агенције за осигурање депозита, разматрана су актуелна питања пословања привредних друштава Одбрамбене индустрије Србије, констатовано повећање извозних послова и изражена потреба за убрзање инвестиционих циклуса.

У разговору са делегацијом Савеза удружења потомака ратника Србије 1912–1920. године, министар Родић је указао на значај обележавања годишњице Првог светског рата и учешћа припадника Министарства одбране и Војске Србије током ове и наредних година у планираним активностима у земљи и иностранству. Он је подсетио на потребу за активнијим ангажовањем у проналажењу и обележавању војних меморијала, споменика и места погинулим ратницима из овог периода. ■

Рад Алжирско-српске мешовите комисије

На другом заседању Алжирско-српске мешовите комисије у Београду, државни секретар Зоран Ђорђевић и генерал Тиреш Мохамед потписали су Споразум о узајамној размени и заштити тајних података у области одбране између Републике Србије и Демократске Народне Републике Алжир. На састанку је истакнута важност потписивања споразума за развој будуће сарадње и односа између две војске.

Пленарно заседање мешовите комисије за сарадњу у области одбране отворио је помоћник министра за политику одбране и копредседник мешовите комисије Мирослав Јовановић, који је најавио даље унапређење стратешког партнерства и дефинисање конкретних видова и облика сарадње.

Копредседник алжирског дела мешовите комисије генерал-мајор Грис Абделхамид такође је истакао важност сарадње два система одбране, који развијају конкретне пројекте сарадње из области школовања и обуке, војне медицине, одбрамбене индустрије и војних питања.

Алжирску делегацију примио је и заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Јовица Драганић. ■

Седница Ректорског савета Конференције универзитета Србије

9

Седница Ректорског савета Конференције универзитета Србије (КОНУС) у Дому Војске Србије присуствовали су министар одбране Небојша Родић, помоћник министра за људске ресурсе Милош Јанковић, ректори универзитета у Србији и Републици Српској, председници Националног савета за високо образовање и науку као и председник Националне комисије за акредитацију и проверу квалитета. Тема седнице била је унапређење сарадње и образовне делатности Универзитета одбране са универзитетима у Србији.

У уводној речи, заменик председника КОНУС-а и ректор Универзитета у Новом Саду, проф. др Мирослав Весковић нагласио је да је Универзитет одбране важан и конструктиван члан КОНУС-а и да је његова улога значајна у високообразовном простору Србије, без обзира на специфичност у функционисању и тематици којом се бави.

Ректор Универзитета одбране генерал-потпуковник проф. др Миодраг Јевтић оценио је да је остварена добра интеринституционална сарадња и захваљујући томе достигнути су неопходни стандарди за равноправно учествовање у унапређењу високог образовања и истраживачке делатности у Србији.

На седнице је закључено да је унапређење међууниверзитетске сарадње у свим областима од националног и заједничког интереса, дата је подршка Универзитету одбране за укључење у Дунавску конференцију универзитета и стручна и колегијална помоћ у укључивање у пројекат „Хоризонт 2020“. ■

Нови доктори наука Универзитета одбране

На свечаној промоцији 19 доктора наука Универзитета одбране дипломе докторандима уручио је ректор те образовне институције генерал-потпуковник проф. др Миодраг Јевтић.

– Волео бих да ту књигу не затворите, и да још много страница буде у оквиру вашег професионалног и научног ангажмана. Својим радом можете да допринесете стварању боље будућности за наш систем одбране и државу – истакао је генерал Јевтић.

Нови доктори наука су пуковник Владо Цвијановић, потпуковници Срећко Кузмановић, Александар Кари, Горан Жупац, Саша Милутиновић, Хајрадин Радончић, Миодраг Костић, Мирко Ресан, Драган Тодоров и Дејан Инђић, затим мајори Драган Памучар и Иван Петровић, војни службеници Биљана Стојковић, Владимир Вукмирица, Љиљана Јелисавац, Олгица Лазаревић, Александра Вукомановић и Љубиша Ристић, као и лице из грађанства Предраг Ранитовић. ■

Обележен Дан Универзитета одбране

Кључ будућности

Намера нам је да Универзитет одбране буде још подстицајнији и перспективнији, пре свега у систему одбране, чиме потврђујемо и отворену интеграцију али и уважавање војног образовања с богатим традицијама и веома важном улогом за будућност Војске Србије, рекао је на свечаности министар одбране Небојша Родић

Свечаности у Дому Војске Србије поводом Дана Универзитета одбране – 24. фебруара и три године од оснивања наше најмање високошколске војне установе присуствовали су председник Србије Томислав Николић, министар одбране Небојша Родић, министри у Влади, начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић, представници Министарства одбране и Војске Србије, цивилних и војних универзитета из земље и иностранства, Српске православне цркве, наставници и кадети, пријатељи и сарадници Универзитета одбране.

Присутнима су се обратили министар одбране Небојша Родић, ректор Универзитета одбране генерал-потпуковник проф. др Миодраг Јевтић, председник Конференције универзитета Србије и ректор Београдског универзитета академик проф. др Владимир Бумбаширевић и генерал Рудолф Урбан с Универзитета одбране из Брна.

Препознатљиво знање

Министар Родић подсетио је на бесконачност људске жеље за знањем, која представља покретач на путу ка знању и истини.

– Образовање као и истина јесу аксиоми просперитета и заједно с васпитањем су једини могући пут који води ка прогресу. На том путу могуће је погрешити, али ко није спреман да прихвати сопствену грешку, никада неће направити ништа оригинално – рекао је министар одбране и додао да су знање и вештине које се данас стиичу особени и специфични, што поставља високе захтеве пред Универзитет одбране, како у развоју научно-истраживачког рада и кадра, тако и у свестраном коришћењу расположивих ресурса.

– Спокојни за постигнути квалитет и конкурентност на тржишту образовања, размишљамо и пројектујемо

Ректор Универзитета одбране генерал-потпуковник проф. др Миодраг Јевтић

како ићи даље, како учинити Универзитет одбране знатно атрактивнијим, не само за оне који ће свој радни век у целини или делом провести као припадници Војске Србије, него и као високообразовни стручњаци у привреди. Свесни смо да нас на овом путу ишчекују препреке, од

Потписани споразуми о сарадњи

Поводом обележавања Дана Универзитета одбране, у Ректорату те високообразовне институције потписани су Споразум о сарадњи са словачком Академијом „Генерал Милан Ратислав Штефаник“ и Споразум о сарадњи са Универзитетом националне одбране Републике Пољске.

Обраћајући се гостима, високим представницима војних универзитета Пољске, Чешке, Словачке, Бугарске и Аустрије, ректор Универзитета одбране генерал-потпуковник проф. др Миодраг Јевтић подсетио је да је сарадња са колегама из Чешке и Бугарске формирана још раније.

– У нама ћете увек имати поуздане partnere који су спремни да уче и размењују идеје, како бисмо заједно учинили искорак и дали активан допринос националној и регионалној безбедности – истакао је генерал Јевтић. Поводом Дана Универзитета одбране проф. др Богуслав Пацек, ректор Универзитета националне одбране Републике Пољске одржао је предавање полазницима Високих студија безбедности и одбране, а гости су посетили и Центар за симулације и учење на даљину и Катедру за стране језике Војне академије.

којих су најозбиљније оне које захтевају промене у нама самимa. У свему томе неће нам бити ни лако ни једноставно, али смо намерни да у томе успемо, јер бићемо и даље млади само уколико будемо спремни да ново почнемо. Намера нам је да Универзитет одбране буде још подстицајнији и перспективнији, пре свега у систему одбране, чиме потврђујемо и отворену интеграцију али и уважавање војног образовања с богатим традицијама и веома важном улогом за будућност Војске Србије – рекао је министар Родић и додао да заједничким напорима треба задржати и даље унапредити образовање, не доводећи га до стандардизације него до индивидуалне препознатљивости.

Највиши академски стандарди

Обраћајући се окупљенима, ректор Универзитета одбране генерал-потпуковник проф. др Миодраг Јевтић рекао је да је образовање кључ успеха који отвара врата будућности.

– Захваљујући војном аспекту организације и постојећим образовним ресурсима, Универзитет одбране данас је поуздани партнер у академској заједници наше земље. У потпуности смо завршили конститутивну и прешли у развојну фазу Универзитета. Током прошле године докторате је одбранило 19 наших припадника, изабрано је 30 нових професора, а при крају је рад на 40 научних пројеката и више образовних публикација. Створени су и други модерни предуслови и обезбеђени највиши академски стандарди, од учења на даљину, до информатичке и електронске подршке у настави и управљању, чиме се обезбеђује рационалије коришћење радног времена, наставних потенцијала и материјалних ресурса – нагласио је ректор Универзитета одбране.

Генерал Јевтић је истакао да је Универзитет изузетно активан на пројекту унапређења војног образовања у Партнерству за мир и да на разним облицима школовања има више од 100 студената из других земаља.

Свечаности поводом Дана универзитета присуствовало је и 15 ректора и челних људи Универзитета из осам земаља региона и Европе.

У пратећем програму представили су се хор кадета Војне академије, Уметнички ансамбл „Станислав Бинички“ и вокални солиста Алекса Васић. Монологе генерала Франтишека Заха и генерала академика проф. др Изидора Папа, еминентних личности и утемељивача вишедеценијског образовног процеса наше војске, говорили су глумци ТВ серије „Војна академија“ Иван Михаиловић и Бојан Перић, а чланови КУД-а „Лазар Хребељановић“ извели су сплет игара из Србије.

Универзитет одбране у Београду основан је Одлуком Владе Републике Србије 24. фебруара 2011. године. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимио Јово МАМУЛА

СУСРЕТ НАЧЕЛНИКА ГЕНЕРАЛШТАБОВА СРБИЈЕ И СЛОВЕНИЈЕ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић састао се са начелником Генералштаба Словеначке војске генерал-мајором Добраном Божичем, који је предводио делегацију те земље током посете Србији.

Говорећи о значају разговора, генерал Диковић је истакао да је фокус био на операционализацији договора министара одбране двеју земаља са сусрета у децембру прошле године.

– Војска Србије је суштински опредељена за свестрани развој односа у региону у области одбране, а то унапређење односа са суседима и активно учешће у регионалној сарадњи јесте и један од наших спољнополитичких приоритета – поручио је генерал Диковић. Кључне теме разговора биле су удруживање капацитета, образовање, војнокономска и војномедицинска сарадња, као и сарадња у области обуке јединица.

Генерал Божич је нагласио усмереност Словеначке војске на регионалну стабилност и истакао да војна дипломатија значајно доприноси успешној сарадњи двеју земаља на осталим нивоима.

Делегација Словеначке војске обишла је и Прву бригаду Копнене војске и Специјалну бригаду. ■

ГЕНЕРАЛШТАБНИ РАЗГОВОРИ СРБИЈЕ И САД

Делегација Војске Србије, предвођена замеником команданта Здружене оперативне команде бригадним генералом Славољубом Јанићијевићем, у Вашингтону је водила разговоре с представницима Здруженог генералштаба оружаних снага САД. Домаћин делегацији Војске Србије била је бригадни генерал Жаклин Ван Овост, заменик директора J-5 Здруженог Генералштаба ОС САД за Европу, НАТО и Русију.

У генералштабним разговорима учествовали су и високи представници Националне гарде Охаја, с којом Војска Србије има дугогодишњу сарадњу у оквиру Програма државног партнерства. Заједнички је оцењено да су остварени битни помаци у областима од обостраног интереса и усаглашен је оквир за даље унапређење сарадње. ■

1. март 2014.

ПРИМОПРЕДАЈА ДУЖНОСТИ У НАТО ВОЈНОЈ КАНЦЕЛАРИЈИ ЗА ВЕЗУ

Италијански бригадни генерал Луђо Бата преузео је дужност шефа НАТО војне канцеларије за везу у Београду од италијанског бригадног генерала Орнела Барона, на церемонији примопредаје дужности у Великој ратној сали старог Генералштаба.

Свечаности су присуствовали министар одбране Небојша Родић, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, командант Команде здружених снага НАТО-а у Напуљу адмирал Брус Клинган, амбасадор САД Мајкл Кирби, амбасадор Републике Словачке – Контактне амбасаде НАТО у Београду, Јан Варшо, представници Министарства одбране, Војске Србије, невладиних организација и дипломатског кора.

Адмирал Клинган је изразио задовољство што присуствује примопредаји и истакао да сарадња

НАТО војне канцеларије за везу и Србије представља важно поглавље, и да је тај однос изграђен на поверењу.

Генерал Барон је нагласио да му је била посебна част да служи у Србији и да ће памтити професионализам и посвећеност српских војних власти и војном руководству Србије.

Нови шеф канцеларије, генерал Бата, изјавио је да се радује наставку подршке Министарству одбране и Војсци Србије у њиховим даљим реформским напорима и изразио наду да ће партнерство наставити да јача, јер НАТО остаје спреман да и даље сарађује са Србијом на заједничкој агенди.

Бригадни генерал Бата је шести шеф НАТО војне канцеларије за везу од њеног оснивања 2006. године. Исту функцију обављао је током 2007. и 2008. године у Београду. ■

Завршена јавна расправа о нацртима закона о одбрани и војсци

Округлим столом о нацртима закона о изменама и допунама Закона о одбрани и Закона о Војсци Србије, одржаним у Београду, завршена је јавна расправа о тим највишим правним актима у области одбране.

После јавних расправа организованих у Нишу, Крагујевцу и Новом Саду, представници Радне групе Министарства одбране, Биљана Бабић, секретар Министарства одбране, Славица Јерковић, начелница Праве управе и пуковник Вјекослав Богуновић, инспектор у Инспекторату одбране, представили су и у Београду измене и допуне системских закона које, према њиховим речима, воде побољшању ефикасности функционисања система одбране и Војске Србије.

– Измене смо предузели да би се отклонили уочени недостаци у примени закона донетих 2007. године и због потреба усаглашавања с променама у правном систему Србије, које су се догодиле у међувремену – рекла је Биљана Бабић.

На основу предлога, примедби и конструктивних идеја, пристиглих током јавне расправе на адресу објављену на сајту Министарства одбране, Радна група ће довршити нацрте који би, на јесен, требало да се нађу у скупштинској процедури. ■

Обележен Дан заштитника отаџбине

Поводом обележавања Дана заштитника отаџбине – државног празника Руске Федерације, делегација Министарства одбране и Војске Србије, коју је предводио начелник Управе за организацију генерал-мајор Бранко Андрић, положила је венце на споменик Ослободиоцима Београда и Споменик совјетском војнику, на Новом гробљу у Београду, као и на Споменик руским ратним ветеранима на Авали.

Полагањем венаца пошту су одали и амбасадор Русије у Србији Александар Чепурин, амбасадор Белорусије у Србији Владимир Чушев, отправник послова амбасаде Украјине Александар Кириченко, саветник амбасадора Азербејџана и секретар Привременог органа Београда Горан Весић. ■

Подршка мировним операцијама

13

Командант Центра за обуку за операције подршке мира (PSOTC) из Сарајева пуковник Јасмин Чајић посетио је Центар за мировне операције у Београду, поводом завршетка курса за штабне официре и подофицире за учешће у мировним операцијама. Курс је похађало 27 припадника Војске Србије, а организован је уз подршку официра из центра у Сарајеву.

Начелник Центра за мировне операције пуковник Миливоје Пајовић представио је капацитете центра, истичући одличне резултате које су остварили полазници курса. Додели сертификата полазницима присуствовао је заменик команданта Здружене оперативне команде бригада генерал Славољуб Јанићијевић. ■

ВЕСТИ

>>> ЦЕНТРУ за командно-информационе системе и информатичку подршку обављена је примопредаја дужности начелника Центра. Пуковнику Милошу Пејановићу дужност је предао досадашњи начелник пуковник Жељко Ивановић. Примопредаји дужности присуствовао је начелник Управе за телекомуникације и информатику бригадни генерал Предраг Симовић. ■

>>> ДЕСЕТОДНЕВНИ Курс напредног менаџмента и стратегијске анализе, који су погађали полазници 57. класе Генералштабног усавршавања и официри и војни службеници из организационих целина Министарства одбране Генералштаба, одржан је у Школи националне одбране. ■

>>> У ЦЕНТРУ за обуку логистике у Крушевцу одржава се двонедељни курс за инструкторе коришћења софтверског пакета „LOGREP“, у организацији Министарства одбране Данске и Управе за логистику Генералштаба Војске Србије. Наставу изводе инструктори мобилног тима НАТО-а из Латине у Италији, а полазници курса су представници оружаних снага Азербејџана, Македоније, Хрватске, Црне Горе и Војске Србије. ■

>>> НА ПРЕДСТАВЉАЊУ књиге групе аутора „Др Емерих Линденмајер – живот и дело“, поводом обележавања 175 година од оснивања српског цивилног и војног санитета и 80 година од оснивања Стоматолошке секције Српског лекарског друштва, говорили су начелник Војномедицинске академије бригадни генерал проф. др Маријан Новаковић и председник Секције за историју медицине Српског лекарског друштва проф. др Брана Димитријевић. ■

>>> ПРИПАДНИЦИ Копнене војске, у сарадњи с Институтом за трансфузиологију и хемобиологију ВМА, организовали су у касарни „Књаз Михаило“ у Нишу добровољно давање крви. У акцији су учествовала 82 добровољна даваоца из Треће бригаде Копнене војске, Трећег батаљона војне полиције и 21. батаљона везе. ■

Најважније је да систем који представљамо говори истину, а јавност то уме да препозна и о томе сведоче резултати истраживања у којима смо на првом месту по поверењу

У кинеском писму, реч „криза“ чине два знака. Један означава опасност, а други прилику, поручио је својевремено амерички председник Џон Кенеди. У систему у коме је опасност саставни део бројних задатака, Управа за односе са јавношћу Министарства одбране успела је да кризне ситуације претвори у прилику за отварање према јавности.

Према речима пуковника Петра Бошковића, начелника Управе, који је као искусан војни новинар предводи од њеног формирања 2005. године, када је добила данашње обресе, вре-

ИСТ УСЛОВ

ме које је за нама, време у којем смо и време које предстоји дефинитивно потврђује да односи с јавношћу имају изузетно важну улогу, па чак и водећу, нарочито у систему какав је Министарство одбране.

– Разлог за то треба потражити у чињеници да односи с јавношћу система одбране морају бити на највишем и најпрофесионалнијем нивоу, јер то није ствар тренда, већ насушна потреба – истиче на почетку пуковник Бошковић. – Ту тврдњу поткрепљују и закључци са недавно одржаног бриселског Форума јавне дипломатије, где су водећи предавачи из целог света управо говорили о улози и значају, пре свега, друштва-

них мрежа у комуницирању са јавношћу. Данас се на друштвеним мрежама одвија изузетно брза комуникација, а довољно је навести податак из недавних догађања у Босни и Херцеговини, када појединац за само пар дана изведе на улицу више хиљада људи. Значај Фејсбука и Твитера огледа се у великом утицају на формирање јавног мњења, због чега светски стручњаци препоручују да се у комуницирању с јавношћу једна од мрежа форсира чак и до 80 одсто. Треба имати у виду и да стандарди и процедуре НАТО-а којих се придржава цео свет, предвиђају да се без

– Реч је о томе да навикнемо војску, односно читав систем одбране на медије, али и да медије навикнемо на систем. То значи да припадници Министарства одбране и Војске одбране схвате улогу и значај односа с јавношћу, али не само декларативно, што се и даље често дешава, већ и у пракси. Систем схвати колико је то важно тек у кризним ситуацијама, било да је реч о кризи с временом или брзином објављивања неке информације, али понекад се деси да немамо прави однос према томе. С једне стране, мислим да се још увек осећају неки рецидиви из прошлости, али

истини за вољу, систем одбране је по природи затворен. На томе треба, заиста, порадити, пре свега увођењем службе за односе са јавношћу, што је било на дохват руке, јер се налазило у Министарском упутству за 2012. годину, али се из неког разлога с тим стало. Односи са јавношћу су веома пријемчиви и сви мисле да то знају, као и да саставе фудбалску репрезентацију, међутим, за тај посао је потребно школовање, усавршавање, низ медија тренинга, које ми спроводимо чак и за топ менаџмент. И тек када се знања са тих тренинга укрсте са искуством из више кризних ситуација, схвата се права улога односа са јавношћу. Међутим, чак и мало опуштање доводи до тога да људи пред камерама не кажу оно што треба и тако не пренесу кључну поруку.

Q Поменули сте значај друштвених мрежа. У којој мери Министарство одбране користи друштвене мреже у односима са јавношћу?

ИНА поверења

медијске припреме и кампање не креће ни у једну акцију, што нарочито важи за процесе и акције које предузима тако комплексан систем као што је Министарство одбране. Кад то кажем, мислим на све три мисије наше војске, у којима односи с јавношћу имају огромну улогу, било да је то одбрана државе, мировне операције или помоћ становништву.

Q Имајући у виду такву позицију Управе за односе са јавношћу, шта би требало применити унутар система да би она остварила своју мисију на најбољи начин?

ПРОФИЛ ОФИЦИРА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ

Говорећи о профилу официра за односе са јавношћу, пуковник Петар Бошковић истиче да то треба да буду млади људи који су стекли основна знања о том послу током школовања, али су спремни да се стално усавршавају.

– Уз то, треба да има талента и да је то област која истински занима ту особу. Мора, такође, да похађа и специјализоване курсеве које организује наша Управа. Од највеће важности је да схвати значај успостављања и одржавања контаката са људима у средини у којој ради. Виспрен и спретан официр за односе са јавношћу може много да уради за своју јединицу, као што ради наш портпарол за Министарство одбране и Војску Србије. Уколико се успостави добар контакт са новинарима, изузетно ретко се дешава да новинари изневере, јер су врло коректни и сачекаће са објављивањем информације која је непотврђена. С друге стране, официр за односе са јавношћу мора редовно да обавештава медије о активностима, а пре свега да пласира тачне информације. На тај начин изграђено поверење тешко се нарушава – закључује пуковник Бошковић.

– За разлику од других министарстава, заиста смо авангарда када је реч о организованости званичног веб сајта, Твитера, Фејсбука и Јутјуб канала, на којима имамо званичне профиле и странице. Такође, за разлику од осталих, имамо и Смернице за стратегију комуникације, као и нормативно-правну регулативу која је потпуно уоквирена, а тренутно је у току рад на њиховим изменама и допунама. Ту су и Упутство за односе с јавношћу, Приручник за командире, па све до џепног водича, који је и на енглеском, за сваког нашег учесника у мировној операцији. Имамо и официре за односе са јавношћу до нивоа бригаде и због тога смо веома задовољни.

Међутим, морам да кажем, да кад је реч о друштвеним мрежама, ту се јавља једна контрадикторност. Чињеница је да наша безбедносна култура у комуникацији на друштвеним мрежама није на завидном нивоу и због тога је у припреми Упутство о раду на друштвеним мрежама, које ће бити усвојено ове године, а којим желимо да ту безбедносну културу подигнемо на виши ниво. С друге стране, имамо апсурд, а то је да припаднику система који иде у мировну мисију смете да дате оружје у руке, а немате поверења да га пустите да отвори налог на Твитеру. Према томе, наш је циљ да безбедносну културу и понашање на друштвеним мрежама подигнемо на највиши ниво и да на томе радимо. Наравно, то захтева разумевање целокупног система и то није никаква новина, све то постоји у другим армијама које друштвене мреже користе у много већој мери.

Q Како бисте окарактерисали однос Министарства одбране и медија данас?

– Успели смо да медије навикнемо на систем одбране и систем одбране на медије. Стицајем околности, имам право да то кажем, јер сам дуго у овом послу, тако да знам какав

су однос некада имали према нама, од медија до невладиних организација, и колико су нас сматрали затвореним системом у коме се одговори на новинарске захтеве дуго чекају. Те временске норме смо морали да сведемо, а да при томе задовољимо форму неминовне бирократије. Али, нарочито када је реч о кризним ситуацијама, морам да кажем да ту радимо изузетно брзо. Дешавало се да имамо страдања, која су део нашег посла, а да у року од пар сати организујемо конференцију за штампу са пуном информацијом о догађају. Наравно да су нам се дешавале грешке, али углавном због већ поменутог несхватања значаја правила односа са јавношћу, када појединац „излети“ мислећи да како се то ради. Најважније је да систем који представљамо јавности говори истину, а она то препознаје, о чему сведоче резултати истраживања у којима смо на првом месту по поверењу грађана и то се више не доводи у питање.

Q Какве специфичне улоге ће преузимати поједине институције везане за Управу коју предводите, као што су Медија центар „Одбрана“, „Застава филм“ и Уметнички ансамбл „Станислав Бинички“?

– Односи са јавношћу, уз сарадњу са медијима, обухватају и културне, музеолошке и поруке везане за традицију које систем шаље, а Управа за односе са јавношћу организатор је највећег броја тих активности. Галерија Дома Војске Србије у Београду, у годинама за нама, преузела је водећу улогу у галеријским престоничким дешавањима. Мислим да Управа за односе са јавношћу има довољно искустава и капацитета, и да треба и мора да обједини поменуте аспекте, да се послови не би дуплирали. Циљ нам је да објединимо ресурсе, па тежимо ка томе да у једној кући имамо три установе – Медија центар „Одбрана“, „Застава филм“ и Уметнички ансамбл „Станислав Бинички“, чиме би се ојачали наши капацитети. Свако ново време доноси нешто што слаби, и нешто што јача, а то значи да смо свесни чињенице да ће новине опстати, али да њихова улога слаби. Наша перспектива је интернет, а онај ко то данас не препознаје нема шта да тражи у овом послу. Издаваћемо ми још књига, и књига ће опстати, али морамо мислити и на будућност и

КАМПАЊЕ СУ УРОДИЛЕ ПЛОДОМ

Управи за односе са јавношћу било је поверено вођење кампања које су обележиле реформу система одбране у протеклих неколико година. О томе да су оне имале ефекта, према речима пуковника Бошковића, сведочи и вишеструко више кандидата заинтересованих како за упис у Војну гимназију и Војну академију, тако за добровољно служење војног рока и пријем у професионалну војну службу.

– За разлику од других земаља које су уложиле много новца у сличне кампање, ми нисмо били у могућности да то учинимо. Кампање које су нам биле поверене осмислили смо и реализовали сопственим снагама и уз помоћ глумаца и певача који су без хонорара наступали у нашим видео спотовима, а за узврат их је, рецимо, наш Ансамбл „Бинички“ пратио на наступима. И то се показало као одличан потез, јер је поменути ансамбл учешћем у стварању музике за филм „Монтевидео, бог те видео“ на турнејама по региону остварио велики успех. Испоставило се тако, да смо сваку кампању коју смо водили окончали успешно. Уз то, серија и филм „Војна академија“ допринели су много на популаризацији војног позива, али су и у том случају финансијска средства била изузетно скромна, тако да смо у оквиру редовне обуке наших кадета, само убацили и групу глумаца и прикључили их редовном животу и раду на Академији – објашњава пуковник Бошковић.

морамо да схватимо да је интернет нешто без чега се не може.

Q Имајући *шо у виду*, где *треба* уложити највише напора да се појединац као део једног оваквог корпоративног система више осигура како би био гласговорник система у свакој прилици?

– То се, пре свега, односи на школовање и усавршавање појединца. Данас, од Војне гимназије до Војне академије, интернет и друштвене мреже су нешто са чиме деца одрастају. Међутим, осим подизања нивоа безбедносне културе, едукација је, такође, наш приоритетни задатак. Управо због тога, Управа за односе са јавношћу форсира курсеве и медија тренинге које воде наши сертификовани тренери. Оно што нашу Управу такође карактерише су и млади људи, који су у току са актуелним трендовима у комуницирању. Уз то, едукација о односима са јавношћу мора да почне још од Војне гимназије, преко Војне академије, до највиших нивоа школовања у систему одбране. Предавања на ову тему постоје и сада у наставном програму, али ми мислимо да то није довољно, с обзиром на улогу и значај односа са јавношћу.

Q Колико је овакав начин схватања значаја комуницирања застигнут ако узмемо у обзир систем појединца?

– Није на задовољавајућем нивоу, јер се и даље на тактичком нивоу, по неки пут медији схватају као нешто што „може да ремети” њихове свакодневне обавезе. Међутим, захваљујући официрима за односе са јавношћу, који у својим градовима успостављају јако добре везе са локалним медијима, та едукација је дуготрајна борба и мукотрпан процес, али резултати не изостају. Ако упоредите садашњу ситуацију у односу на ону од пре пет година, када нисмо имали официре за односе са јавношћу, разлика је драстична. Иако је цео систем био скептичан према идеји увођења тих офици-

БРОЈКЕ

Веб сајт Министарства одбране бележи просечно од 6.000 до 8.000 јединствених посета на дневном нивоу, а у случају ванредних ситуација тај број превазилази неколико десетина хиљада посета. Међу више од 150 наслова који се просечно током седмице појаве у медијима, а који се односе на тематику везану за Војску Србије и Министарство одбране, тек 1 до 2 процента има негативну конотацију.

цира, до тога да нам није био одобрен број који смо тражили, мислим да је сада сазрело време да официре за односе с јавношћу имамо и на нижим формацијским нивоима. Једноставно, команданти без њих више не могу. Наше залагање биће да, као и у другим армијама, они буду саставни део личне штабне групе команданта.

Q Да ли *шо* подразумева да официри за односе са јавношћу имају обезбеђен професионални развој?

– Они имају перспективу за напредовање, од бригада, преко оперативних управа, до Генералштаба, односно до Управе за односе са јавношћу. Увођењем службе, дошли би до тога да имамо једну функционалну повезаност, јер би официри за односе са јавношћу и даље организацијски одговарали својим командантима, заузимајући место портпарола својих јединица и команданата. Служба би, такође, омогућила њихову едукацију и школовање, а не да се дешава, као данас, да они после изузетног оспособљавања заврше у јединицама на другим позицијама. Када је реч о формацијским елементима, у јединицама су то поручници и капетани, као и мајори и потпуковници у командама, до пуковника у нашој Управи и Медија центру „Одбрана“.

Q Када упоредиште досадашње резултате остварене на пољу односа са јавношћу са достигнућима других армија, да ли можете да кажете да сте задовољни оствареним?

– Реално је поредити се са колегама из окружења, па и са колегама из

других министарстава и могу рећи да сам задовољан. Чињеница је да смо међу колегама у окружењу проглашени за најефикасније кад је реч о објављивању информација на сајту нашег министарства, а постоје параметри који то и потврђују. Свакако да ту има места за још бољи рад, јер је реч о систему који стално мора да се надограђује и који тражи улагања и у технологију и у кадар. Предвиђене организацијско-мобилизацијске промене имају у виду, на пример, људе који ће се бавити само друштвеним мрежама, јер смо свесни њиховог значаја и тога да је за велики број припадника нашег система коришћење друштвених мрежа свакодневица.

Q Како коментаришете однос корпоративне ограничености система и критичког пристијања појавама?

– Истичем да је јавност, за разлику од ранијих времена, упозната са свим проблемима са којим се наш систем сусреће. Не можемо, данас, да доводимо у питање чињеницу зашто нам недостаје најсавременија опрема и наоружање, када је потпуно јасно да је реч о проблему који је ван система. Јавност зна за проблеме у ваздухопловству, за сву опрему, наоружање и технологију коју поседујемо, али је упозната и са свим достигнућима. А оно што је веома битно, војска се понаша у оним категоријама које су јој држава и друштво дали и омогућили. То је добар систем и не треба га мењати. А ми указујемо, предлажемо и радимо све што је у нашој моћи да систем буде бољи. ■

Биљана МИЉИЋ

Обележен Дан информатичке службе

Припадници Управе за телекомуникације и информатику обележили су Дан информатичке службе – 21. фебруар. У поздравној речи начелник Управе бригадни генерал Предраг Симовић нагласио је да су и у протеклој години, упркос рестриктивним условима, постигнути запажени резултати у информатичком обезбеђењу Министарства одбране и Војске Србије.

– Један од најважнијих задатака информатичке службе је да органима командовања пружи праву информацију,

односно доступне податке претвори у квалитетну и корисну информацију. Наставили смо и рад на ширењу интернет и интранет мреже у Војсци Србије и Министарству одбране, тако да се с правом убрајамо међу војске с добро развијеном инфраструктуром заштите и преноса информација у рачунарској мрежи. Наравно, потребно је још доста рада на развоју командно-информационог система и његове

безбедности – нагласио је на свечаности бригадни генерал Предраг Симовић.

Поводом празника, заменик начелника Генералштаба генерал-мајор Јовица Драганић примио је делегацију информатичке службе коју је предводио пуковник Жељко Ивановић из Управе за телекомуникације и информатику Генералштаба.

Дан информатичке службе обележава се у спомен на 21. фебруар 1963. године, када је формирана Шеста управа Генералштаба ЈНА, којој је, потом, потчињен Центар за обраду података. ЦОП је 1964. године опремљен првим рачунарским системом UNIVAC-1004. Каснији рачунарски центри били су следбеници ЦОП, како технички, тако и организационо и кадровски. Интеграција информатике и телекомуникација извршена је 2006. године, када је формирана Управа за везу и информатику. ■

Д. ГЛИШИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

1. март 2014.

Гађања јединица Специјалне бригаде

На интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“, јединице Специјалне бригаде извеле су дневно и ноћно гађање из стрељачког наоружања и средстава подршке. Извршена су гађања из снајперских пушака SAKO TRG 21, пушкомитраљеза М-84, као и гађања из бацача граната аутоматског БГА 30 mm и минобацача 60 mm.

На овим сложеним и захтевним гађањима сагледане су тренутне могућности снајперских парова и послуга пушкомитраљеза, а постигнути су одлични резултати. ■

Кадети на Копаонику

Прва група кадета 137. класе са студијских програма Менаџмент у одбрани, Војномашинско инжењерство и Војно ваздухопловство успешно је завршила обуку у зимским условима на логорском простору 51. скијашког полигона „Копаоник“.

Поред савладавања основа вештине скијања, кадети су и теме из предмета Наоружање са наставом гађања и Војна топографија. У оријентацији и кретању у зимским условима, на маршрути дужине 6 170 метара и висинске разлике 153 метра, најуспешнију патролу чинили су кадети Стефан Радоњић као командир, Младен Живановић и Ивана Соколовић. ■

Промоција нове генерације резервних официра

Јачање одбране

Начелник Школе националне одбране
џуковник Миле Јелић

Поводом завршетка школовања класе слушалаца за резервне официре генерације „септембар 2013“, на Војној академији одржана је свечаност на којој су 61 младић и девојка произведени у чинове резервних потпоручника санитетске, ветеринарске и интендантске службе, службе телекомуникација и техничке службе Копнене војске. Они су претходних шест месеци били на оспособљавању на Војној академији и Војномедицинској академији.

Поздрављајући присутне у име Министарства одбране и Војске Србије, начелник Школе националне одбране пуковник Миле Јелић истакао је да је школовање резервних официра веома значајно за обезбеђивање вредног ресурса за систем одбране.

– Надам се да ћете се радо сећати свега што сте доживели у протеклих шест месеци, да ћемо се сретати и да ће сазнања која сте овде стекли допринети вашем даљем професионалном развоју – рекао је пуковник Јелић.

У име нових резервних официра Војске Србије, присутне је поздравио први у рангу, резервни потпоручник 101. класе интендантске службе Горан Костић (просечна оцена 9,91), који је, као и резервни санитетски потпоручник Милован Миловановић, први у рангу слушалаца ВМА, награђен ручним сатом.

Новица и Недељка Костић, Горанови родитељи, истичу да су срећни због синовљевог успеха.

– Како да се осећа родитељ таквог детета које се на овај начин представило у свом окружењу него пресрећно – каже мајка и додаје да јој је драго што ће син кренути стопама оца, недавно пензионисаног пуковника Војске Србије. Отац истиче да је заиста поносан што је син кренуо његовим путем, а нарочито што је постигао најбољи успех у својој генерацији.

Нови резервни официр санитетске службе је и потпоручница Анита Пантић.

– Веома сам узбуђена, напорно смо радили претходних шест месеци. Прва три месеца у касарни, а касније и у јединицама Војске Србије на стажирању, где смо проверили своја знања. Било је и тешких момената током обуке, али све смо прошли и морам рећи да то за мене представља једно дивно искуство које бих свима препоручила – задовољно каже Анита, у име и својих колега. ■

В. ВЈЕШТИЋ
Снимко Д. БАНДА

Нови План одбране Републике Србије

У сагласности с

После више од две деценије усвојен је нови план за поступање свих субјеката одбране у случајевима ратног и ванредног стања. У наредних неколико месеци, сви државни органи, органи државне управе, као и судови и тужилаштва, те институције Аутономне покрајине Војводина, јединице локалне самоуправе, привредна друштва, остала правна лица и предузетници мораће да израде и усвоје своје планове, којима ће регулисати припреме за одбрану.

Влада Републике Србије је на седници одржаној 27. децембра 2013. у Генералштабу Војске усвојила нови План одбране Републике Србије. Реч је о документу којим се одређује поступање свих субјеката одбране у случају ратног и ванредног стања. После више од две деценије Србија је добила најважнији плански документ у области одбране, прилагођен новом државном уређењу, друштвено-еко-

номским околностима и проценама о могућностима угрожавања безбедности земље.

Одговоре на питања шта је План одбране, од чега се састоји и шта дефинише, потражили смо од начелника Управе за обавезе одбране пуковника Милића Станића и његових сарадника, пуковника Драгана Котарлића и Милорада Ђукића и потпуковника Драгана Хајдуковића, који су, може се рећи, руководили једним од најсложе-

нијих процеса планирања у систему одбране.

Децентрализовање планирања

Према речима пуковника Станића, доношењем новог Закона о одбрани, измењен је концепт планирања припрема за одбрану. С централизованог концепта планирања одбране прешло се на децентрализовани, уз

претњама

примену модела „тоталне одбране“, у складу са *Стратегијом одбране*, који се заснива на интегралном ангажовању субјеката одбране и одбрамбених потенцијала.

Новим законским решењима, начин и основе планирања припрема за одбрану коренито су промењене. Планирање је посебно сложено, јер субјекти одбране добијају самосталност и значајну улогу у функционисању припрема за одбрану и остваривању виталних одбрамбених интереса у условима ратног и ванредног стања. До пуног изражаја долази појединачна одговорност субјеката одбране за стање припрема.

– До усвајања новог концепта планирања припрема за одбрану, Министарство одбране било је носилац планских активности свих субјеката одбране у нашој земљи, почев од републичких, покрајинских, органа ло-

калне самоуправе па све до предузећа. Био је то централизован модел. Нови модел планирања одбране заснован је на децентрализованом приступу. Управа за обавезе одбране дефинисала је фазе и динамику израде планова свих субјеката одбране, који ће, када буду завршени, постати део основног Плана, то јест његових прилога – наводи пуковник Станић.

Усвајањем *Закона о одбрани* крајем 2007. године стекли су се предуслови да започне израда подзаконских прописа којима се дефинише планирање припрема за одбрану, а поред осталог и Плана одбране Репу-

блике Србије. Тај посао, како кажу надлежни, трајао је од дана ступања на снагу *Закона о одбрани*, а интензивно се реализовао од 2011. године.

План одбране Републике Србије јесте документ стратегијског нивоа. На основу његових одредби и остали субјекти одбране, којих, на основу тог прописа, има око 1.200, према утврђеној методологији, израђују сопствена планска документа.

– Државни органи (службе Народне скупштине, председника Републике и Владе), органи државне управе (министарства и посебне ор-

КОМПЛЕТИРАЊЕ ПЛАНА ОДБРАНЕ

Полазишта за израду Плана одбране најпре је био измењен државни оквир, односно околност у којој је престала да постоји федерална држава, а затим постојећа документа на којима су се до сада заснивале припреме за одбрану, као и *Стратегија националне безбедности* и *Стратегија одбране*, које су усвојене 2009. године, па *Закон о одбрани*, процена војних и невојних изазова, ризика и претњи по безбедност земље, *Учешће о методологији за израду планова одбране* и остали закони и подзаконски акти, које су донели надлежни органи.

План одбране састоји се од десет појединачних докумената за чију је израду носиоце одредио министар одбране. Неке од тих докумената израдио је Министарство одбране, поједина Генералштаб, а за неке су биле задужене и друге државне институције.

План има око 76.000 листова. Половином године окончаће се израда планова одбране свих субјеката одбране, тако да ће План одбране Републике Србије бити комплетан.

ганизације), као и остали државни органи (судови, тужилаштва и слично), органи Аутономне покрајине Војводина, те локалне самоуправе, затим, велики технички системи и привредна друштва и друга правна лица и предузетници од значаја за одбрану земље, израђују свој план одбране, који је специфичан, а у са-

гласности с Планом одбране који је усвојила Влада. Рок који субјекти одбране имају да тај посао заврше је све шест месеци од дана добијања обавештења о усвајању Плана одбране – објашњава пуковник Станић, напомињући да су сви субјекти одбране имали обавезу да се припремају за одбрану, али су тек сада

добили обавезу да учествују и у процесу планирања.

Војска ажурно планирала

Пуковник Станић истиче да је Војска Србије све време током израде Плана, али и раније, имала разрађене и ажурне планове употребе, мобилизације и све остало што је у случају рата или ванредног стања неопходно.

– Не треба да буде дилеме да држава, а нарочито Војска није знала шта треба да ради у случају рата или ванредног стања, премда је претходни План одбране био стар више од две деценије. Војска је имала ажурне планове који су били и прилагођени и разрађени према актуалним безбедносним проценама – наводи Станић.

Данас сви државни органи имају тачно дефинисане задатке по којима разрађују своје планове и сnose одговорност за планове субјеката одбране из своје надлежности.

– Министарство енергетике, на пример, има надлежност да надгледа рад великих техничких система (привредних друштава) као што су Електропривреда Србије и Нафтна индустрија Србије. Наша нафтна индустрија је, рецимо, пример великог техничког система који изузетно марљиво извршава све послове из домена Закона о одбрани – наводи пуковник Станић.

Управа за обавезе одбране помаже и надгледа израду појединачних планова одбране. После три месеца планови субјеката одбране дају се на увид Управи за обавезе одбране, која затим даје свој став о усаглашености с основним документом или доставља додатне смернице за израду. Надлежност за доношење планова одбране на нивоу субјеката одбране имају одговорна лица, односно њихови руководиоци, било да је реч о министрима, градоначелницима и директорима привредних друштава. Они сnose одговорност за чување докумената, припрему за поступање по њима, као и поштовање њихове примене у условима ратног или ванредног стања. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

ОБАВЕЗЕ ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА

Један од најсложенијих докумената у саставу Плана одбране јесте План задатака и обавеза привредних друштва и других правних лица и предузетника за вршење производње и услуга од значаја за одбрану земље, чија израда је најдуже трајала. Дефинисање производа и услуга значајних за одбрану земље, као и одређивање приоритетних корисника тих производа и услуга трајало је дуго, али је урађено пажљиво. У Плану стоји скоро 1.200 различитих привредних друштава које у случају ратног или ванредног стања имају задатак да врше одређене услуге или нешто производе.

– Ако је, на пример, реч о обезбеђењу потреба за свежим месом и меним прерађевинама, одређен произвођач има задатак да снабде појединог корисника, Војску, МУП, локалну самоуправу или други субјект одбране, прописаном количином у дефинисаном броју ратних дана. Да би тај произвођач могао да испуни задатак из Плана одбране, дужан је да планира, изврши неопходне припреме, створи залихе и обезбеди производњу за коју је исказао могућности и добио задатак од Министарства одбране. За производе где су потребне веће количине квоте се одређују већем броју произвођача, а за дефицитарне планира се увоз из иностранства. Тамо где потребе премашују исказане могућности произвођача, Влада планира одређена финансијска средства да би произвођач обезбедио Планом дефинисане количине производа – наводи начелник Управе за обавезе одбране пуковник Милић Станић и додаје да је било неопходно да сви субјекти одбране искажу своје потребе и могућности, како би се одређеном привредном друштву, које пружа услуге или нешто производи, одредиле квоте.

Пројекат у области одбрамбених технологија

Цивилна наука и EDA

До сада је у оквиру пројекта „Рентабилни избор нових технологија и концепција одбране кроз друштвене промене и стратешке оријентације Србије у 21. веку“, на коме интегрисано ради 25 истраживача са неколико цивилних факултета и Војне академије, објављено више од две стотине радова

Министарство науке и технолошког развоја Србије одобрило је 2011. године рад на пројекту „Рентабилни избор нових технологија и концепција одбране кроз друштвене промене и стратешке оријентације Србије у 21. веку“ (са ознаком ИИИ47029 у МПНР РС), који је прихваћен као програм интегралних, интердисциплинарних истраживања у подобласти пројеката намењених унапређењу доношења државних одлука и афирмацији националног идентитета. Пројектом координира Машински факултет у Београду, руководи проф. др Момчило Милиновић, а интегрисано учествују Војна академија, Факултет безбедности, делимично Информациони факултет и Иновациони центар Машинског факултета. На том пројекту интегрисано ради 25 истраживача у статусу професора, асистента и докторанта, који су стручњаци из одбрамбених технологија и безбедносно-одбрамбених питања.

Резултати

О томе који су резултати до сада постигнути, а значајни су за везу са Европском одбрамбеном агенцијом – EDA, проф. др Милиновић каже:

– Европска стратегијска иницијатива, названа pooling and sharing, прихваћена је као оквир у коме свака, па и домаћа иницијатива може да понуди максимални модел интероперабилног учешћа у иницијативама здружених концепција европских одбрамбених способности, познатих као борбене групе. Предлози и иницијативе EDA, уз пуну подршку Министарства одбране у раду на селектираним темама, препознате су и разрађиване у бројним домаћим радовима у последње три године на овом пројекту, без претходног увида у будуће пројекте EDA. На пројекту су разматрани организациони и математички модели мањих модула флексибилних војних јединица, које би могле успешно да буду интегрисане или да прихвате остале организационе структуре ангажоване на задацима домаћих међународних акција безбедности и заштите, различитог типа и садржаја. Концепт је познат у војној иницијативи EDA као LOSA и скоро истовремено препознат је у нашим радовима на три међународна симпозијума у 2012. и 2013. години.

Као други стуб пројекта проф. Милиновић истиче бројне радове на домаћим и међународним скуповима, те радове учесника пројекта у међународним и домаћим часописима на којима се појединачно анализирају различита научна и технолошка питања о осавремењавању одбрамбених производа и процедура војноорганизационих система. Ти радови усмерени су на унапређење војних способности карактеристичних за EDA програм познат као CDP (Capabilities Development Plan). Циљ тих иницијатива, према његовом мишљењу, само је мањи

део понуде српске научне и војнотехнолошке експертске јавности у заједничком учешћу на европским пројектима таквог типа на којима се може партиципирати у EDA и у другим научним и развојним програмима.

Професор Милиновић каже да је њихов пројекат на самом почетку препознао потребу заједничког рада цивилних и војних научних институција на интегрисаним темама безбедности, одбране и војно-организационих способности, кроз, пре свега, развој и модернизације процедура средстава и производа одбрамбених технологија. У том смислу, као иницијатива за сарадњу на пројектима, јесте и тематски објављен специјални број међународног часописа „Journal of Mechanical Engineering“ (број 6) из 2012. године, на коме је руководиоцу пројекта уступљен статус госта уредника. У том броју објављено је девет радова из области одбрамбених технологија на чијој изради су учествовали истраживачи из више европских и западнобалканских земаља. Иначе, до сада је у оквиру пројекта објављено више од две стотине радова из области друштвених и технолошких наука.

Перспектива

– Очекујемо посебан замањ пројекта сада када се формирају концепти сарадње и тематске области ка програмима и пројектима EDA у области студијских и научних анализа и конкретног заједничког технолошког развоја лабораторијских и индустријских капацитета у Србији по европским одбрамбеним стандардима – истиче руководиоца пројекта.

Најновије акције EDA – да се заједнички ангажују цивилне, војне научне и академске институција на темама одбране, са фокусом на дуалне технологије примењене на способности војне организације – дају том пројекту статус промотивне иницијативе домаћих напора да се иде у сусрет EDA интеграцијама.

– Сврнисходно би било да се у овом пројекту на територији Србије формира „Центар изузетности (CoEX)“, који би се бавио интегрисаним технолошким и војноорганизационим способностима преко пројекта учешћа са европским центрима на најзначајнијим EDA научнотехнолошким питањима. Он би успешно могао да окупи експертске и академске институције, те најистакнутије појединце у Србији и земаља окружења. Иначе, EDA сертификује центре изузетности и за сада их има 48 у Европи. Шанса Србије је да са словеначким, мађарским или бугарским центрима оформи такву цивилну организацију у којој би равноправно учествовали и припадници војнонаучних и образованих институција, без препрека које понекада има њихово матично запошљавање – каже проф. Милиновић.

Очекује се наставак пројекта у овој години. ■

М. ШВЕДИЋ

Дискриминација на радном месту

Промене за толерантније друштво

Дискриминацију може извршити свако, она се може десити било где и може бити намерна или почињена из незнања. Који год да је случај, њене последице су увек тешке. Као један од механизма подршке остваривања родне равноправности и заштите од дискриминације, у Министарству одбране и Војсци Србије недавно су изабране „особе од поверења“ као подршка постојећем унутрашњем систему контроле законитости на раду и заштити од кршења људских права припадника и припадница безбедносних институција.

У Министарству одбране и Војсци Србије крајем прошле године изабране су „особе од поверења“ као антидискриминативни механизам који је установљен у складу с одредбама Националног акционог плана за примену Резолу-

ције Савета безбедности Уједињених нација 1325, ради остваривања родне равноправности. Како је реч о механизму који се тек успоставља у Министарству и Војсци, од „особа од поверења“ најпре се очекује да посредују и предузимају мере ради реша-

вања конкретних спорних питања из области родне равноправности и дискриминације. Надлежни наглашавају да постојање такве особе не представља замену за постојеће механизме контроле законитости на раду и заштите права запослених унутар система, нити замену за заштиту од злостављања или психолошку подршку. Она треба да буде подршка постојећем унутрашњем систему контроле законитости на раду и заштити од кршења људских права

У Министарству одбране и Војсци Србије крајем прошле године изабране су „особе од поверења“ као антидискриминативни механизам, који је установљен у складу с одредбама Националног акционог плана за примену Резолуције Савета безбедности Уједињених нација 1325, ради остваривања родне равноправности

припадника и припадница безбедносних институција.

О свему томе, као и о дискриминацији уопште, како је препознати и шта чинити када се то догоди, новоизабране „особе од поверења“ могле су да сазнају на дводневном семинару – „Ка делотворном и одрживом механизму особе од поверења“, који је, убрзо по њиховом избору, одржан у Дому Гарде на Топчидеру. Треба знати да тај механизам није намењен само женама већ свим запосленима, као што је унапређење родне равноправности „једно од кључних развојних питања јер омогућава одговарајуће коришћење женских људских ресурса и директно доприноси побољшању квалитета живота свих грађанки и грађана“ (Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређење родне равноправности). Увођење „особе од поверења“ треба да буде доживљено као искрено настојање институција да створе антидискриминативно окружење за све запослене.

Шта је дискриминација

Дискриминацијом се сматра неједнако поступање према особи или групи на основу неког личног својства, као и када се особе које се налазе у неравноправном положају третирају на исти, равноправан, начин. Дискриминацију може извршити свако, она се може десити било где и може бити намерна или почињена из незнања. Како су њене последице увек тешке, важно је информисати се о томе шта је дискриминација и како она утиче на особу која је трпи.

У нашој земљи, централно тело за заштиту од дискриминација представља Повереник за заштиту равноправности. Он је надлежан за спречавање свих видова и случајева дискриминације, заштиту равноправности у свим областима друштвених односа и надзор над применом прописа о за-

брани дискриминације. Повереник поступа по притужбама у случајевима дискриминације, али није овлашћен да сам покрене поступак. Поред Повереника, независна институција која се бави тим питањем је Заштитник грађана.

Помоћница Поверенице за заштиту равноправности Косана Бекер каже за „Одбрану“ да је евидентан пораст броја притужби Поверенику и директних обраћања грађана и грађанки, а очекује се да тај број настави да расте како институција Пове-

„Особа од поверења“ не представља замену за постојеће механизме контроле законитости на раду и заштите права запослених унутар система, нити замену за заштиту од злостављања или психолошку подршку

реника буде постајала препознатљивија. Прошлогодишња статистика показује да је највећи број притужби Поверенику (више од 30 одсто) поднето у области рада и запошљавања.

„У тој области имамо највећи број притужби од почетка рада Повереника 2010. године, у више од 34 одсто случајева. Међу њима има и притужби на родну дискриминацију. Ми смо до сада донели неколико мишљења у којима је утврђена дискриминација на основу пола у обла-

Увођење „особе од поверења“ треба да буде доживљено као искрено настојање институција да створе антидискриминативно окружење за све запослене, а не само за жене

сти запошљавања и радних односа,“ каже Бекерова. Према њеним речима, у Србији су највише дискриминисане особе са инвалидитетом. Изражена је и дискриминација Рома, ЛГБТ особа, жена, старијих, али и свих осталих мањинских и маргинализованих група.

„Такође, током 2013. године Повереник за заштиту равноправности сачинио је и Посебан извештај о дискриминацији деце, у којем је указано на дискриминацију којој су деца у нашем друштву изложена, али и на дискриминаторне ставове деце,“ каже Косана Бекер и додаје да Србија има формално један од прогресивнијих закона о забрани дискриминације, који не наводи експлицитно лична својства као основ дискриминације, него оставља отворену могућност да било које лично својство може бити основ за такву појаву. „Србија напредује, има добар законски оквир, али чињеница је да се законски прописи не поштују и да изостају санкције за

Међу најчешћим облицима дискриминације жена на радном месту јесу случајеви када су оне распоређене на нижа радна места после повратка с породичног одсуства и одсуства с рада ради неге детета, отпуштање трудница, немогућност напредовања и стручног усавршавања, наметање такозваних „женских“ послова, који нису у опису радног места, те слаба заступљеност у органима управљања

оне који крше прописе, што угрожава принцип владавине права.”

Кључна улога образовања

Иако је данас у Србији више жена у Војсци, полицији, привреди и другим друштвеним областима, као и на истакнутим позицијама, него пре десетак година, статистика каже да се у нашој земљи жене и даље теже запошљавају, лакше отпуштају и мање плаћају за исти посао од мушкараца. Да би се таква статистика променила потребне су свеобухватне промене у односу друштва и државе према женама и искорењивање веровања да биолошка разлика између мушкараца и жене пресудно одређује њихове улоге у животу и очекивање које друштво има од њих. Међу најчешћим облицима дискриминације жена на радном месту јесу случајеви када су распоређене на нижа радна места после повратка с породичног одсуства и одсуства с рада ради неге детета, отпуштање трудница, немогућност напредовања и стручног усавршавања, наметање такозваних „женских“ послова, који нису у опису радног места, те слаба заступљеност жена у органима управљања.

На питање имамо ли развијене механизме превенције, наша саговорница помоћница поверенице за заштиту равноправности Косана Бекер каже да механизми постоје, али да још нису довољно развијени. „Цело друштво, сви релевантни актери, али и грађани сами, треба заједнички да раде на превенцији дискриминације. Образовање ту има кључну улогу, а у нашем образовном систе-

му и даље нема одговарајућих садржаја који би довели до суштинских промена – развијања свести најмањих о толеранцији и прихватању и неговању различитости.”

Према истраживању које је спровело Виктимолошко друштво Србије о томе колико се жене обраћају за помоћ и причају о својим проблемима, три од четири жене разговарају са блиским особама о дискриминацији коју доживе, а тек свака десета одлучи да се обрати за помоћ, било да је реч о организацији, институцији или појединцу. Како су „особе од поверења” тајним гласањем одабрали запослени у Министарству одбране и Војсци Србије, за очекивати је да оне унапреде систем заштите од дискриминације. Пошто оне немају капацитет да делују у правцу „исправљања” дискриминације, значајну улогу имаће механизам који је на хијерархијски вишем нивоу – саветница за родну равноправност министра одбране. Ту улогу обавља директорка Института за стратегијска истраживања др Јованка Шарановић, која је одговорна за имплементацију родне перспективе у војну организацију и директно својим активностима утиче на подизање нивоа функционалних и оперативних способности свих припадника система одбране. Да би остварила тај задатак упућена је на оперативну са-

У нашем образовном систему и даље нема одговарајућих садржаја који би довели до суштинских промена – развијања свести најмањих о толеранцији и прихватању и неговању различитости

радњу, пре свега, са „особама од поверења”.

„Не постоји експлицитни опис којим би се уредио однос родне саветнице и 'особе од поверења'. Тај однос ће се креирати током свакодневних активности Министарства одбране и Војске Србије и биће двосмеран, променљив, али увек функционалан,” каже др Шарановић. Она истиче да „особе од поверења” пружају прву колегијалну помоћ запосленима, али су и помагачи родној саветници у промовисању и имплементацији родне перспективе.

„Оне помажу у сагледавању ситуације на терену, омогућавају дубљу инволвираност у свакодневни живот и проблеме људи у систему одбране. Родна саветница пружа помоћ и подршку особама од поверења за реализацију иницијатива које показују у свом раду. Та двосмерност јесте једини начин који у крајњем исходу утиче на правилно доношење одлука и обликовање даљих планова. Да би овај механизам постао одржив морамо да изградимо процедуре, прилагодимо систем на такву новину, оснажимо особе од поверења. То потврђује да увођење родне перспективе има потенцијал да побољша ефикасност система отварајући нове могућности,” наводи Јованка Шарановић и додаје да се очекује да се тај однос мења у складу с потребама организације и њених запослених.

Данас је један од већих изазова како охрабрити запослене да пријаве случајеве дискриминације, али и како да се руководиоци укључе у проблематику која се односи на родну равноправност као предуслов за успешнију борбу против дискриминације и изградњу ефикаснијег система. ■

Сања САВИЋ

Припреме за операцију Аталанта

Ефикасно против пиратерије

Чланови аутономног тима за заштиту бродова Светског програма за храну, у оквиру припрема за поморску операцију Аталанта у Индијском океану, на стрелишту „Тител“ на Тиси извршили су гађања циљева на води из аутоматске пушке и пушкомитраљеца. Учесници мисије из састава Специјалне бригаде гађања су извели са речног патролног чамца, у периоду интензивне обуке за извршење задатака у оквиру мировне мисије EU NAVFOR у Сомалији.

Претходно су на броду „Козара“ успешно савладали обуку за заштиту брода у случају напада наоружаних разбојника и пирата, тактику чишћења брода као и обуку у руковању радаром за идентификацију и речним аутоматским информационом системом.

По речима капетана Горана Стеванчевића, вође 2. аутономног тима који броји дванаест чланова, припадници тима обуку су започели током прошле године у поморском центру у Грчкој и успешно овладали неопходним теоретским и практичним знањима о контроли посаде брода и поступањем са сумњивим лицима. Практична обука тима настављена је у француској поморској бази Ал Фуско и на школском броду француске морнарице.

Капетан Стеванчевић уверен је да су сви чланови изузетно обучени и да ће успешно извршити задатак у саставу међународних војних снага. ■

Б. М. П.

Речна флотила

Ронилачка обука у зимским условима

27

Рониоци Речне флотиле извели су редовну обуку у зимским условима, при температури дунавске воде од тек 3 степена. Спајајући обуку и планско доковање, рониоци старији водник Далибор Анђелковић и десетар Небојша Митровић детаљно су, пре увођења брода на речни док, прегледали подводни део трупа како би уочили и уклонили механичке предмете који би могли да ометају сигурно извлачење брода на док.

Приликом извлачења брода, којим је руководио командир речног дока заставник Ненад Блануша, рониоци су проверили и „легање“ брода на поткладе и предвиђена места. Даљи део извлачења преузела је моћна хидраулика носивости 120 тона.

Обука и тренаж професионалних ронилаца у Речној флотили трају непрекидно. Током зимског периода, због посебно ниских температура, у воду зарањају два до три пута седмично, а лети свакодневно.

Преглед, припрему и пуњење ронилачких боца компримованим ваздухом вршио је Вод за обуку и обезбеђење роњења у Компресорској станици за пуњење ронилачких боца и банке ваздуха за подршку барокоморе. Поручник Горан Рилак, командир вода, истиче да су компресори срце обуке и рада када је у питању ронилачка струка. Да би се испоштовале ригорозне мере сигурности и избегле нежељене последице, боце се током пуњења потапају у базен с водом, ради хлађења.

Током обуке у зимским условима рониоци су користили сува ронилачка одела, која омогућавају безбедан зарон при температурама воде вишим од једног степена. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

Горска служба спасавања Србије

Сигурна помоћ у невољи

Горска служба представља синоним за хуманост, храброст, пожртвовање и одлучност. То је елитна организација чији су чланови непрекидно у приправности, спремни да одговоре на сваки изазов и пруже помоћ онима којима је најпотребнија. Спасити људски живот и помоћи човеку у невољи – њихови су основни задаци.

Спасиоце и спасилачке тимове служба обучава и опрема за извођење различитих спасилачких акција на скијашким теренима, у општим планинским условима, за спасавање у стени, из јама и пећина, као и у урбаним условима.

Горска служба спасавања (ГСС) Србије је добровољна и непрофитна организација чији је основни циљ помоћ и спасавање у неприступачним планинским и урбаним условима. Основали су је искусни алпинисти 1952. године. Данас броји око 150 спасилаца – планинара, високогораца, алпиниста, спортских пењача, спелеолога, ронилаца, скијаша и параглајдериста.

Сви спасиоци Горске службе обучени су да учествују у спасилачким акцијама у општим планинским условима. Такве акције обично подразумевају организацију претраге и лоцирање повређених лица, приступ и пружање прве помоћи, као и њихову евакуацију и транспорт до здравствене установе.

Екипе Службе у току године обезбеђују све републичке акције Планинарског савеза Србије и поједине акције на позив планинарских друштава, као и Камп планинара Србије, Камп спелеолога Србије и Камп алпиниста Србије.

На скијашким теренима спасиоци ГСС-а су одлични скијашаи и добри познаваоци планине, а у случају незгода организују претраге, пружају прву помоћ повређеним ли-

цима и организују њихов транспорт. Због природе скијашког спорта, повреде су честе и неретко озбиљне, што захтева брзо лоцирање повређеног и пружање прве помоћи.

У случају неисправности у раду жичара, спасиоци евакуишу скијаше из корпи. Њихово присуство неопходно је на свим такмичењима и манифестацијама у скијашким центрима.

Спасилачко дежурство у скијашким центрима изводи се и у току летње сезоне ради безбедности заљубљеника у природу, планинара, љубитеља планинског трчања и планинског бициклизма.

Спасилачки тимови

Чланови тима за спасавање у вертикалним условима ГСС-а посебно су обучени и опремљени за извођење спасавања из стене. Служба усваја и развија специјалне стратегије и технике за претрагу, лоцирање, приступ, помоћ и евакуацију људи у невољи у стени.

Под спасавањем у стени подразумева се пружање помоћи и спасавање пењача из алпинистичких смери, из кањона, али и у свим срединама где је за приступ и евакуацију повређеног неопходно користити специфичну опрему и процедуре за вертикална спасавања.

Чланови ГСС-а до сада су збринули више од 15.000 повреда. У току године у просеку имају више од 1.000 повређених на скијалиштима и неурисивачним планинским теренима, те око 50 спасилачких интервенција (преврата и спасилачких акција) у свим деловима земље.

Тим за спасавање у вертикалним условима Горске службе реагује и у случају повређивања у спелеолошким објектима (јамама и пећинама). Спасавање из јама спада у ред најтежих и најзахтевнијих акција због компликованог приступа повређеном, тешких услова у којима се пружа прва помоћ и одржава сигурност и комфор повређеног, као и уског и најчешће вертикалног окружења у којем је неопходан транспорт на носилима. Поред великог броја специјално обучених спасилаца, за извођење акције у тим условима потребна је и одговарајућа спасилачка опрема. Такође, не сме доћи до потхлађивања повређеног. Треба обезбедити поуздану комуникацију међу спасиоцима и

ДЕЖУРСТВА НА ТЕРЕЊУ

Владимир Каћурић, по занимању ронилац, спасилац је Горске службе спасавања Србије од 1998, а члан Начелништва ГСС-а од 2008. године. Већ неколико година је и председник Комисије за спасавање на скијашким теренима Горске службе.

Како наводи, ГСС има традицију спасилачког дежурства на скијашким теренима – обезбеђује скијалишта од њиховог отварања – на Копаонику од 1980, на Старој планини од 2006. и Златибору од 2007. године. Један од задатака председника Комисије јесте да осигура да се успостављени ниво заштите и спасавања на скијалиштима константно одржава и унапређује.

– У претходној сезони помоћу средстава из донација набављене су моторне санке, што је многоструко унапредило службу. Време доласка на место несреће је краће, а транспорт повређених до Траума центра ВМА траје неколико минута – каже Каћурић.

Статистика бележи да је током прошлoгодишње сезоне на скијалиштима Србије збринуто око 1.000 повреда. Сваке године Горска служба спасавања благовремено апелује на скијаше да на време започну физичке припреме, користе одговарајућу одећу и опрему, изаберу стазе сходно свом скијашком знању и следе упутства службених лица и спасилаца ГСС-а. По препоруци Горске службе критична места на скијалиштима додатно су обележена, чиме је знатно смањен број губљења скијаша, која су до тада била уобичајена по магли и лошем времену.

спасилачким екипама и спасилачку инсталацију за евакуацију поставити у најкраћем року.

Горска служба обавља спасавања и у урбаним условима. Ту спада спасавање с високих зграда и грађевина. Тимови ГСС-а сарађују са јединицама Сектора за ванредне ситуације МУП-а Србије у спасавању и отклањању последица у случају елементарних непогода, као што су поплаве, велики снег, земљотреси, пожари...

Заједничке вежбе

Горска служба спасавања Србије сарађује с Планинарским савезом Србије, Војском Србије, Министарством унутрашњих послова, Сектором за ванредне ситуације, Противтерористичком јединицом и Специјалном антитерористичком јединицом. Најуспешнији пример такве сарадње демонстриран је на вежби „Река 2012“, коју је од 22. до 25. октобра 2012. организовала Војска Србије, с циљем да се унапреди сарадња и заједничко деловање служби које су у реалној ситуацији укључене у отклањање последица ванредног стања, насталог услед природних катастрофа.

„Река 2012“ изведена је на 48 локација, на којима је реализовано 60 различитих сценарија – реакција учесника спасавања у случају природних катастрофа.

ОБУКА ЧЛАНОВА

Мирослав Миловановић Ристић је дипломирани политиколог, а од 2003. године активан члан ГСС Србије. За последњих десет година, захваљујући Горској служби, у своје вештине уврстио је и спелеологију, зимски алпинизам, роњење, параглајдинг, једрење и скијање. Од 2012. задужен је за односе са јавношћу.

– У Горску службу спасавања дошао сам на наговор нашег искусног спасиоца и члана медицинског тима др Александра Стијачића. Имао сам 18 година и нисам превише знао о тој организацији, али сам убрзо схватио да су њени чланови истинска елита Србије, јер су хуманост, храброст и самопожртвовање особине сваког члана ГСС – каже Миловановић Ристић.

Према његовим речима, служба тренутно интензивно ради на одржавању и подизању капацитета за извођење свих врста спасавања. Велику подршку има и од осталих учесника заштите и спасавања у нашој земљи, али је неопходно и да држава финансира поједине активности, јер је реч о служби која има национални значај.

Припадници Горске службе током вежбе на Златибору, у рејону Муртенице, демонстрирали су процедуре приступа повређеном, пружање прве и хитне медицинске помоћи, збрињавање и евакуацију лица из возила које је услед клизишта слетело у кањон, као и претрагу за несталим лицима која су се, после несреће, удаљила од возила.

Задатак су извршили у сарадњи с хеликоптерском јединицом Војске Србије, тимом за рушевине и Црвеним крстом. Учествовало је 46 спасилаца Службе, пет припадника Војске, 15 припадника Сектора за ванредне ситуације и десет чланова Црвеног крста.

– Највише времена и средстава улажемо у обуку чланова, јер је добра и систематска обука предуслов да Горска служба има квалитетне спасиоце, спремне да реализују сваки задатак приликом заштите и спасавања грађана. Тренутно промовишемо Основни курс ГСС-а на факултетима, спортским клубовима и у сродним организацијама ради припреме и правовременог упознавања будућих кандидата с условима за пријем у Службу. Том приликом, користимо видео материјале Управе за односе са јавношћу Министарства одбране и „Застава филма” с заједничких вежби и акција – наводи портпарол Горске службе.

Тежишна активност прошле године била је обука водича паса и паса за извођење претражних акција спасавања за несталим лицима на неприступачним теренима и у лавинама. Тројица наших чланова обучавала су се за водиче спасилачких паса, а своје љубимце дресирали су за тражење несталих. Како истиче Мирослав Миловановић Ристић, пси за потраге у неприступачним срединама не постоје у нашој земљи, а осим Горске службе не постоје ни појединци ни организације које се баве обуком и спасавањем помоћу паса претраживача.

Развој и унапређење заштите

Попут осталих националних горских спасилачких служби, ГСС наше земље члан је међународне организације за спасавање у планини – ICAR-CISA и међународне организације за спасавање у спелеолошким објектима – ECRA. Рад усаглашава с препорукама тих организација.

– Последњих година наша служба је изузетно активна на међународном плану у области унапређења безбедности и спасавања. Потписник је Уговора о међународној сарадњи регионалних националних служби спасавања у неприступач-

ним теренима, чији су потписници и горске службе спасавања Словеније, Хрватске, Босне и Херцеговине, Црне Горе и Македоније. Документ прецизира предузимање заједничких напора на унапређењу спасавања, а у случају већих катастрофа у региону заједничку заштиту људских живота и имовине – наводи Милан Ивковић, начелник Горске службе спасавања Србије.

Основни курс Горске службе спасавања Србије представља полазну обуку за све заинтересоване скијаше, планинаре, алпинисте, спелеологе, рониоце, који се интензивно баве неком од ових активности. Тестирања за курс почињу сваке године у септембру. Детаљне информације о начину пријављивања, тестирања и неопходној физичкој припремености можете пронаћи на www.gss.rs.

Законом о ванредним ситуацијама, Горска служба је уврштена у чиниоце заштите и спасавања у Србији и дефинисана као стратешки партнер Сектора за ванредне ситуације МУП-а Србије за извођење спасавања на неприступачним теренима. То указује на широку друштвену улогу коју има, и коју развија, ширећи број станица и активно чланство по Србији, у складу с материјалним могућностима. Начелник Горске службе спасавања је и члан републичког Штаба за ванредне ситуације.

Наша служба броји око 700 спасилаца, распоређених по градовима и општинама у Србији. Тренутно су формиране четири станице: у Београду, Бољевцу, Крушевцу и Књажевцу, а планира се да се у наредних неколико година форми још 20 станица.

ВОЈНИК И СПАСИЛАЦ

Потпоручник Дарко Јерemiћ, инжењер телекомуникација, на служби је у 333. инжењеријском батаљону ВиПВО. Он је и спелеолог, алпиниста, ронилац и инструктор скијања, члан војне репрезентације у алпском скијању од 2006. и освајач бронзане медаље у Италији 2010. године на Првој војној зимској олимпијади у дисциплини слалом. Активан је и у Горској служби спасавања – спасилац је од 2001. године, а највише је ангажован у извођењу спасилачких дежурстава у скијашком центру Копаоник.

– Прве информације о Горској служби добио сам 2000. године од друга који се тада спремао за полагање завршних тестова у тој организацији. Наредне године конкурисао сам за курс ГСС-а, прошао тестове физичке способности и отпочео једно ново поглавље у животу – каже поручник Јерemiћ.

Према његовим речима, без обзира на бројне пословне обавезе, увек проналази време за рад у ГСС. Годишњи одмор, слободне дане, викенде и празнике радо користи за ангажовање у спасилачким акцијама и акцијама обезбеђивања планинарских тура. – Највише сам ангажован у току зиме, када изводимо обуку из скијања за спасиоце ГСС-а. Пошто сам лиценцирани инструктор скијања, учествујем у организацији и реализацији Семинара скијања Горске службе, који се два пута годишње одржава на Копаонику – наводи поручник.

Спасилачку лиценцу годишње овери велики број припадника Војске Србије који су спасиоци ГСС. Они се обучавају за спасавање на неприступачним теренима, боравак у природи и пружање прве помоћи. Таква знања и вештине користе им и у јединицама у којима раде, а таква модел сарадње војске и службе спасавања постоји у земљама Европске уније.

Оснивање станица и њихов развој зависи искључиво од „базе“ спасилаца на појединој територији, а на брзину развоја утиче спремност локалне самоуправе и локалних организација да помогну њихов развој.

Школовање и обуке

Према плану обука редовно се одржавају следећа оспособљавања чланова: Курс спасавања из лавина, Курс оријентације, Курс извођења претрага, Курс спасавања из спелеолошких објеката, Курс спасавања из стене, Курс скијања, Курс турно скијања...

Обуке за водиче паса претраживача и хеликоптерске спасиоце не изводе се у Србији, већ у иностранству. Досад су одржане Обука за хеликоптерског спасиоца по модулу А, коју је организовало словеначко министарство одбране 2006. и 2007. године, Обука за хеликоптерско спасавање, у организацији Министарства одбране Босне и Херцеговине 2009. и 2010. године, те Обука за хеликоптерског спасиоца коју је реализовао швајцарски Ег Сегмат у Хрватској 2012. године. Постоји идеја да се обуке за хеликоптерско спасавање изводе и у Србији, ради унапређења хеликоптерског спасавања, а првенствено како би се смањили трошкови и повезали сви елементи заштите и спасавања у земљи заједничким извођењем обука и акција спасавања.

Обука на Основном курсу Горске службе спасавања изводи се на вежбалиштима на Авали, Златибору и Старој планини, а завршна вежба на Копаонику.

САРАДНИЦЕ СЛУЖБЕ

Због инфраструктуре којом Горска служба спасавања располаже, тренутно не постоје могућности за пријем жена у ту организацију. Међутим, жене су ангажоване као сараднице у областима које су од интереса за Службу – медицина, спелеологија, алпинизам, информационе технологије, односи са јавношћу, маркетинг, телекомуникације, право...

Међу њима је Мирјана Перић, магистар техничких наука из Ниша, ангажована као сарадник у области планинарства, алпинизма и спелеологије.

– С обзиром на то да се планинарењем бавим већ 14 година и да имам завршене алпинистичке и спелеолошке курсеве, много пута сам успешно сарађивала са спасиоцима Горске службе током различитих акција, семинара и вежби. Као и остали чланови ГСС-а, имам обавезу да се у сваком тренутку одазовем на позив за учешће на вежбама и акцијама спасавања. Уз то, једна сам од администратора званичне интернет странице Горске службе спасавања, задужена да најактуелније вести на време нађу пут до читалаца. Такође, део сам тима који је задужен за припрему промотивног материјала – наводи Мирјана Перић.

Ниво спремности спасилаца за учешће на спасилачким дежурствима, обезбеђењима и акцијама непрекидно се проверава. Спасиоци наше горске службе дужни су да једном годишње положи испите из физичке припремљености, писмени и усмени испит из медицине и испит технике евакуације жичаре, како би добили дозволу за рад – спасилачку лиценцу, која важи годину дана. Поред основне лиценце, спасиоци тима за спасавање у вертикалним условима полажу испите за дозволу која се обнавља на две године. ■

Владимир КАЂУРИЋ

Век и по војне противпожарне службе

Законом о устројству Војнога министарства, пре сто педесет година, у Србији је у саставу инжињерије Народне војске формирана за Београд Пожарна чета са 65 старешина и војника. На тим темељима поникла је традиција противпожарне заштите у редовима српске војске о чијем развоју, значају, али и проблемима, поводом Дана војних ватрогасних јединица говори потпуковник мр Ацо Галамић.

Ступањем на снагу Закона о одбрани 2009. године први пут се у Министарству одбране, безбедност и здравље на раду, заштита животне средине и заштита од пожара и експлозије, обухватају одредбама Закона којима се уређује систем одбране. Утврђено је да Министарство одбране обавља послове који се односе на уређивање, планирање, организовање, спровођење и контролу безбедности и здравља на раду, заштите животне средине и заштите од пожара и експлозије, у складу са законима којима се уређују те делатности.

Потпуковник Галамић истиче да су у току послови на реализацији задатака утврђених Одлуком о одређивању носилаца израде подзаконских аката, односно послови на изради нацрта текста посебних Правилника, затим Норматива, Планова и програма оспособљавања стручних лица за практично обављање послова заштите, оспособљавање руководиоца, команданата и командира за планирање и спровођење мера заштите и безбедности људских и мате-

ријалних ресурса одбране у својим саставима. Ажурирају се ставови и мишљења око усаглашавања предложених решења и израда Нацрта нових подзаконских прописа из ове области, с циљем успостављање јединственог система интегрисане заштите људских и материјалних ресурса одбране у Министарству одбране.

У новој организационој шеми послове заштите и безбедности људских и материјалних ресурса одбране у Министарству одбране треба успоставити као функцију односно ставити у надлежност командовања, управљања и руковођења системом одбране, као самостални орган или у прелазном периоду до стварања потребних услова за такав облик организовања, у делокругу органа за опште послове.

С тим у вези новим подзаконским прописима у Министарству одбране успоставља се јединствени систем интегрисане заштите људских и материјалних ресурса одбране са управно-планским и стручним органом на челу. У командама, јединицама и установама Војске Србије и организационим деловима Министарства одбране предвиђа се и подзаконским актима прописује обавеза надлежних руководиоца и старешина у тим саставима да у формације својих сатава уграде формацијска односно радна места стручних лица – референата у саставу органа за опште послове. ■

ПРОТИВПОЖАРНЕ МЕРЕ

Дуга је историја уређивања противпожарне заштите, чији се трагови могу пратити још од 18. века пре нове ере, када је вавилонски краљ Хамураби прописао неке мере противпожарне заштите, подсећа потпуковник Ацо Галамић из Инспектората одбране. Таквих трагова има из старог Египта, Грчке, Рима, током Средњег века, а на подручју бивше Југославије прве прописе о ватрогасној служби донела је Дубровачка Република.

У Србији су још у Душановом законнику наведене одредбе о „запаљивању“ и „запаљивачима гумна“, а та област законски је уређена после великог пожара у Крагујевцу, у јесен 1834. године.

Према Закону о устројству Војнога министарства од 19. фебруара 1864. године, у Србији је у саставу инжињерије Народне војске формирана за Београд Пожарна чета.

Н. ДРАЖОВИЋ

Изложба у Дому Војске у Београду

СКРИВЕНО БЛАГО ДО

Изложба је јединствена прилика не само да сагледамо историју једне значајне српске грађанске породице, већ и да видимо изузетно вредна дела ликовне и примењене уметности, старо оружје и архивску библиотечку грађу, која сведочи о богатом културно-историјском наслеђу нашег народа, рекао је на отварању изложбе министар одбране Небојша Родић

У препуној Галерији Дома Војске Србије, 13. фебруара отворена је изложба „Скривено благо Дома Јеврема Грујића“, права ризница уметничких предмета из 18, 19. и 20. века.

Изложба, коју је отворио министар одбране Небојша Родић, заједнички је пројекат Дома Јеврема Грујића, Завода за заштиту споменика културе Града Београда, Централног института за конзервацију у Београду и Медија центра „Одбрана“.

Присутнима су се обратили и Лазар Шећеровић и Александар Цонић, из Дома Јеврема Грујића, Нела Мићовић, в. д. директора Завода за заштиту споменика културе града Београда, др Мила Живанчевић, директорка Централног института за конзервацију у Београду и потпуков-

ник Славољуб М. Марковић, директор Медија центра „Одбрана“.

Министар Родић је истакао да је изванредним трудом и ангажовањем запослених у институцијама које су учествовале у пројекту, посетиоцима омогућено да уживају у класичној музејској поставци.

– Имајући у виду да је наша најзначајнија институција културе, Народни музеј, одавно затворен за јавност, изложба „Скривено благо Дома Јеврема Грујића“ јединствена је прилика не само да сагледамо историју једне значајне српске грађанске породице, већ и да видимо изузетно вредна дела ликовне и примењене уметности, старо оружје и архивску библиотечку грађу која сведочи о богатом културно-историјском наслеђу нашег народа. Истовремено, то је и прилика да се ближе обавестимо о

ма Јеврема Грујића

развоју грађанског друштва у Србији, политичком животу и дипломатији, али и да освежимо сећања на прве журеве и вечерња окупљања у чувеној дискотеци „Код Лазе Шећера“ крајем шездесетих година прошлог века – рекао је министар одбране, подсећајући да су Јеврем Грујић, истакнути правник, политичар, државник и дипломата, и његови потомци, оставили дубок траг у у културном животу Србије.

Богатство српске виђене куће

Лазар Шећеровић изразио је задовољство што отварању изложбе присуствује „елита Београда“ – политичка, друштвена, културна и интелектуална. Он је истакао да су аутори изложбу приредили како би рекреирали један амбијент српске виђене куће,

ОТМЕНА ИСТОРИЈА БЕОГРАДА

Дом Јеврема Грујића на месец дана преселио се у Дом Војске Србије. Никада није било живље у галеријама. Тајна је у томе што су Грујићеви потомци поред вредних предмета из куће – стилског намештаја, канабеа, комода, сточића, витрина, сребра, порцелана, породичних портрета које су урадили највећи српски сликари, у галерију преселили и ону праву животну енергију каква влада у њиховом дому.

Примамљив наслов голица са фасаде Дома Војске: „Скривено благо Дома Јеврема Грујића“. Скривено јер су га за време Другог светског рата зазидали у међупростор приземља и

каквих је много било крајем 19. и почетком 20. века, а мало сачувано.

– Велики број људи је учествовао у реализацији пројекта. Идеја је потекла од пуковника Петра Бошковића, начелника Управе за односе са јавношћу Министарства одбране, који је иницијатор заједно са Александром Цонићем, уз моју и подршку потпуковника Славољуба Марковића. Драго нам је да је изложба изазвала велико интересовање и да је дала допринос приказивању наше културне баштине – рекао је Шећеровић и захвалио свим учесницима у реализацији изложбене поставке, посебно Ивани Весковић, историчару уметности из Завода за заштиту споменика културе Града Београда, аутору и кустосу изложбе.

Александар Цонић представио је изложбу као „јединствену на више нивоа“.

– Први пут ће велики број уметничких дела, која до сада нису излагана у јавности, бити приказана, а јединствена је и због изузетне сарадње четири институције. Збирка је настала спонтано током 250 година, из љубави према Србији и својим прецима, и неговања успомене на њих, а сваки предмет на изложби прича своју причу јер је везан за један тренутак, једну личност и историјски момент. Хтели смо да помиримо прошлост и авангарду – рекао је Цонић.

Директорка Централног института за конзервацију у Београду др Мила Живанчевић истакла је да је та институција, заштитом и конзервацијом вредних колекција, које су форми-

ране током два века, дала професионални допринос и помогла да се организује систематска брига за тако важан легат.

– Одушевљени смо податком да је свака генерација потомака Јеврема Грујића водила изванредну бригу о очувању наследства, те смо одлучили да помогнемо данашњим потомцима да и даље наставе да брину о томе – истакла је Мила Живанчевић.

Нела Мићковић, в. д. директора Завода за заштиту споменика културе града Београда нагласила је да изложба доноси атмосферу, амбијент, уметничку колекцију, вредне предмете.

– Поставка представља неколико важних прича које чине ову кућу заиста важном. Дакле, ово није само

подрума куће. Скривено јер до сада није напуштало отмену зграду у Светогорској 17. Скривено јер ће суштина измаћи летимичном погледу равнодушног посматрача. Сваки драгоцен предмет из колекције чувене београдске породице добија вредност тек кад се причом стави у контекст, па било то историјско предање или тек урбана легенда.

Ни по чему није типична ова изложба. Нема шапутања нити оног строгог галеријског мука. Посетиоци дочекују музика, смех, жамор, питања, па спремни одговори, аплаузи и одушевљења. Ту је увек подмладак са Историје уметности, ауторка изложбе Ивана Весковић или понеко из породице, спремни да са посетиоцима прођаскају о експонатима. Лазар Шећеровић, преводилац по звању и

родоначелник београдског ноћног провода по чувењу, чукунунук Јеврема Грујића, срдачно прима госте незнане и знане у Зелени салон на улазу у галерију. Послужи их кафом, колачима, партијом разговора на неколико светских језика.

Поред необавезног разговора са Јевремовим потомцима, постоје и стручна вођења. Шетња почиње испред Златног салона, кроз историју једне породице и једног града. Кретање је хронолошко, од портрета Јелене и Јеврема Грујића, рад Стеве Тодоровића, завршава се портретом Јована Наумовића, који је насликао Арсеније Петровић, и Милеве Наумовић, који потписује Урош Кнежевић. А између се нижу најзанимљивији моменти из наслеђене и личне историје домаћина, уписани у текстилу, мермеру, сребру, стаклу...

„Сваки експонат крије неку причу. Међутим могло би да се издвоји неколико предмета који су звезде изложбе“, каже Лазар Шећеровић. Прва на листи је венчаница која је припадала Јелени, супрузи Јеврема Грујића. То је једна од најстаријих венчаница у Србији, из 1856. године. Реставрација је трајала пуне

две године, а завршена је два дана пред почетак изложбе. Хаљина је имала занимљив животни ток, јер ју је носило неколико жена из породице. Последња је била Милена Наумовић, а тај тренутак овековечен је на уљу сликарке Зоре Петровић.

Један од омиљених предмета је и малена мраморна статуа Дечака који вади трн. Античка фигурина представља алегорију о гласнику који је преносио важну вест и није постао ни када је згазио на трн. Тек кад је предао поруку, сагнуо се да га извади. Посебну пажњу привлачи и сет за ликер. Могло би се рећи да је маскота изложбе, јер поред тога што светлуца са билборда и флајера, заузима и централни део галерије. То је свадбени поклон краља Милана и краљице Наталије Обреновић Стевану и Стани Ђурчић. Веома атрактивна је ретка збирка оружја Стевана Ђурчића, у којој се налази чибуклија, китњаста пушка која је припадала Хајдук Вељку.

„Током Другог светског рата немачки официри одседали су у виђенијим кућама. Приликом напуштања наше понели су велики део збирке оружја“, објашњава Лазар. „Да не би све однели, моја породица је у простор између приземља и подрума зазидала многе драгоцености. За нас

изложба уметничких предмета него и изложба о начину живота, моди, естетици и укусу високе грађанске класе и једне угледне српске породице – истакла је Нела Мићовић.

Директор Медија центра „Одбрана“ потпуковник Славољуб Марковић поздравио је велики број посетилаца Дома Војске и напоменуо да постоји одлична сарадња институција које су учествовале у овом пројекту.

– И овом приликом је показано да добра идеја наилази на добар одјек и свесрдну подршку, те да после тога мора бити и квалитетног плода. Надам се да ће Дом Јеврема Грујића, после ове изложбе, привлачити већу пажњу пролазника у Београду – рекао је потпуковник Марковић.

Уметничка колекција

Збирка обухвата дела најзначајнијих српских уметника – Паје Јовановића, Уроша Предића, Стеве Тодоровића, Уроша Кнежевића, Арсенија Петровића, Зоре Петровић, Ивана Табаковића, Ђорђа Крстића, затим употребне предмете, стилски намештај, дипломатске униформе, колекцију старог оружја из Првог и Другог српског устанка, архивску грађу, као и концептуално и просторно засебан сегмент заснован на фотографијама прве дискотеке на Балкану, отворене у Дому Јеврема Грујића 1967. године.

Посетиоци ће моћи да виде и најстарију сачувану венчаницу у Србији из 1856. године, како је изгледала Јелена Грујић, прва жена коју је одликовао

један султан, пушку Хајдук Вељка, највиша европска одликовања – орден француске Легије части, бугарску Царску круну, турски Златни полумесец, свадбени дар који су Стеван и Стана Ђирић добили од краљице Наталије и краља Милана Обреновића.

Изложба „Скривено благо Дома Јеврема Грујића“ реализована је захваљујући подршци компанија UNIQA осигурање, која је генерални покровитељ изложбе, а покровитељи Телеком Србија, Хемофарм фондација и Raiffeisen банка.

Током трајања изложбе, до 15. марта, предвиђен је богат пратећи програм. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимили Стефана САВИЋ
и Даримир БАНДА

децу била је права сензација када је, годинама касније, бункер отворен!“

На крају ћира млађе госте дочека огледало за селфи, а старије мастионица и писмо, те тако могу да понесу и успомену са изложбе или да своје утиске проследе даље.

У Дому Јеврема Грујића вазда је било живо. У салонима су се смењивала најзначајнија имена са политичке, дипломатске, културне и модне сцене. Ту су о послу и актуелним збивањима, свако у своје време, рас-

прављали кнез Александар Карађорђевић, кнез Милош Обреновић, кнез Михаило Обреновић, књижевници Јован Дучић, Симо Матавуљ, Јован Скерлић, Богдан Поповић, Милан Ракић, сликари Стеван Тодоровић, Урош Предић... Приређивани су и надалеко чувени балови. А године 1967. отворена је прва београдска дискотека, у којој су плесале највеће светске филмске и музичке звезде. У Малој галерији Дома Војске изложене су фотографије које бележе те веселе године, о дискотеци „Код Лазе Шећера“, од почетака, па све до данас.

Породица Шећеровић потиче од Јефте Кујунџића, гласника између Петра Петровића Његоша и Карађорђа. Једном приликом Јефта је донео владици на Цетиње писмо и неколико јабука од Карађорђа. Писмо је носило добре вести и прича се да је тад Његош рекао: „Ове су ми јабуке слатке као шећер, а ти си ми, Јефто, слађи од шећера!“ Тако је Јефта Кујунџић добио надимак Шећер, а његови потомци постадоше Шећеровићи. ■

Драгана БАЊАКТАРЕВИЋ

Изложба Архива Србије

Први СВЕТСКИ РАТ у ДОКУМЕНТИМА

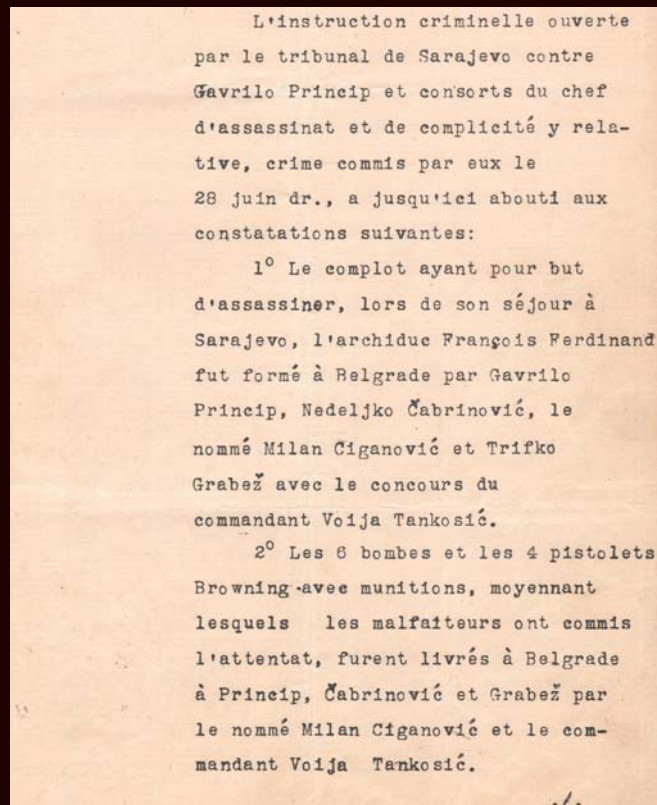
Поводом Дан државности, а у оквиру обележавања стогодишњице Првог светског рата, у Архиву Србије отворена је изложба Први светски рат у документима Архива Србије. Аутори изложбе су др Мирослав Перишић, мр Љубинка Шкодрић и Александар Марковић. Поставку чини 35 докумената које посетиоци могу видети до 14. марта.

– Изабрана документа сведоче о предисторији Првог светског рата, о аустроугарској политици према Србији и Балкану, војним припремама почетком 1914. године и њеним војним маневрима у Босни и Херцеговини 24–27. јуна 1914, Сарајевском атентату, Јулској кризи и објави рата Србији – наводи Александар Марковић.

Посетиоци имају прилику да виде препис писма гувернера Босне и Херцеговине, Оскара Поћорекa упућеног 1913. године министру финансија Аустроугарске Леону Билинском о политици према Србији и становништву у Босни и Херцеговини, обавештење српског посланика у Бечу о атентату у Сарајеву, извештаје српских дипломатских представника о реакцијама на атентат, оригинал ултиматума који је Аустроугарска упутила Србији 23. јула 1914. године, писмо регента Александра Карађорђевића руском цару Николају II о добијању аустроугарског ултиматума у коме се налазе понижавајући захтеви за Србију као независну државу, одговор српске владе на ултиматум 25. јула 1914. године, као и оригинал телеграма објаве рата Аустроугарске Србији 28. јула 1914. године.

– На изложби су први пут широј јавности представљена и документа која сведоче о дипломатској акцији српских власти у циљу мирног решавања Јулске кризе – наводи мр Љубинка Шкодрић.

Ово је прва у низу изложби на којима ће Архив Србије представити документа из својих фондова и збирки. Архив чува око пола милиона страница докумената о Првом светском рату, а током обележавања стогодишњице Великог рата планирано је да се реализује и више издавачких пројеката, научних конференција, медијских акција, као и да поново покрене рад комисије за реституцију архивске грађе. Централна архивска изложба биће приређена 28. јула и истовремено постављена у Београду, Бањалуци, Андрићграду и Требињу. ■

Ултиматум Аустроугарске упућен Србији

ТЕЛЕГРАМ ОБЈАВЕ РАТА

Међу изложеним документима нарочити значај има телеграм аустроугарске објаве рата Србији, као документ којим је отпочео Први светски рат. Телеграм је међународно референтан документ и чини Архив Србије једним од значајнијих архивских центара у свету. Послат је редовном поштом преко Букурешта, што је била неуобичајена пракса у међународним односима, због чега је председник српске владе Никола Пашић затражио од румунске владе потврду његове аутентичности. Када је телеграм стигао у Ниш, где се тада налазила српска влада, Никола Пашић је био на ручку у ресторану „Европа“, а сећање на уручење телеграма остало је забележено у архивским документима.

НОВЕ КЊИГЕ

Српска војска у Великом рату

У Дому Војске Србије у Београду одржана је промоција књиге Душана М. Бабца „Српска војска у Великом рату 1914–1918“. Обогаћена бројним ретким и вредним фотографијама, књига на 375 страна прати велику победу Србије у Првом светском рату.

Промоцији су присуствовали и министар одбране Небојша Родић, помоћници министра, престолонаследник Александар Карађорђевић са супругом Катарином и бројни гости.

Поред аутора, о књизи су говорили рецензент проф. др Миле Бјелајац и историчар др Милош Ковић. Књигу је објавио Медија центар „Одбрана“.

Присутне је поздравио директор Медија центра „Одбрана“ потпуковник Славољуб Марковић, а програм је водила уредница издања Снежана Ђокић.

Професор Бјелајац књигу је представио као одличну реконструкцију Великог рата и једну од најбољих визуелизација српске војске у том рату.

Историчар Милош Ковић истакао је да су у књизи приказани аутентични ликови и прилози, а аутор је показао умеће приповедања, одредивши се за кључне податке.

Србија је током рата изгубила, процењује се, око 1.000.000 становника, од којих око 400.000 војних обвезника – скоро трећину укупног становништва. Ниједна земља, учесница Великог рата, није тако скупо платила своју слободу. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимио Д. БАНДА

Музичко сценски догађај „Аманет“

Страдање и победа

39

Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ и Национални ансамбл народних песама и игара Србије „Коло“ извели су у Свечаној сали Дома Војске Србије у Београду, музичко сценску фреску „Аманет“ о страдању и победи Србије од 1914. до 1918. године, у част обележавања стогодишњице Првог светског рата. У препуној сали били су и представници система одбране, представници цркве и дипломатског кора.

Ансамблом и хором дириговали су мр Ивона Еклемовић и Павле Медаковић, а за сценарио и режију заслужан је редитељ Владимир Лазић.

– Завршен је један захтеван посао у коме смо морали музику, певање и игру да склопимо у целину, што није нимало једноставно. Ово је био посао који се, можда на почетку, чинио као једноставан, јер су коришћене познате мелодије и музика која је извођена у већини пригодних свечаности. Међутим, како је посао одмицао, показало се да је то сложен посао и да је, без обзира на квалитет ансамбла, потребно уложити професионални труд и бити на нивоу задатка – рекао је Лазић.

Програм је изведен уз неколико музичких нумера, међу којима су „Марш цара Душана“, „Ја сам ја, Јеремија“, „Марш на Дрину“, „Марширала краља Петра Гарда“ и „Востани Србије“. У филмском делу учествовали су Љиљана Стјепановић, Михајло Јанкетић, Марко Николић, Милорад Мандић и други драмски уметници. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимио Д. АТЛАГИЋ

Признање Војноисторијском гласнику

Часопису Војноисторијски гласник додељена је војна спомен-медаља за допринос систему одбране Републике Србије. Часопис је основан 1950. године као гласило Војноисторијског института, а током 63 године присуства у југословенској и српској научној заједници и објављених 228 бројева, претрпео је измене у вези са концепцијом, садржајем, дизајном и учесталошћу излагања. Промене су биле последица бројних политичких и економских дешавања у систему одбране и ван њега.

У тренутку оснивања часописа, Војноисторијски институт је функционисао у оквиру Главне политичке управе, а Југославија се налазила на врхунцу кризе настале прекидом односа са Совјетским Савезом и другим земљама „народне демократије“. Проучавање догађаја из народноослободилачког рата наметнуло се тада као значајно због неутралисања совјетске пропаганде у негирању улоге коју је Југославија имала у Другом светском рату. Током првих 40 година излагања највећи број чланака био је посвећен темама из народноослободилачког рата. Посебно место имали су радови о Комунистичкој партији Југославије и Јосипу Броз, док су сви остали радови били сврстани у три рубрике: Из раније прошлости, Критике и прикази и Библиографија.

Током целокупног излагања у социјалистичкој Југославији, уредници Војноисторијског гласника настојали су да главна детерминанта у њиховом раду не буде политичко-пропагандна утилитарност већ научност. Таква настојања довела су до тога да је највећи број објављених чланака писан на основу оригиналних југословенских и страних историјских докумената, литературе објављене у Југославији и у иностранству, као и на основу сећања учесника догађаја.

Важност која је у систему одбране придавана часопису види се из чињенице да је Војноисторијски гласник имао редакцију која се формацијски налазила у оквиру института и све до 80-тих година уредник часопис-

са уједно је вршио и функцију заменика начелника Војноисторијског института.

Током осамдесетих година почело је постепено стручно ослобађање Војноисторијског гласника, Други светски рат анализиран је на основу научне методологије, а од 1993. простор почињу да добијају и чланци из војне историје Краљевине Србије и Краљевине Југославије.

Након 2006. године и укидања Војноисторијског института, основаног 1876. године, Одељење за војну историју Института за стратегијска истраживања наставило је уз помоћ колега из Србије и иностранства да уређује и објављује Војноисторијски гласник. Убрзо је Министарство за науку и технологију Републике Србије сврстало Војноисторијски гласник у категорију водећи научни часопис националног значаја (M51), да би од броја 1 за 2012. годину био прихваћен као часопис међународног значаја верификован посебним одлукама (M24). ■

Др М. МИЛКИЋ

Официрски бал у Врању

У Врањском Дому војске одржан је официрски бал, на коме су Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“, чланови плесне групе врањског гарнизона „Тамо далеко“ и припадници Четврте бригаде и њихове супруге и девојке оживели дух и лепоту старе српске музике и српских кола.

Командант Четврте бригаде бригадни генерал Зоран Лубура подсетио је да се у Врању, шесту годину заредом, одржава официрски бал поводом Дана бригаде и Дана државности. ■

Филмови за Јубилеј „Застава филма“

Поводом обележавања 65 година од оснивања Војнофилмског центра „Застава филм“, у Југословенској кинотеци приказано је седам филмова у продукцији те куће. Директор ВФЦ „Застава филм“ потпуковник Мате Вујновић поздравио је присутне и истакао да је филмско вече прави начин да се обележи такав јубилеј.

Професор Никола Лоренцин, дугогодишњи сарадник и пријатељ „Застава филма“, честитао је вишедеценијски континуитет и похвалио сарадњу са значајним именима из области филма.

– Пут којим је „Застава“ ходила је истрајан и темељит. У редовима београдских продуцентата она је чврсто стајала, посебно у простору који се односи на кратке форме – документарни, анимирани и кратки играни филм. Надам се да ће и убудуће наставити тим путем – рекао је Лоренцин.

У Кинотеци су приказани филмови „Одред мира“, „На вез“, „Маскирање“, „Смрт Паора Ђурице“, затим „Хармоника“, „Воз“ и „Историја војне индустрије“. ■

Промоција новог издања Медија центра „Одбрана”

ЖИТИЈА СВЕТИХ ВОЈСКОВОЋА И ВОЈНИКА

Промоција књиге „Свети ратници – Житија светих војсковођа и војника” пуковника др Борислава Д. Гроздића, у Дому Војске у Београду, присуствовали су државни секретар Зоран Ђорђевић, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, представници Министарства одбране, Војске Србије, цркве, пријатељи и бројни гости.

– Читаоцу може да се учини да наслов „Свети ратници” садржи унутрашњу противречност. Ако знамо да рат доноси велика зла, може ли ратник да буде светац? Делује неспојиво, али само наизглед. Правда и неправда често су две стране, истоградне. Освајач је оличење неправде, а онај који брани своје огњиште, породицу, светиње и отаџбину од насртаја освајача поборник је правде – рекао је генерал Диковић и нагласио да је књига дело подвижника.

– О каквом је подвигу реч? Подвигу слободног духа, моралног уздизања, дисциплинованог рада и неуморног трагања за хришћанским војничким идеалом. Посебно ме радује што официри пишу дела значајне вредности. То је још један доказ да наша војна мисао има шта да понуди, не само стручној него и најширој јавности – рекао је генерал Диковић.

Посетиоцима су се обратили директор Медија центра „Одбрана” потпуковник Славољуб Марковић, начелница Издавачке делатности Драгана Марковић, епископ ремезијански Андреј, јеромонах Доситеј Хиландарац и аутор.

Епископ Андреј је рекао да књига показује да не може војнички позив бити искључен од јеванђељског морала, односно од духовних дисциплина које захтева хришћанска вера.

Јеромонах Доситеј Хиландарац нагласио је да се годинама чекало на објављивање књиге о овој теми и да су њеном појавом официру понуђени најсветлији узорци према којима може градити своје црте личности. – Најмоћније оружје којим се може победити сваки непријатељ је сила духа и морална сила – рекао је Доситеј Хиландарац.

У музичком програму учествовали су група „Пирг” и Маја Стојановић са Факултета музичких уметности.

Књигу је за објављивање благословио патријарх Иринеј.

Аутор је обрадио 182 житија светих ратника разних народа, Руса, Грка, Срба, Украјинаца, Грузијаца, Персијанаца, Литванаца, а први пут на српском језику дата су и нека житија румунских светих војника. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимео Д. БАНДА

Културни водич ■■■■■■■■■■

1–15. март 2014.

ДОМ
ВОЈСКЕ
СРБИЈЕ

41

Ликовни програм
тел. 3234-712

Галерија Дома Војске Србије (радно време: сваког дана сем недеље од 11 до 19 часова)
До 15. 3 – Изложба „Скривено благо Дома Јеврема Грујића”, у сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе Града Београда, Централним институтом за конзервацију у Београду, Републичким заводом за заштиту споменика културе и Домом Јеврема Грујића. **Стручна вођења** у 12 и 17 часова сваког дана, петком у 12 часова.

Предавања

Атријум Дома Војске Србије

Пратећи програм изложбе

„Скривено благо Дома Јеврема Грујића”

7. 3. у 17 – Конзервација уметничких предмета из збирке Дома Јеврема Грујића, др Мила Поповић Живанчевић, музејски саветник, Наташа Крстић, конзерватор метала, Вања Јовановић, конзерватор слика, Ивана Стевановић, конзерватор текстила, Маја Живковић, конзерватор керамике.

Књижевни програм

тел. 3201-728

4. 3. у 13, Атријум – Промоција међународног тематског зборника радова „Балкански ратови 1912–1913: нова виђења и тумачења”. О зборнику говоре др Милан Терзић, виши научни сарадник, проф. др Милош Јагодић, др Милић Милићевић, научни сарадник, мајор др Миљан Милкић, научни сарадник.

6. 3. у 13, Атријум – Промоција књиге „Жена–ратник Милунка Савић, српска хероина”, аутора Ранђела Анђелковића.

12. 3. у 18, Атријум – Промоција књиге „Два наест грешника”, аутора Јована Радовановића.

Музички програм

1. 3. у 20, Свечана сала – Концерт Уметничког ансамбла „Станислав Бинички”, „Шопен као инспирација”, у оквиру београдског „Шопен Феста 2014”.

Сарајевски атентат

Превише је доказа да је атентат на аустроугарског престолонаследника Франца Фердинанда, дело родољубиве српске омладине, злоупотребила Аустроугарска, која је по наговору Немачке, насрнула на Србију. Страхоте које је Први светски рат донео народима Европе могу да објасне дугогодишње упорне напоре планера и изазивача ратног сукоба да фалсификују историју и сву кривицу пребаце на другу страну, на страну жртве.

У пролеће 1914. године, немачко вођство проценило је да Рајх спољнополитички и привредно запада у озбиљну кризу и да време ради за противничку Антанту. У фебруару 1913. године генерал Хелмут Молтке Млађи, шеф Генералштаба, говорио је да треба сачекати „згодну паролу“, односно добар изговор за почетак рата. Убиство аустроугарског престолонаследника Франца Фердинанда учинило се заговорницима прерасподеле територија, кројачима нове светске мапе, тадашњим творцима новог светског поретка, као пружање те „згодне паролу“ на тацни. Од тада су надлежни у Берлину и Бечу ужурбано радили на стварању услова за почетак рата, како би силе Антанте затекли неспремне, чиме би Немачка, извођењем „муњевитог рата“, најпре потукла Француску, а онда и Русију, обе пре уласка Велике Британије у ратни сукоб.

Сукоб Аустроугарске са Србијом уклапао се у нераскидиви део општих међународних прилика, па је самим тим,

Гаврило Принцип

природно, постао суштински део узрока заоштравању односа на југоистоку Европе. Гроф Хојос је добро видео да је проблем Монархије са Србијом настао у време анексионе кризе, као „светско питање“, дубоко повезан с политиком великих сила. Традиционалној тежњи Русије да буде водећа сила на Балкану „придружиле“ су се Француска и Велика Британија, заинтересоване да се негде на Дрини, Сави и Дунаву, створе препреке немачком притиску на предњу Азију. Тако је Србија, мимо своје воље, тежећи самосталности и слободном развоју, постала изузетно важна „карика“ у Антантинијој стратегији заустављања немачког империјализма.

Сарајево

Као поручено

Догађај, који је двема царевинама послужио као изговор да у Потсдаму брзо и лако донесу одговарајућу одлуку, одиграо се на Видовдан 28. јуна 1914, када је у Сарајеву убијен аустроугарски престолонаследник Франц Фердинанд. После неуспелог покушаја атентата кога је извео Недељко Чабриновић, након пола сата, омладинац Гаврило Принцип (1894–1918), национални револуционар омладинског покрета „Млада Босна“, усмртио је са два хица из револвера престолонаследника Фердинанда и његову супругу Софију.

Истрага је убрзо открила да су у Сарајеву шесторица младих људи чекала Фрању Фердинанда, с намером да га убију. Откривен је и шири круг организатора атентата и сарадника, па је оптужница обухватила 25 лица. Већина су, по националности, били Срби, православци, аустроугарски држављани. Принцип, Чабриновић и Грабеж су неколико дана пре атентата дошли из Београда, где су донели одлуку да изврше атентат и убију Фердинанда. Утврђено је да су у Београду били повезани с избеглицом из Босне Миланом Цигановићем, да су од мајора српске војске Војислава Танкосића добили потребно оружје, а преко веза „Народне одбране“ и уз учешће неких српских официра, тајно пребачени у Босну.

Аустроугарским истражним органима била је блиска и тврдња да је и једна доста висока личност у Србији била уплетена у атентат. Реч је о потпуковнику Драгутину Димитријевићу Апису, тада шефу Обавештајног одељења Генералштаба српске војске. Он је као „црнорукац“ имао јаке позиције у организацији „Народне одбране“. Ипак, није оправдано њему приписивати стварање идеје и припреме плана за извршење атентата. Чињенице говоре да су атентатори били национални револуционари, идеалисти и родољуби, под знатним утицајем анархистичких идеја.

Гаврило Принцип јесте атентатор, али није био терориста. Био је припадник револуционарне илегалне организације „Млада Босна“, па с правом може да стоји – револуционар. У складу са идеологијом оног времена, могао би се на-

звати и анархистом. Свако време мора да се објашњава са аспекта датих околности, а не да му калемимо наше данашње размишљање. Чим се помену двоструки стандарди, било у разматрању прошлог или данашњег времена, знак је да је расправа пребачена на терен идеологије или политичког надмудривања, односно, добро прикривених намера и интереса. Назвати Гаврила терористом, а Сарајевски атентат видети као окидач за Први светски рат, значи пуцањ у истину.

Страхоте објашњавају покушај преваре

Превише је доказа да је атентат у Сарајеву, дело родољубиве српске омладине, злоупотребила Аустроугарска, која је по наговору Немачке, насрнула на Србију. Страхоте које је Први светски рат донео народима Европе толико су велике да су актери у избијању сукоба упорно настојали да сву кривицу пребаце на другу страну. Жеља да се сазна истина инспирисала је велики број историчара и научника, који су с тим у вези написали многа дела о узроцима тог рата. Нажалост, многи су се, сасвим ненаучно, ставили на страну Централних сила. Па тако, један од њих, професор модерне историје у Бирмингему, Ремон Бизли, у књизи „Пут пропасти Европе од 1890. до 1914“, посебно се устремио на Русију. Бизли сматра да је она „крива што је прихватила Србију гвозденим руком“. Такође, он пише да је „Србија дубоко крива. Њена иредентистичка политика не само да је већ годинама претила опстанку Монархије, него је инсистирала и стварно спремала сарајевски догађај... Пашић је три недеље раније знао да ће бити атентат на Фрању Фердинанда. Они нису спречили атентаторе да пређу преко границе Србије на место атентата...“ Истина је, међутим, сасвим другачија. Документа сведоче да ниједна од тих Бизлијевих тврдњи нема ничег заједничког са стварношћу. Смешна је прича да је тадашња Србија, са око 5.700.000 становника, претила опстанку десетак пута бројнијој Аустроугарској. Лажна је тврдња да

Недељко Чабриновић

је Србија „стварно spremala Сарајевски атентат”, каже чак и званични извештај комисије формиране са највишег званичног места у Аустроугарској.

И поред све упорности аустроугарских истражних органа да открију траг који би доказао да су у то били уплетени меродавни органи и личности из Србије, то им није пошло за руком. Високи службеник Беча, Фридрих фон Визнер, 13. јула телеграфисао је да се „основано може сумњати” да „национални покрет у Босни и Херцеговини подржавају неке организације из Србије које српска влада толерише”, али истрага није могла доказати „учешће српске владе у атентату, његовој припреми и у обезбеђењу оружја”, па чак „нема места ни за сумњу”. Постоји „многа више разлога да је то искључено”.

Држање званичне Србије било је у складу с реаговањем на такве догађаје, које је уобичајено у међународним односима, али са журбом да суседној сили предочи да влада у Београду не само да жали, него и осуђује убиство Фердинанда”. Уз званичне изјаве саучешћа, те вечери прекинуте су све видовданске свечаности и наређена је „шестонедељна дворска жалост”. Да је било места црним слутњама, показали су први чланци у аустроугарској штампи посвећени атентату. Посланик Јовановић упозоравао је своју владу да је „сарајевска полиција склона да истрагу усмери тако да је све спремљено у Београду”. И у Берлину је атентат довођен у везу са Србијом. Аустроугарски дипломата у Београду, Вилхелм Шторк послао је 30. јуна овакав опис: „На улицама и кафанама се ликује због наше несреће и она се означава као Божји прст и оправдана казна за све лоше што је Аустроугарска већ учинила Србији”. Шторк је, ипак, најотво-

реније предлагао да се „Монархија обрачуна са Србијом”. Тражио је да „сада мора бити стављена песница на сто, пошто српска влада разуме само такав говор”.

Ултимаџум

Једноставно и брзо, Немачка и Аустроугарска постигле су сагласност. На питање да ли ће Аустроугарска ући у рат уколико Немачка стане иза ње, Фрања Јосиф Први јасно је и крако одговорио генералу Конраду фон Хецендорфу, начелнику Генералштаба: „У том случају – да”. За разлику од Франца Фердинанда, цар је био међу најратоборнијим људима у врху своје државе. Ово потврђује једна каснија изјава његовог министра Леона Билинског: „Кајзер је увек за рат... Он је желео рат и годину дана раније”. Почетком 2014, медији у Србији су као „откриће” пренели вест да је „пронађено писмо Билинског упућено Поћореку”, 13 месеци пре атентата, где му он каже да „повод за рат против Србије треба измислити”. Тај документ је одавно познат.

Ипак, коначна одлука зависила је од држања Немачке. Поводом првих вести о ратоборном расположењу које су Беч „преплавили” након атентата, Вилхелм Други је већ 30. јуна био врло конкретан: „Сад или никад”. Кад се реконструирало све оно што су најмеродавније личности у Бечу међусобно један другом рекли и писали 29. и 30. јуна, јасно је да су преовладали они који су атентат желели да „искористе за обрачун са Србијом”. Баварски посланик из Беча телеграфисао је 6. јула: „Говори се о томе да се из атентата исконструирало повод за рат и тако надокнади раније пропуштено, пошто се са Србијом не може друкчије изићи на крај”. Додуше, мађарски председник владе Иштван Тиса, који је тих дана био против рата, упозоравао је на опасност да се Сарајевски атентат „искористи за обрачун са Србијом”. Било је то узалудно. Цар Фрања Јосиф, његов министар спољних послова Леополд Берхтолд и царско-краљевска дипломатска служба, драматизујући ситуацију, истицали су: „београдске интриге су неиздрживе”, „учинити крај Србијиним опасним и безобзирним настојањима”, „хитно решити српско питање”, „за Монархију се отвара питање опстанка, ако за злочин не казни и уништи Србију”, „Немачка ће подржати Монархију колико је дуга и широка”, и слично.

У престоницама сила Антанте, атентат у Сарајеву схваћен је као могући узрок нове балканске кризе. И заиста, из дана у дан, против Србије су се појачавале оптужбе из Берлина, Беча и Будимпеште. Тадашњи однос снага и расподела експлоатације светских добара чинили су да је силама Антанте одговарао мир. Што се Србије тиче, она је била и фактор Антантине стратегије. Када је око 20. јула било јасно да ће Аустроугарска заоштрити кризу око Србије, то је за силе Антанте био знак да треба спречити покушаје нове прерасподеле света. Приликом сусрета у Петрограду, руски и француски државници брзо су се сагласили да Србију не смеју препустити вољи Аустроугарске. Француски председник, Рејмон Поенкаре, 21. јула, отворено је рекао аустроугарском амбасадору: „Србија има жарке присталице у руском народу, а Русија има савезника – Француску”. ■

(Наставак у следећем броју)

Верски празници

1–15. марта

Православни

1. март – Свети великомученик Теодор Тирон**8. март** – Теодорова субота**9. март** – Прво и друго обретање главе светог Јована Крститеља

Јеврејски

13. март – Com Ester (Естерин пост)

СВЕТИ ВЕЛИКОМУЧЕНИК ТЕОДОР ТИРОН

Тириново име значи војник, регрут. Током његовог ступања у мармаритски пук у граду Амасији отпочео је страховити прогон хришћана, па је млади војник одмах по облачењу униформе постао сведоком суровости озлоглашених царева Максимилијана и Максимиана. Теодор није крио огорчење због страха нанетих хришћанима, па се, по цену строгах казни, супротставио царевим јуришницима. Тако је доспео пред немилосрдног судију који је наредио да га утамниче, а ћелију запечате. На тај начин хтео је да га умори глађу како би скончао у тешким мукама. Међутим, у пустој тамници јавио му се сам Христос и охрабрио свога мученика.

Тада се у тамници храброг војника појавило мноштво анђела који су својим сјајем и белином осветлили таму, док су претрашени стражари посматрали чудесан приказ. Одмах потом, свети Теодор изведен је наполе и мучен, а онда осуђен на смрт. Све то је стоички подносио, чак и час када су га бацили у огањ. Своју чисту душу предао је Господу 306. године.

Свети великомученик Теодор остао је појам војничке части, правдољубља, оданости вери и истрајној борби за хришћанство. Мошти светог Теодора Тирона налазе се у фрушкогорском манастиру Ново Хопово. ■

COM ESTER

Обележава се уочи празника Пурима. Естерин пост уведен је у спомен на тродневни пост краљице Естер и свих персијских Јевреја, пре њеног одласка на поклоњење краљу Ахашверошу, кога је молила за свој народ. ■

Настанак Централне војне болнице

РАЗВОЈ СОЛДАЧКОГ ШПИТАЉА

Кнез Александар Карађорђевић потписао је 19. фебруара, односно 2. марта, 1844. године Указ којим се проглашава „Закон о устројенију шпитаља Централног војске“. Војне болнице у Србији постојале су у свом скромном облику и пре 1844. године, али је тај закон од пресудног значаја због тога што је њиме завршен процес нормативног уобличавања и стварања основа за даљи развој војних болница у Србији, чије је организовање почело 1832. године у Крагујевцу и Пожаревцу. У Сртењском уставу из 1835. било је наведено да се треба старати „о средствима којима би се здравље војника одржало и о болницама и о другим за војску полезним заведенијама“.

У Београду је 1836. године у новосаграђеној касарни у Савамали основана и војна болница „Солдачки шпитаљ“. Првобитно намењена за преглед регрута, болница је имала две просторије, једну за смештај болесних војника, а другу за доктора. Септембра 1838. болница је пребачена у новосаграђену зграду на Палилули. Поред те болнице, постојале су и знатно скромније војне болнице у Краљеву и Чачку.

За првог начелника војног санитета постављен је 30. јула 1839. др Емерих Линденмајер. Он је од 1835. године радио као лекар у Шапцу, Београду и Крагујевцу. Уводио је у службу стручно санитетско особље, израдио је прве прописе и правила санитетске службе у војсци и грађанству. Вођен идејом о потреби нормативног регулисања војних болница, он је написао „Пројект устројенија шпитаљског“ који је Главни штаб 22. новембра 1839. године предложио Попечитељству внатрених дела. С обзиром на то да на предлог није одговорено, Санитетско одељење Попечитељства внатрених дела упутило је 21. марта 1842. нови предлог Државном савету.

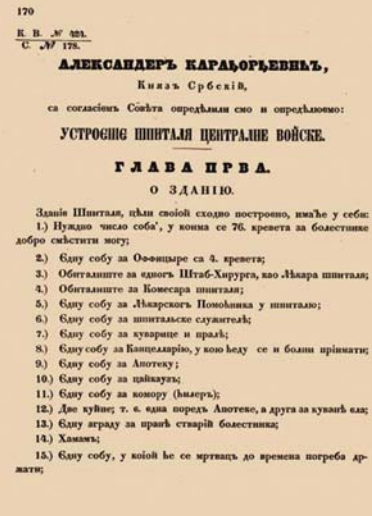
Политичке промене у држави довеле су до тога да је Главни штаб 17. октобра 1843. морао да упути још један предлог за решавање проблема болнице. Новопостављени попечитељ внатрених дела Илија Гарашанин дао је предлог на разматрање двома комисијама – војној и медицинској. Након усвајања у

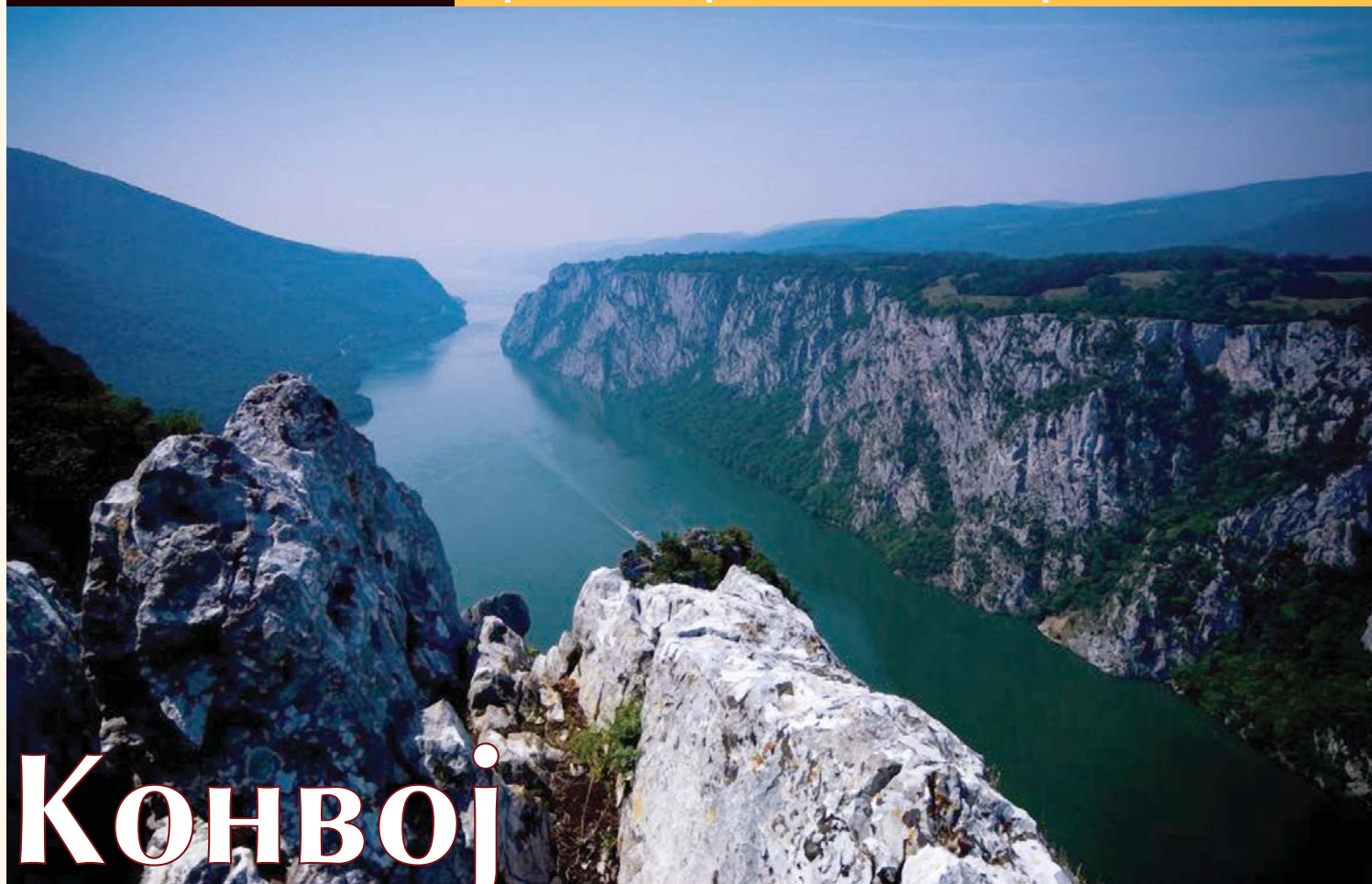
попечитељству, Гарашанин и његов начелник Санитетског одељења др Јован Стејић упутили су нацрт закона Државном савету 17. новембра. Након краће преписке са попечитељством, Државни савет је 7. фебруара 1844. одлучио да одобри

„Пројект Устројенија шпитаља централне војске“ и поднесе кнезу на разматрање. Устројеније је имало три дела: Главе 1-4, Додатак и Конац и њиме је било предвиђено све што је неопходно за оснивање и рад војних болница. Били су дефинисани „шпитаљски прибор и остале потребе“, начин управљања болницом, начин примања болесника, у Додатку су наведена правила чишћења „сумњивих“ предмета и болесничких соба, док је завршни део (Конац) третирао проблематику новчане надокнаде војника, проблем венеричних болести и лечење официра.

У првој глави Пројекта било је објашњено да зграда војне болнице мора да одговара својој намени и да има парк са дрвећем и чесму. Таква зграда грађена је на Цветном тргу од 1846. до 1848. године и у њу је пресељена Палилулска болница, која је, кроз свој развој од Дунавске сталне војне болнице, преко Главне војне болнице армијске области, Главне војне болнице НОВЈ, до 1949. године, од када носи назив Војномедицинска академија, променила шест локација. Војномедицинска академија је у саставу Министарства одбране и има 27 клиника, Медицински факултет, 17 института, Специјалистичку поликлинику, Национални центар за контролу тровања, Центар хитне помоћи и Центар за трансплантацију солидних органа. ■

Др Миљан МИЛКИЋ

Конвој не може проћи

Пошто се пораз Немачке у Другом светском рату већ назирао, августа 1944. наређена је евакуација немачких пловних снага из Црног мора.

Повлачењем је руководио контраадмирал Паул-Вили Зиеб, главни директор бродоградилшта у Констанци, по коме је новоформирана група пловила и добила име „Кампфгрупе ЗИЕБ“.

Пловидба Дунавом била је неминовна, јер је железнички саобраћај био несигуран, а Средоземним морем се није Ђмогло. Под непрекидним нападима румунских партизана конвој је некако стигао до Прахова, где је потопљен. Вађење из дунавских дубина до данас чека око 150 немачких бродова.

Тешки бој са румунским утврђењима започео је 31.

августа у вечерњим сатима и трајао све до наредног дана. Већ у 21.00 час командни брод КТ-110 погођен је у котловни простор, машина је стала, а брод се насукао. Остали немачки бродови под борбом су пролазили поред командног брода који је и даље трпео тешке поготке. Командни брод је био разрушен, крма је примала воду, прамац је био у ватри, уништена су сва оруђа од 75 mm, 37 mm, четвороцевац 20 mm, леви противавионски топ од 20 mm и оба митраљеза. Уз бок брода пристао је артиљеријски сплав МФП-301 да би се прабациле жене и други гости. На МФП-301 прекрцао се и командант Циб (Зиеб) како би поново преузео команду над саставом. МФП-301 пловио је узводно поред бројних немачких бродова који су горели, или били оштећени, али су и на румунској обали пламсали бројни пожари. Жестоки артиљеријски двобој непрекидно је трајао. У 23.00 стигло је још осам артиљеријских сплавова капетана корвете Сталтерса, који је примио наређење да привремено преузме команду над саставом, те да по могућности што више бродова још током ноћи спроведе до Прахова. Три сплава требало је послати до КТ-110, али се та три

брода нису појавила благовремено. Контраадмирал Циб се на КТ-110 вратио око 24.00 моторним чамцем.

Командни брод је у међувремену отклонио квар машине и уз помоћ тегљача „Gastein“ могао је да вози брзином од 5–6 километар на час. Да би се убрзала возња, наређено је да тегљач „Mainz“, који се налазио у близини, потопи своја три брода које је до тада теглио, те да се прикључи командном броду. Око 02.00 пуштен је терет и са тегљача „Gastein“, како би могао да отегли један брод, оцењен као врло значајан. У Прахову је утврђено да се радило о тегленици на товареној најбољом румунском ракијом. Ноћни бој је разбио борбени поредак и састав је остао без оклопљених бродова на челу.

Тегљач „Mainz“ који је теглио КТ-110 убрзо је примио неколико узастопних тешких погодака и потонуо. Један артиљеријски сплав, који је пловио према тонућем „Mainz“ потонуо је после директног погодка, а следећи се једва ослободио и наставио пловидбу. КТ-110 је призвао сплав МФП-534, па су бродови заједнички наставили возњу. Командни брод је већ био у рушевинама када је у 09.56 последња граната онеспособила и кормило. У 10.35 оба брода су се усидрила испред Прахова. После страдања командног брода и оних који су га спасавали, укупно су остала још 172 немачка брода, јер је пре Калафата изгубљено 20 бродова.

Не може даље

Након пристизања у Прахово искрцани су рањеници (око 1.600), а затим се приступило отклањању недостатака и оштећења на ратним бродовима уз помоћ преосталих бродова-радионица. Рањеници су били под отвореним небом, у кукурузиштима. Организована је одбрана са воде и са копна, а командант Зиеб је одлетео за Београд, где му је саопштено да су Железна врата у рукама Црвене армије, те да их треба концентричним нападом поново заузети. Ти планирани напади нису успели. Након оцене да се не може извршити форсирање Железних врата, наређено је потапање свих бродова и осталих пловних објеката. Потапање бродова наредио је командант ИМРДД (Инспекторат службе разминирања Дунава) капетан бојног брода Лаутеншлегер, када се уверио да је повлачење кроз Железна врата немогуће.

Тако је у Прахову потопљено више од 200 немачких бродова и других пловних објеката. Спасен је највећи део људства. У току повлачења појављивали су се бројни проблеми командовања, тактичке и психолошке природе. Састав је био огroman, снабдевање импровизовано, а бродови из Црног мора се нису прикључили саставу. Немцима је већ седмицама било јасно да се у Румунији спрема преврат, али је из политичких разлога било забрањено предузимање било каквих мера у циљу спречавања могућих последица, па и припрема за евакуацију. Циб тако и није знао колико бродова има, какав је распоред снага и шта га чека. Нису имали ни карте, ни ра-

дио-везу, ни наређења. Потпуни распад фронта, примирје и преврат у Румунији, те разне гласине, нарушили су морал Немаца. Једва да су постојале још неке илузије о исходу рата. Основни циљ им је био да избегну руско заробљеништво.

Посадама, које су чинили морнари, војници копнене војске, руски доброволци, припадници казног батаљона, цивили, жене и деца, било је тешко управљати. Дошло је и до велике преморености посаде. Приликом једног боја командант КТ-110 са моста је на командира топа бацио празну шољицу за кафу, јер је једноставно одбијао „сарадњу“.

И у тактичком смислу је било проблема, јер многи бродови, међу којима и артиљеријски сплавови и транспортни бродови (КТ) нису били грађени за употребу на рекама, те су због дубоког газа могли да користе само дубље рукавце Дунава. Борбена моћ осталих ратних бродова била је мала, а 50 трговачких бродова никаква. Маршевска брзина је била незнатна, у најбољем случају 7–9 километара на час. Многа пловна средства нису имала погон, па су тегљена. Сигнализација између 200 бродова, развучених у колони дугој 25 километара, била је отежана и није било говора о јединственој команди код дејстава. Пролази без борбе извршени су дању, а они ноћу под борбом. Не може се објаснити зашто румунске батерије са бетонских положаја нису успеле потпуно да униште конвој. Немци нису полагали мине да би спречили румунске мониторе и Дунавску флотилу Црвене армије која је ишла за њима да их напада, зато што их нису ни имали.

Потопљени пловни објекти

Данас, седам деценија касније, ови потопљени објекти поново постају предмет интересовања. Најављује се њихово вађење због еколошких, али и економских разлога, а ту је и увек присутна радозналост. Иако има дилема о броју потопљених објеката, анализирајући податке о броју бродова у Црном мору и на доњем Дунаву и утврђеним ратним губицима, долази се до закључка да у дунавским дубинама лежи више од 150 пловних објеката. Сам податак да је са бродова у Прахову искрцано око 1.600 рањеника и цивила, те да је један део њих искрцан још пре него што је пловни састав стигао у Прахово, говори о већем броју бродова. Да је на сва-

ИЗВЕШТАЈ КОМАНДАНТА АРМИЈСКЕ ГРУПЕ „СРБИЈА“

...26.8. Румуни су на Дунаву отпочели непријатељства и најпре спречили пловидбу на одсеку Базиас — Турн-Северин. Слаба немачка посада северне обале Дунава (претежно противавионска одбрана) била је после борбе углавном повучена на српску обалу. Истовремено су наша слаба упоришта на Дунаву (1 ландесшицен-бат., 2 рус. бат.) на одсеку Градиште — Кладово нападнута од четника с копна. У међувремену је с доњег Дунава било стигло у Прахово 12 јединица ратне морнарице с 35 натоварених шлепова, којима је даље кретање узводно било спречено. Командовање с обе стране Дунава поверено је генералу Бацингу, команданту инжењерије Групе армија „Ф“, који је потчињен војноупр. к-ту Југоистока. Њему су за то стајали на располагању: 1 бат. 92. грен. бриг. (мот.), која је била још заузета својим довођењем; 1. алармни бат. ваздухопловства; Борбена група „Ре“ (Рехе) (2 батаљона), састављена од поморских и копнених делова и појачана 1 л.[аком] бат. [еријом] FH и 8 окл. изв. [иђачких] кола, као; Група „Гвоздена врата“ Дунавске флотиле.

У току наредних дана успело је, помоћу Борбене групе „Ре“, ослободити упоришта на Дунаву која су била угрожена с копна, појачати их флаковима, пребаченим с друге стране обале, евакуисати из слаповитог дела Дунава узводно 29 драгоцених теретних бродова делимично у жестокој ватреној борби и с 1/92. грен. бриг. (мот.) продрети дуж северног дунавског друма преко Св. Елена до источно од Свините, а после довођења II бат., продор од Прахова, услед ниског водостаја и бројних оруђа која су дејствовала са румунске обале, није успео ни након покушаја скопчаног с високим губицима. Након што су испуцали своју муницију, коју није било могуће из тог простора попунити и после искрцавања резерве погонског горива, бродови су разорени а посада уврштена у Борбену групу „Ре“....

ком броду било по 50 рањеника (то је велики број за речне бродове), била би 32 брода. Велики број бродова на себи није могао имати људство јер је био натоварен материјалом, углавном ратним пленом. Ту су били и Казнени батаљон немачке копнене војске, управа бродоградилшта и вероватно чланови породице. Према томе, сигурно се ради о најмање 150 бродова.

Према писању „Политике“ од 15. јула 2001. године, вађење тих бродова, започето по ослобођењу, спречила је

1948. Резолуција Информбироа. Према сећању мештана, од августа 1947. до пролећа 1948, наши стручњаци и припадници Црвене армије извадили су из Дунава седам бродова и два шлепа. У вађењу су учествовале и наше дизалице „Сутјеска“ и „Соча“. У тим пловилима било је највише оруђа и експлозива. Извађен је и један шлеп пун сувих смокава упакованих у неколико стотина џакова.

Каква је данас ситуација са тим бродовима, и у каквом су стању, тешко је рећи. Поредети стање лима на бродовима немачког порекла из тог периода, који су и данас у употреби, сигурно је да трупови нису

у потпуности иструтели. Вероватно је остало и материјала којим се није могао однети копненим путем. Дубина на којој се бродови данас налазе је испод 10 метара, а један део је услед ниског водостаја ван воде, па њихово вађење неће представљати никакву тешкоћу. Један део је потонуо у муљ и песак. Бродови су сигурно напуњени песком, а могу се очекивати и мине и експлозивна средства, па ваља пажљиво приступити послу.

Све у свему, вреди извадити остатке потопљених објеката. Они се налазе ван осе пловног пута, па вађење неће ометати пловидбу, а терет који је на њима може бити историјски, музејски и цивилизацијски веома значајан. ■

(Крај)

Тина Златковић, спортски стрелац и плесачица

Више од вештине

49

Разводница Тина Златковић, дипломац Учитељског факултета и професионални војник, 21 дан провела је на Бази „Дебела глава“ заједно са колегама из Четврте бригаде Војске Србије извршавајући задатке на административној линији према Косову и Метохији и у Копненој зони безбедности.

– Није ми било тешко иако је База у планинама, на 1.220 метара надморске висине. Хладно је, али смо навикли на такве услове. Уосталом, старешине и војници на Бази деле и добро и зло. Најважније је да смо увек спремни да урадимо наш посао и спречимо неовлашћене преласке административне линије – каже Тина.

Занимљиво је да Тина после три недеље боравка на Бази не одлази ку-

ћи, већ право на часове плеса. У току истог дана, Тина „искочи“ из војничких чизама и посвети се уметности и игри. Преподне је у бази у планинама, а поподне игра бечки валцер или официрско коло.

Тина Златковић је пре две године почела да се бави плесом, у плесној групи Четврте бригаде „Тамо далеко“, а у тајне плеса упутио ју је вођа групе поручник Милан Филлиповић.

Она није само добра војничкиња и плесачица. Освојила је и прво место на спортском првенству Копнене војске у стрељаштву, у женској конкуренцији. У њеном животу стално се преплићу војска и уметност.

На питање могу ли пушка и плес руку под руку, Тина одговара да могу.

– Реч је о емоцијама, а ја их имам и за пушку и за плес. Стрељаштвом желим да покажем да сам физички спремна, мотивисана, психолошки способна да савладам пре-

преке и ефикасно извршим сваки задатак, док плесом излазим из себе у простор. Уосталом, некада се и плесом може борити за своју земљу, док у некој ситуацији гађање може да личи на праву игру. Свакако, водим рачуна да у свом војничком занимању сачувам праву меру одговорности, а у плесу испољим сво надахнуће – прича Тина. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

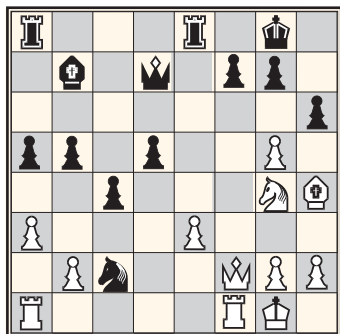
ЗВЕЗДАНИ ТРЕНУЦИ АЛИСЕ МАРИЋ

Алиса МАРИЋ је 1991. године одиграла меч за изазивачицу светске првакиње са Кинескињом Кси Јун, који је изгубила са 4,5:2,5 и тако постала трећа играчица света. Том мечу предходио је Турнир кандидаткиња који је одигран 1990. године у Боржомију (Грузија) и где је Алиса поделила прво место са Кси Јун. Доносимо партију са Кетеван Кахијани из Грузије коју је Алиса у великом стилу победила на турниру у Боржомију.

Алиса МАРИЋ – Кетеван КАХИЈАНИ (Грузија) 1:0

Турнир кандидаткиња за првенство света, Боржоми (Грузија) 1990. године

Нимцоиндијска одбрана

Бели: Kg1, Df2, Ta1, Tf1, Lh4, Sg4.
пешаци: a3, b2, e3, g2, g5, h2
[12 фигура]

Црни: Kg8, Dd7, Ta8, Te8, Lb7, Sc2.
пешаци: a5, b5, c4, d5, f7, g7, h6
[13 фигура]

(1) d4 Sf6 (2) c4 e6 (3) Sc3 Lb4 (4) Dc2 0-0 (Алиса најчешће игра као бела почетни потез даминим пешаком d4) (5) a3 Lxc3 (6) Dxc3 b6 (7) Lg5 Lb7 (8) Sh3 (Оригиналан план како би бели довео скакача касније на поље f2 и остварио продор у центар пешаком на e4) (8) ... h6 (9) Lh4 d5 (10) cxd5 exd5 (11) e3 Te8 (12) Ld3 c5 (13) 0-0 c4 (14) Lc2 Sc6 (15) f3 b5 (Црна Кахијани спрема акцију на дамином крилу, а Алиса прети на краљевом крилу) (16) Sf2! a5 (17) Sg4! (Логично али и ризично, но све што следи требало је тачно израчунати. Прецизна рачуница и далековидост су особине наше истакнуте шахисткиње) (17) ... Se4 (18) De1 Sg5 (19) f4 Sxd4 (20) fxg5 Sxc2 (21) Df2! Dd7

[види дијаграм]

(22) Sxh6+ gxh6 (23) gxh6 Te4 (Црни краљ је усамљен и огољен, а скакач му је залутао у противничком табору па ће се тешко одбранити) (24) Df6 Tg4 (25) Lg5 Txxg2+ (Последња нада за спас ако бели одигра Kxg2) (26) Kh1! Txxg5 (27) Dxxg5+ Kf8 (28) Dg7+ Ke8 (29) Dg8+ Ke7 (30) Txf7+ Kd6 (31) Txd7+ Kxd7 (32) Dh7+ црна је предала јер пада и скакач на c2.

Припремио Владимир ШАРИЋ

КОЊИЋЕВИ СКОКОВИ
Крените од обележених поља, као скакач у шаху, по путањи у облику слова Г, тако да добијете две народне пословице.

	спо-	-во-	
-зну-	ша-	а	-не
-ља,	Жи-	и-	-ти-
су	-тра.	-ре-	љу-
	-ди	-ње	

	-ек	као	
-ту	-ла	сви-	-ту.
и-	-је-	Чо-	че-
по	-је-	цви-	по
	-де	цви-	

Решење судоку – водоравно: 6-2, 1-4, 3-9, 4-9-8, 3-7-5, 2-6, 5-1, 2-9, 8, 8-5, 7-2, 6-3, 3, 4-8-6, 1, 2-6, 5-1, 7-9, 6, 1-5, 3-4, 8-4, 9-6-3, 5-7-2, 3-9, 2-4, 6-1.

РЕШЕЊЕ ШАХОВСКИХ ПРОБЛЕМА ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА:

- Први проблем:** 1. Sb5 Tc7+ (Txd5, b3)
2. Sc4 мат (Da7 мат, Da4 мат)
Други проблем: 1. Kb3 Ld4+ (Lxf2+, Lxg5+, Lf4+, Tg3)
2. Sed3 мат (Sf3 мат, Sfd3 мат, Sfd3 мат, Db4 мат)

GRAND // TOURS GRČKA Ostrvo EVIA - EDIPSOS
Tel.: 011/361 60 48, 021/422 324 www.grandtours.co.rs

СПЕЦИЈАЛНА ПОНУДА ЗА ЗАПОСЛЕНЕ У ВОЈСЦИ
Hoteli: HERMES Spa i KAPOLOS Spa - Polupansion, цена 16€ - 18€
ПЛАЌАЊЕ ДО КРАЈА ГОДИНЕ!

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио: Жарко ЂОКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17								18							19	
20									21							22
23			24							25						
26					27						28					
29						30							31			
32								33							34	
35		36							37							
38				39						40						
41						42					43					
44							45						46			
47								48								
49			50							51						

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО:

Светозар, поносито, ива, р, Наталја, Ибаданац, с, ено, прилепак, терасаст, талар, задимити, ананим, епохета, вратарац, Сара, Његомирка, рабинати, ОТ, ст, карирати, укоренити, кона, анакохут, Миланич, исатин, помирења, стања, утрошити, асимилат, тар, с, Аријанит, Савамала, к, тав, маказари, Андричка.

ВОДОРАВНО:

17. Безалкохолно пиће што га праве содације, 18. Млађи брат Марка Краљевића, 19. Југословенска народна армија (скр.), 20. Језеро у Канади (анаграм од НАКОКАТИ), 21. Врзмати се, мотати се, 23. Акустичне сигналне направе (скр.), 24. Доста окотити, 25. Амерички физичар бугарског порекла, Џон Винсент, 26. Новкова имењакиња, 27. Алкалоид из корена једића (хем.), 28. Новчана јединица неке државе, 29. Онај који неког исмева, 30. Нотари, бележници, 31. Провинција у Саудијској Арабији (анаграм од АРИС), 32. Довести у стање укочености (фиг.), 33. Гургурство, лакташтво, 34. Јужна област (скр.), 35. Нота солмизације, 36. Чулан, 37. Израђивач кобасица, 38. Место у Француској (палиндром од РОНА), 39. Грчко острво, Икарија, 40. Париске новине, 41. Пароброди, 42. Присталица аријанизма, 43. Лаган сан, 44. Мушко име, 45. Чуvari јаради, 46. Иринеј одмила, 47. Индијанска ратна секира, 48. Дувачки музички инструмент, 49. Ходати, корачати, 50. Подаци које болесник даје лекару о ранијем стању свог здравља пре садашње болести, 51. Милицијска организација.

УСПРАВНО:

1. Славни позоришни делатник, Константин, 2. Празник Војномедицинске академије 2. марта, 3. Коњ (песн.), 4. Књижевник и преводилац, Станислав, 5. Шупља мера за тежину, 6. Досегнути окачено, 7. Асоцијација националних олимпијских комитета, 8. Филипинска државница, Корасон, 9. Дмитрин имењак, 10. Ауто-ознака Руме, 11. Место код Панчева, 12. Слово старословенског језика, 13. Сличност са прецима, 14. Део железничке пруге, 15. Страно мушко име, Хесус, 16. Уругвајски фудбалер (надимак Кинез), 18. Млитавац, атоник, 19. Острвско предграђе Атине, Саламис, 20. Наш спортски ТВ канал, 21. Уранов највећи природни сателит, 22. Ушни лекар, 24. Град у Русији, 25. Веза језера Ири и реке Хадсон, 27. Безимен, непознат (грч.), 28. Варалице, преваранти, 30. Славна певачица, Танита, 31. Убице из заседе, 33. Аријевке, 34. Радити, израђивати, 36. Старешине опатија, 37. Која одаје јаку топлоту, врела, 39. Италијански фудбалски клуб, 40. Први човек по Библији, 42. Узвик усхићења, 43. Живахан шкотски плес, 45. Ауто-ознака Вијетнама, 46. Електронски центар (скр.).

ВАЗДУШНИ РАТ НАД СРБИЈОМ 1999.

Ј. Драганић, Б. Димићријевић

Књига Ваздушни рат над Србијом 1999. године представља хронолошки поступно, фактографски богато и методолошки доследно дело монографског типа. Довољна историјска дистанца омогућила је ауторима позицију објективнијег сагледавања једног атипичног сукоба са изразитом технолошком диспропорцијом противника, у условима потпуног борбеног окружења војно инфериорније стране.

Броширано / ф. 21×23, 528 стр. / шифра: 111294
цена: 2.530,00

НАРУЦБЕНИЦА

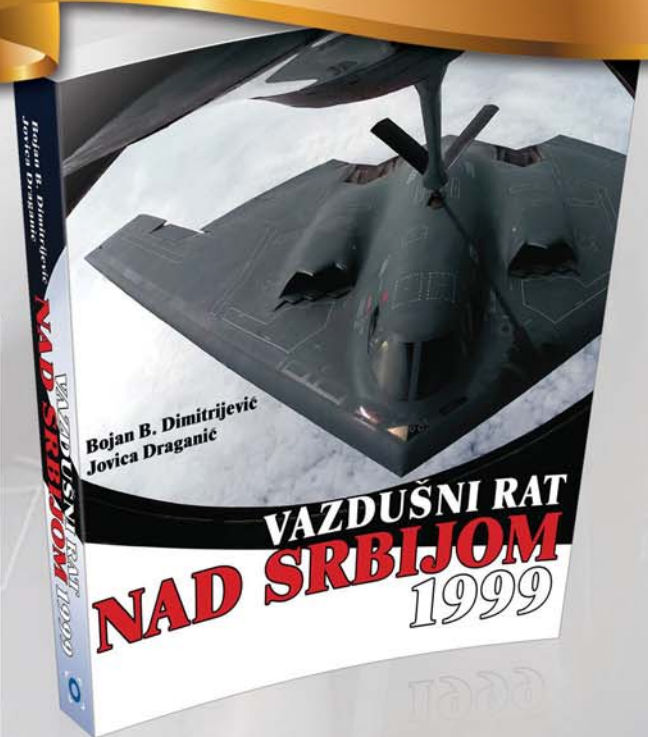
МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56
е-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs

Наручујем _____ примерака књиге „Ваздушни рат над Србијом 1999“ по цени од **2.530,00** динара, у укупној вредности од _____ динара.

Купац	_____
ЈМБГ	_____
Адреса становања, улица и број:	_____
Место	_____
Телефон	_____
Потпис наручиоца	_____

Издања се плаћају унапред. Уз наруцбеницу послашти доказ о улази целокујној износа, након чега испоручујемо књиге. Куљена издања биће достављена пуштем Посте експреса, на шериш кујца.

НОВО

ЈУГОСЛОВЕНСКО РАТНО ВАЗДУХОПЛОВСТВО 1942–1992

Б. Димићријевић

Књига је објављена у суиздаваштву са Институтом за савремену историју и представља јасан и исцрпан преглед свих значајних датума, догађаја, типова авиона и пре свега, људи који у континуитету одређују историју Југословенског ратног ваздухопловства.

Тврди повез / ф. 17×24, 440 стр. / шифра: 111266
цена: 990,00

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56
е-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs

Наручујем _____ примерака књиге „Југословенско ратно ваздухопловство 1942-1992“ по цени од **990,00** динара, у укупној вредности од _____ динара.

Купац	_____
ЈМБГ	_____
Адреса становања, улица и број:	_____
Место	_____
Телефон	_____
Потпис наручиоца	_____

Издања се плаћају унапред. Уз наруцбеницу послашти доказ о улази целокујној износа, након чега испоручујемо књиге. Куљена издања биће достављена пуштем Посте експреса, на шериш кујца.

НОВО

НОВО

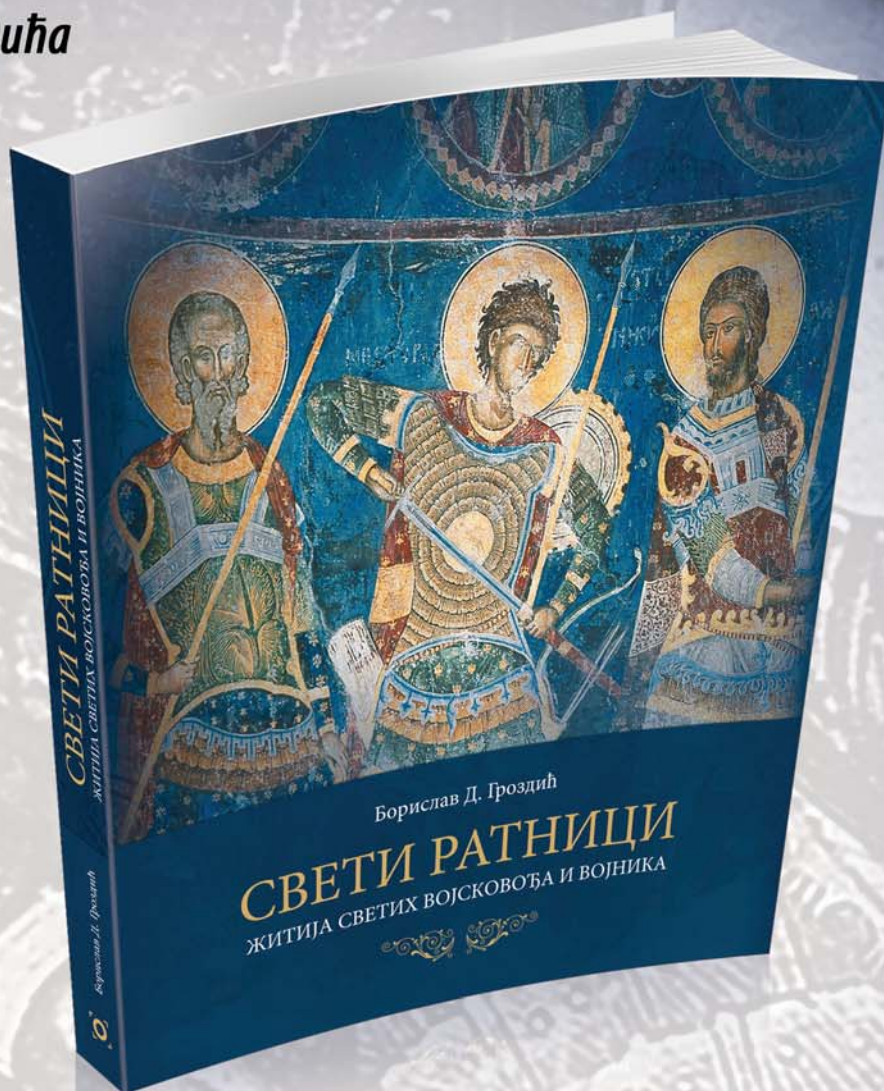
СВЕТИ РАТНИЦИ

ЖИТИЈА СВЕТИХ ВОЈСКОВОЂА И ВОЈНИКА

аутора *Борислава Гроздића*

Са 182 житија светих ратника аутор оживљава бисере православне духовности, етоса, мудрости и снаге, који су водили наше свете претке. Плејада светих војника кроз векове, од Христа до наших дана, потврда је да православље, у коме се мир истиче као једна од врховних вредности, није апсолутно пацифистичко становиште, јер Христос истиче љубав, а од ове љубави заиста „нема веће да ко душу своју положи за пријатеље своје“ (Јн 15, 12–13).

Броширано / ф. 22,5×26, 448 стр.
шифра: 111291
Цена: **1.760,00**

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
1. Шифра 111287/„СВЕТИ РАТНИЦИ–ЖИТИЈА СВЕТИХ
ВОЈСКОВОЂА И ВОЈНИКА“, по цени од 1.760,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о уилаћи целокујној износа доставићи МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књије. Куиљена издања биће достављена поштексиресом на шереш куйца.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: kومercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

Јубиларних сто седамдесет година

ВОЈНОМЕДИЦИНСКА АКАДЕМИЈА

Деценијама је ВМА била симбол добре наде, поузданог и брижног чувара здравља, врсних лекара и медицинског особља, савремено опремљених кабинета и клиника. Уједно, била је школа и санитарско училиште, дом научноистраживачких посленика, стециште бројних делегација и стручњака и место одржавања стручних скупова. Генерације медицинских посленика уткале су најбољи део себе у традицију установе дугу 170 година. Унели су своју пожртвовност, знање, храброст и хуманост у раду у ратним, поратним и мирнодопским временима, а ВМА им је својим именом то враћала – уживали су углед у земљи и свету. Тако је било и пре више од сто година. Тако је сада.

Бригадни генерал проф. др Маријан Новаковић, начелник ВМА

ТРАДИЦИЈА КОЈА ОБАВЕЗУЈЕ

Током 170 година постојања Војно-медицинска академија израсла је у једну од највећих војних болница у Југоисточној Европи, која је уједно и образовни и научноистраживачки центар са међународном репутацијом. Тај јубилеј обележиће бројне активности. Биће то манифестације које величају постојаност установе, знање и искуство њених медицинских посленика.

Са једним од њих, бригадним генералом проф. др Маријаном Новаковићем, начелником ВМА, разговарали смо поводом тог јубилеја. У његовом животу испреплетане су Војска и медицина и он следи традицију значајних лекара те установе. Посвећен је послу, стручан у оном што ради, а поред функције начелника обавља и компликоване оперативне захвате из готово свих области пластичне, реконструктивне и естетске хирургије, држи предавања студентима на Медицинском факултету ВМА, председник је Српског удружења за пластичну, реконструктивну и естетску хирургију, активан је у стручним домаћим и међународним удружењима, пише научно-стручне радове и излаже их на домаћим и међународним скуповима...

■ *Како са ове временске дистанце, као начелник ВМА, гледате на рад њене наше војноздравствене установе и који су њени правци њеног даљег развоја?*

– Војномедицинску академију су веома успешно стварале генерације лекара пре нас и де факто је најбитнија војноздравствена установа у Министарству одбране, једина терцијарног нивоа. Она покрива све гране медицине, које су потребне нашим осигураницима, на првом месту војним, и пружа им најсавременије услуге. Мислим да не заостајемо ни у технолошком развоју, без обзира на све несташице, финансијске муке, а важно је истаћи да су и услови у којима се те медицинске услуге пружају пацијентима, можемо слободно рећи, најхуманији у Србије, а и шире у региону.

Војномедицинска академија ради и радиће док је добрих људи, ентузијаста, заљубљеника у свој посао. Нама треба све више оних који су медицину уписали јер је воле, и који су спремни себе да дају 24 сата, а не да после радног времена затворе врата. То је залог струке и обавеза према славним претходницима – каже наш саговорник.

Поред перманентне технолошке обнове, један од даљих праваца развоја ВМА биће усавршавање и едукација нашег нарочито млађег кадра. Трудићемо се да поред специјалистичких, отпочну на време и своја субспецијалистичка и научна усавршавања, у другим клиничким центрима у Србији, факултетским установама, а посебно у светским центрима. И

све то – научноистраживачки рад и едукација – морају да имају заједнички именоватељ – проширење медицинских услуга које је наш пацијент, пре свега војни, може да добије. Посебно ћемо инсистирати на комуникацији са пацијентима. У том сегменту увек има проблема и морамо стално да унапређујемо тај најхуманији део нашег посла.

■ *Велики лекари војне болнице били су људи посебно кова – самопрегорни радници, иноватори у свом послу, људи од ауторитета са организаторским способностима. Познала сам неке од њих, као што је проф. др Винко Арнери. Има ли данас таквих?*

– Има, наравно. Нема клинике где није неколико лекара апсолутно посвећено послу и пацијенту у сваком погледу. Они се труде да што брже поставе дијагнозу, ради што адекватнијег и свеобухватнијег лечења, и никад не питају да ли је радно време истекло или не, да ли је дежурство, викенд, празник. На пример, на клиникама за ургентну интерну кардиологију и гастроентерологију, где се баве такозваном интервентном интерном медицином, било у домену гастро или кардиологије, моје колеге у средњим годинама постижу завидне резултате у лечењу тих тешких пацијента. Имам утисак да ће они наставити континуитет великих доктора ове куће. То ће бити имена која ће водити војно здравство даље. Ми и сада имамо лекаре који воде стручна удружења у земљи, који су препознатљиви не само у Србији него и у иностранству.

Поменули сте др Арнерија, творца наше пластичне хирургије. И ја га често помињем студентима када причам о историјату пластичне хирургије. Морамо да чувамо своју традицију и стално се на њу подсећамо.

■ *Времена се у Србији деле на ратна и поратна. Тако и медицина. Колико је ова данашња, мирнодојска, научила од прешходне ратне и да ли се она и данас практично примењује у раду. Где посебно?*

– Нажалост, као и сваки рат и протекли, грађански, знатно је допринео целокупној војној медицини, како у области интерне медицине тако и у хирургији. Он је, као што знате, карактеристичан по броју експлозивних повреда и то доњих екстремитета, па су хирурзи ортопеди и хирурзи пластичари имали доста посла да максимално сачувају сваки део тела, управо примењујући најновије принципе реконструктивне микрохирургије. Захваљујући чињеници да је ратиште било близу могли смо, након примарних обрада рана, да у старту размишљамо о реконструктивној фази. Управо је развојем реконструктивне хирургије у сваком сегменту, знатно смањен број ампутација.

Данас те реконструктивне методе из рата такође примењујемо, али, нажалост, у лечењу све већег броја малигних и бенигних тумора.

■ *Да ли су она знања публикована негде осим у зборницима са светских конгреса и симпозијума? Нисмо се током историје прославили тиме да смо после сваког рата систематизовали наша изузетно вредна искуства.*

– Чињеница је, нажалост, да доктори, посебно хирурзи, немају времена да се баве писањем, али су њихова сазнања и искуства објављивана у часописима „Војносанитетски преглед“, и „Journal of trauma“. Има неколико монографија о ратној рани у абдоминалној хирургији, а наши доктори су о тим темама држали предавањима по позиву у свету. Можда данас јача историјски сегмент санитетске приче. У Српском лекарском друштву Секција за историју медицине све више води рачуна и о том делу српске медицине, па ће ето и овај задњи рат који се десио код нас, вероватно имати додатно објашњење, додуше ретроградно.

■ *Још једна у низу наших подела, а која је пошла из ратних времена, јесте она на војно и цивилно здравство. Да ли још постоји ривалитет између колега?*

– Та подела је постојала још у време настанка санитета. Војни и цивилни лекари били су реалност. Можда је у одређеном времену и било неког ривалитета, али га је сада све мање. Углавном се надопуњујемо и апсолутно су војни лекари прихваћени у свим сегментима – у интерној и хируршкој, а посебно у превентивној медицини. Изванредно сарађујемо са свим цивилним структурама, чланови смо свих стручних републичких комисија, лекари са ВМА држе наставу на неким другим медицинским факултетима у Србији, учествујемо у специјалистичким комисијама изван ВМА... Сарађујемо и са београдским медицинским, стоматолошким и фармацеутским факултетом и мислим да ћемо се убудуће више бавити едукацијом тог кадра и да ће све мање бити ривалитета.

■ *Зашто је постојао ривалитет?*

– Сви знају да је код војске све уређеније, да се више поштује хијерархија, ред, рад и дисциплина. Понеко од тога зазира, а неко се томе диви. Све више је колега цивила који су одушевљени начином на који су примљени на ВМА, било да се ту одржава неки стручни скуп или је реч о посети и разгледању појединих радних целина.

■ *Данас је евидентно здравство у моралној и материјалној кризи. Дуге су листе чекања за многе прегледе, застарела медицинска опрема, несташница лекова... Колико се она ситуација у друштву рефлектује на рад ВМА?*

– Понекад се рефлектује отежаним снабдевањем. Нама су најбитнији лекови и потрошни санитетски материјал, али мислим да ће се и тај проблем превазићи захваљујући новом Закону о набавкама. Када је реч о медицинској опреми, увек је добро имати нову јер је она прецизнија у дијагностици, а постојећа релативно брзо застарела, нарочито ако је реч о скенеру, магнету, ултразвуку.

Листе чекања јесу проблем, али целе Србије. Та ситуација се неће променити док не будемо имали доброг и квалификованог лекара опште праксе, изабраног лекара, кога неће омаловажавати ни стручне службе ни пацијенти. Он мора да

води рачуна о свом пацијенту и да га, кад је то индиковано, упути на специјалистички преглед. Докле год нам изабрани лекар не буде такав, имаћемо редове и за обичан преглед, а да не говорим за неке посебне процедуре.

Ми се трудимо, посебно за војне осигуранике, а изнад свега оне активне припаднике Војске, да не чекају ниједан дан на први специјалистички преглед. Можда се чека пола месеца, месец–два ако се постави индикација за неку методу типа магнета, скенера, ултразвука мање, али не у акутним стањима. Код акутних обољења, повреда, пацијенти пролазе кроз дежурну службу и збрињавају се малте не истог дана или сутрадан. У Сектору за лечење перманентно пратимо то стање.

Кад је реч о заказивању за болничко лечење за све хитне дијагностиковане, нарочито малигне болести, не сме да се чека. Ако се констатује да је нешто опасно, онда се пацијенту мора одмах заказати пријем, евентуално урадити додатне анализе. То важи и за војне и цивилне осигуранике, али ми смо војна болница и приоритет дајемо војним болесницима.

■ *Имају ли данас лекари на ВМА времена да буду шемељисти у дијагностици и лечењу, а брижни у контакту са пацијентима?*

– Имају. Највећи број лекара и сестара тако ради. Нажалост, има и оних који нису такви, али је њих срећом мало. И даље се максимално посвећује пажња пацијенту и свим његовим тегобама – од пријема у клинику до отпуста.

■ *Које вредности би, према вашем мишљењу, требало да прносе добар глас ВМА да би трајала још најмање околико?*

– Све нам је цабе и нема успеха у лечењу, чак и да је добро изучена медицина, примењена савремена технологија и да имамо велики број пацијената, ако не постоји људскости и основних хуманих вредности, које би по природи посла лекари и медицинске сестре требало да имају. Без топле људске речи доктора према пацијенту, све ово може да буде цабе. Ми морамо још пуно да радимо како бисмо побољшали комуникацију лекара с пацијентом, лекара, медицинских сестара и техничара између себе. То ће бити основна вредност која ће се преносити кроз деценије да би ВМА трајала. Техника ће пре или касније доћи, не исте године, али следеће, амбијент се може окречити, поправити, али ако човек није човек, уза-

луд све ово. Онај ко не воли своју професију, у сваком њеном сегменту, ко није безрезервно посвећен лечењу, кога у тој најљудскијој дужности не води жар професије и жеђ за новим знањима, него само интерес, тај не може бити добар доктор и не може ући у круг великих имена ВМА.

■ *Многи би рекли да сте идеалиста.*

– Јесам идеалиста, али и реалиста. Сви се морамо дисциплиновати. Младе колеге учим да не деле хирургију на малу и велику и да не говоре како је мала она која се ради амбулантно, где је рана два центиметра. Свакоме је његова рана највећа, најбитнија и најопаснија. Што је још најгоре и у такву малу рану може ући нека бактерија па да, ако се не обрати пажња, пацијент оболи или умре од сепсе. Нема малог и великог у хирургији, нити значајне или незначајне болести у медицини. Ономе кога је реуматолог спасао болова, за њега је то најбољи доктор и захвалан му је до неба. Исто је и са оним коме је замењен бубрег и ослобођен дијализе. Зато не смемо правити разлику на то шта је битно, а шта није. Људи воле да глорификују своју уску струку и никад не гледају широко, а то није добро.

Војномедицинска академија ради и радиће док је добрих људи, ентузијаста, још увек заљубљеника у свој посао и нама треба све више тих који су медицину уписали јер је воле, и који су спремни себе да дају 24 сата, а не да после радног времена затворе врата. То је залог струке и обавеза према славним претходницима.

■ *Шта можете рећи о првој генерацији која идуће године завршава Медицински факултет ВМА? Они ће бити ваши наследници.*

– То су изванредни млади људи. Трудићу се бар у радном делу мог живота, да што пре дођу на специјализацију на ВМА и да не остану дуго у трупи. Морају да стекну искуство лекара опште праксе, а било би добро да, као релативно млади, дођу на даље усавршавање на ВМА, јер ће тада имати прилику да до краја свог радног века нешто остваре у струци. Ти нови доктори, биће активна војна лица, која ће појачати и освежити војни кадар на Војномедицинској академији. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Јово МАМУЛА

ОД ШПИТАЉА СОЛДАТСКОГ ДО МОДЕРНЕ БОЛНИЦЕ

Иако се као Дан Војномедицинске академије од 1994. године, обележава 2. март, јер је на тај датум 1844. кнез Александар Карађорђевић потписао Указ којим се проглашава „Закон о устројенију шпитаља Централне војске“ (којим је основана Централна војна болница Војске Кнежевине Србије), корени настанка ВМА су дубљи. Саграђена је на темељу жеља и потреба тадашње Србије. Жеље су биле да има лекаре, а не видаре, и да они буду са овог поднебља, а не странци, а потребе су диктирале стални ратови у којима се земља налазила.

Да није било солдатског шпитаља у Савамали (1836) са само две просторије – једне за смештај болесних војника, а друге за лекара и момке који су помагали – од кога је настала „палулска болница“, не би било ни Дунавске сталне војне болнице. Она је имала 150 болесничких кревета и два одељења – унутрашње и спољне, а особље те болнице састојало се од лекара, апотекара, комесара и болничара. Лекарска струка делила се на три гране – чисто лекарску, хируршку и апотекарску.

Без те болнице и заслуге др Михајла Мике Марковића, не би 1909. била изграђена ни Општа војна болница на западном Врачару, која је у то време била најмодернија војна болница на Балкану са 400 болесничких постеља и имала хируршко, унутрашње (за заразне и за нервне болеснике), очно и кожно-венерично одељење, лабораторијум и зубну станицу, а од опреме рендген апарат. Њен први управник био је тада санитетски потпуковник др Роман Сондермајер.

Болница је после Првог светског рата два пута мењала назив – 1922. преименована је у Сталну војну болницу Прве армијске области, да би 1. априла 1930. постала Главна војна

болница Краљевине Југославије, са капацитетом од 780 болесничких кревета (1938. већ је имала 1.200–1.500 постеља). Поред лечења, тада добија и нову функцију – постаје и академска установа, а лекари те болнице били су оснивачи и први професори Медицинског факултета у Београду

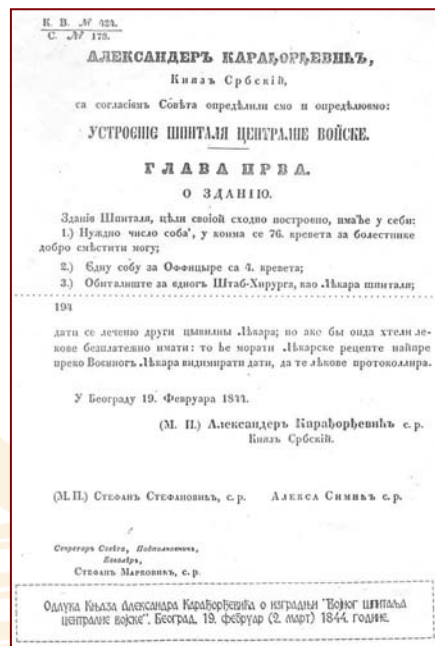
Припадници Главне војне болнице и војног санитета били су носиоци лечења повређених и оболелих и током Другог светског рата. Након тог рата основана је Главна војна болница Народноослободилачке војске Југославије, која је имала 26 организацијских целина, да би 24. јула 1949. била формирана Војномедицинска академија.

Данашња ВМА, која је почела са радом 30. априла 1950, настала је стапањем Главне војне болнице, Хигијенско-епидемиолошког завода и Санитетске официрске школе у једну целину. У њој су обједињене три основне функције – лечење, настава и научноистраживачки рад.

Послератни период, обележен као златни у развоју ВМА, крунисан је 1981. пресељењем у нову зграду на Бањичком вису. Од 1983. године многа одељења те болнице постала су клинике.

У последњој деценије 20. века опет је ВМА била ратна болница – током оружаних сукоба на простору бивше Југославије и НАТО бомбардовања у њој је збринуто и опорављено више од 10.000 рањеника. Био је то период афирмације војне хирургије, једног од њених заштитних знакова. Иначе, у развоју ВМА и свих њених претходница смењивали су се периоди доминације хируршких и интернистичких дисциплина медицине – ратови и поратни период доносили су превагу хирургији, а мирнодопски интерној медицини.

Ниједна од тих војних болница не би постојала да није било славних лекара попут др Владана Ђорђевића, др Михајла Марковића, др Романа Сондермајера, др Михаила Петровића, др Жарка Рувидића, др Ђорђа Нешића, др Изидора Папе, др Винка Арнерија, др Миољуба Кичића, Боривоја Врачарића, др Михајла Ђукнића и многих других. На њиховим знањима, искуствима и поукама, почивају темељи војне медицине. ■

УПРАВНИЦИ И НАЧЕЛНИЦИ

Први управник Солдатског шпитаља, претече Централне војне болнице, чију традицију баштини ВМА, био је др Карло Белони. После њега су били санитетски пуковници др Јосиф Холец, др Димитрије Герасимовић, др Светозар Арсенијевић и др Роман Сондермајер, санитетски ђенерали др Чедомир Ђурђевић, др Сима Карановић, др Сава Поповић, др Жарко Трпковић, др Милан Димитријевић, др Ђорђе Протић и др Војислав С. Поповић.

Након Другог светског рата начелници ВМА били су пуковници др Ивица Павлетић и проф. др Војислав К. Стојановић, па генерали: др Војислав Дулић, др Иво Краљ, проф. др Херберт Краус, проф. др Мони Леви, проф. др Томислав Кроња, проф. др Ђорђе Драгић, проф. др Боривоје Врачарић, академик проф. др Владимир Војводић, проф. др Михајло Ђукнић, проф. др Јован Бјелић, проф. др Ацо Јовичић, проф. др Момчило Крговић, доц. др Зоран Станковић и проф. др Миодраг Јевтић. Сада је на челу ВМА бригадни генерал проф. др Маријан Новаковић.

САВРЕМЕНО ЛИЦЕ УСТАНОВЕ

У дугој традицији Војномедицинске академије три функције се нису мењале. Она је медицинска, образовна и научно-страживачка установа. Данас је у саставу Управе за војно здравство Министарства одбране Републике Србије и једна од највећих војних болница у Југоисточној Европи.

Велика је по изгледу, могућностима и међународном угледу који ужива. Комплекс ВМА простире се на површини од 21 хектара, а сама зграда, која је један од симбола Београда, обухвата око 180.000 квадратних метара. Подељена је на више од 60 целина са око 6.000 просторија, са ходницима укупне дужине око 7,8 километара. На ВМА је око 2.600 запослених – 577 лекара, фармацеута и стоматолога и 1.390 медицинских техничара. Наставно-научни потенцијал ВМА чини 39 редовних и 45 ванредних професора, 37 доцената и 61 асистент, четири научна саветника, четири виша научна сарадника, 10 научних сарадника и два сарадника у настави.

То је војна болница „централног типа“ у којој се за десетак минута може оформити конзилијум медицинских стручњака за сваку врсту интервенције. Располаже са 1.200 болничких постеља, 25 операционих сала и седам хируршких сала за дијагностичко-терапијске интервенције. Годишње се на ВМА хоспитализује око 35.000 болесника, обави око 20.000 хируршких интервенција, више од пола милиона специјалистичких прегледа и око три милиона дијагностичких и лабораторијских процедура. Кроз зграду ВМА дневно прође око 10.000 људи из Србије, бивших југословенских република, али и из целог света.

Организацијски, ВМА се састоји од сектора – за лечење, за превентивну медицину, за школовање и научноистражи-

АРХИТЕКТОНСКИ ПОДУХВАТ

Зграда ВМА један је од архитектонских симбола Београда. Грађена је према идејном пројекту пуковника дипломираног инжењера архитектуре Јосипа Осојника и дипломираног инжењера архитектуре Слободана Николића. Објекат је изградила грађевинска радна организација „Ратко Митровић“ по тзв. систему инжењеринга, уз ангажовање 48 радних организација из тадашње Југославије.

вачки рад, за фармацију, и за логистику, а у њеном је саставу је од 2009. и Медицински факултет ВМА, који је део Универзитета одбране у Београду.

Сектор за лечење чини 27 клиника, 17 института, Специјалистичка поликлинака, Национални центар за контролу тровања и још четири центра – хитне помоћи, за трансплантацију солидних органа, за хипербаричну медицину и за клиничку фармакологију, те Одсек за превенцију и контролу болничких инфекција.

Иако је првенствено намењена за лечење војних осигураника, у ВМА се лече и цивили. Након потписивања уговора са Републичким фондом за здравствено осигурање из 2008. потпуно је интегрисана у републички здравствени систем земље и ставила је на располагање 40 одсто својих капацитета за лечење цивила. И пре тога су неки центри ВМА примали пацијенте из целе земље попут Центра хитне помоћи ВМА и Националног центра за контролу тровања. На ВМА је 2002. године покренута и акција потписивања донорских картица, захваљујући којој је данас у Србији око 100.000 грађана завештало своје органе.

Скоро сваког месеца се на ВМА уводе нове методе дијагностике и лечења. Да би се пратили токови у светској медицини, у тој установи стално улажу у модернизацију постојеће и набавку нове опреме. Свакодневно се користи више од 36.000 разноврсних апарата и техничко-технолошких уређаја.

МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

ВМА сарађује са више од 40 земаља и регионалним и међународним организацијама у свету. Интензивне су и бројне билатералне и мултилатералне активностима у области цивилног и војног здравства, а посете делегација су скоро свакодневне. Од значаја је и учешће војномедицинског особља у мировним мисијама УН и ЕУ, а обука се изводи у регионалном Тренинг центру за обуку санитетског особља ВМА.

ја. О њиховом одржавању, а и о одржавању целе зграде и беспрекорном функционисању свих њених организационих делова даноноћно брине Сектор за логистику.

Превентивна медицина одувек је била значајна, а Сектор за фармацију брине о санитетском снабдевању и има своју „малу фабрику лекова“.

ВМА је призната и као центар значајних научноистраживачких активности. Многи од радова настали процесом истраживања објављују се у часопису „Војносанитетски преглед“ (које је на и листи најпрестижнијих светских стручних часописа који се баве клиничком медицином – SCIE листа).

На ВМА се организују и разни облици стручног усавршавања. Сваке године разне облике специјализације и уже специјализације похађа више од 250 лекара, стоматолога и фармацеута, 350 је на обавезном стажу, 100 на студентској пракси. Део редовних активности запослених на ВМА јесте и континуирана медицинска едукација. Сваке године организује се око 200 конгреса, курсева, семинара...

Процес рада и руковођења у тој установи одвија се у складу са интегрисаним системом менаџмента квалитета управљања, заштите животне средине, здравља, безбедности на раду, припреме хране и рада у лабораторији – ISO 9001, 14001, 18001, 22000 и 17025. ■

СЕКТОР ЗА ЛЕЧЕЊЕ

Сектор за лечење задужен је за комплетну организацију, координацију и функционисање службе лечења, што се остварује непрестаним тимским радом, мултидисциплинарним приступом и тесном сарадњом његових организацијских целина. У његовом саставу је 27 клиника, 17 института, Специјалистичка поликлиника са савремено опремљеним Центром за дневну хирургију и Амбуланта за дијаспору. Задужен је и за пружање стручне помоћи другим војноздравственим и цивилним медицинским установама и експертизе везане за болничко лечење војних осигураника и регрута.

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКА ПОЛИКЛИНИКА

Када је Специјалистичка поликлиника ВМА основана (1948) чинили су је кабинети за унутрашње болести (са кардиолошком станицом и станицом за фокалозе), кабинети за грудне болести, дечје болести, кожне и венеричне болести са варикозном станицом, хируршке болести, болести уха, грла и носа, очне болести, гинекологију, физикалну терапију, болести уста и зубну протетику, рендген и лабораторија. Након годину дана формирано је пријемно одељење и спојено са поликлиничком службом у јединствену целину.

До 1976. године стални састав поликлинике чинило је средње медицинско особље, а лекари су имали стална постављења на матичним клиникама и одељењима. Те године направљене су и значајне промене у организацији – формирану су нови кабинети, а из састава поликлинике изашли су кабинети за стоматологију, физикалну медицину и рендген.

Поликлиника је у периоду од 1945. до 1962, осим војним осигураницима, услуге пружала и цивилима, када је и званично формирана Специјалистичка поликлиника за грађанска лица. У садашњој организационој структури постоји од пресељења у нову зграду 1981. године, а знатно је унапређена 2006. године. Чине је специјалистички кабинети у којима пацијенти свакодневно могу да добију услуге из 25 специјалности и субспецијалности из ин-

ЦЕНТАР ЗА ХИПЕРБАРИЧНУ МЕДИЦИНУ

У хипербаричној комори ВМА, са 8+2 седишта (основаној 2011), у терапијске сврхе користи се 100 одсто кисеоник на на притиску вишем од једне атмосфере. Удисање таквог кисеоника у физиолошком смислу позитивно делује на сва ткива која због исхемије имају слабије снабдевање кисеоником. Хипербарична оксигенација данас је прихваћена као могућност лечења многих хируршких и интернистичких обољења, а код неких се сматра и методом избора.

ЦЕНТАР ЗА ТРАНСПЛАНТАЦИЈУ СОЛИДНИХ ОРГАНА

Овај центар формиран је као подршка бољем функционисању програма трансплантације бубрега након добијања сагласности Етичког одбора ВМА. Од 2005. у њему се ради и трансплантација јетре. У програму трансплантације органа на ВМА користе се најсавременија имunosупресивна терапија и поступци. Под садашњим називом Центар за трансплантацију солидних органа основан је 2011. године. Уз даље побољшање успеха и броја урађених трансплантација, у блиској будућности планирају се трансплантација панкреаса и рожњаче, али и других органа.

терне медицине, хирургије, неурологије, психијатрије, психологије, дефектологије, кожних и полних болести, дечјих болести, гинекологије, инфективних болести, стоматологије.

У склопу Специјалистичке поликлинике је и Центар за дневну хирургију са две операционе сале и стационаром, у чијем раду учествују најiskusнији хирурзи и анестезиолози ВМА. Основан је по угледу на постојеће центре у свету, и намењен је болесницима код којих се изводе планиране операције у локалној и општој анестезији, у трајању од једног до два часа, а које не захтевају постоперативну негу и лежање дуже од 24 часа. На тај начин извршена је рационализација постелебног капацитета ВМА, смањује се време чекања на операцију, а и могућност интрахоспиталних инфекција.

ХИРУРШКЕ КЛИНИКЕ

Војномедицинска академија се током историје увек поносила својим хирурзима. У њој је као знак препознавања и личног печата постојала „хируршка школа ВМА“. Хирургија је увек била главни промотор те установе, не само у земљи већ и у свету. Данас у ВМА, све хируршке дисциплине обједињене су у Групу хируршких клиника. На тим клиникама изводе се савремене стандардне, лапароскопске, ендоскопске хируршке процедуре и најсложенији захвати попут трансплантације ткива и органа, хируршки се збрињавају повређени, а спроводе се и експериментални програми и обука хируршких тимова за мировне мисије.

Клиника за општу хирургију

Клиника за општу хирургију прославила је ВМА у земљи и свету. Она је поднела и главни терет у санитетском збрињавању повређених у борбеним дејствима на простору бивше Југославије од 1991. до 1999. године, а њен кадар учествује у мировним и санитетским мисијама у свету последњих година.

На Клиници се изводе сви оперативни захвати из области опште хирургије: хирургије штитасте и параштитастих жлезда, онколошке хирургије дојке, хирургије једњака, желуца, танког и дебелог црева, јетре, жучних путева и панкреаса, укључујући и трансплантацију јетре. Редовно, пратећи савремене хируршке трендове у свету, на Клиници се у последњих 20 година изводе основне и напредне лапароскопске интервенције. На највишем нивоу обавља се преоперативна припрема и прати постоперативни ток, укључујући све облике па-

рентералне и ентералне исхране. Клиника је уврштена у ред најсавременијих хируршких центара у свету, а у многим процедурама је водећа у региону.

Клиника за васкуларну и ендоваскуларну хирургију

Почеци те хирургије везани су за имена генерала проф. др Изидора Папа, проф. др Станислава Пишчевића и проф. др Михајла Ђукнића. Данас се на Клиници лече обољења и повреде крвних судова, креирају васкуларни приступи за хемодијализу и хемотерапију, спроводи трансплантациони програм, наставна и научноистраживачка делатност. Пре две године први пут је у земљи постављен трајни Хикман дијализни катетер, у локалној анестезији. На Клиници је успешно извршена отворена реконструкција торако-абдоминалне анеуризме, у дужини од 40 cm, у грудном кошу и трбуху. Метода лечења проширених вена радиофреквентном аблацијом урађена је 2013. године, чиме је унапређена медицинска пракса у решавању патологије васкуларног система.

Клиника за ортопедску хирургију и трауматологију

У некадашњем Одељењу за трауматологију и ортопедију уведене су бројне нове оперативне методе: уградња тоталне ендопротезе кука и колена, лечење статичких деформитета стопала, колена и секвела спастичних парапареза и друго. Такође, унапређене су методе оперативног лечења стрелних и отворених прелома екстремитета. Након пресељења у нову зграду ВМА, 1982. године, Одељење је прерасло у Клинику за ортопедију и трауматологију ВМА. Данас се на тој клиници лече повреде и обољења костију и зглобова, хируршки лече деформитети, дегенеративна и реуматска обољења, тумори и друга патолошка стања коштано-зглобног система. Спровode се све савремене хируршке процедуре, а и ендоскопске процедуре у лечењу спортских повреда. У 2012. години први пут је изведена имплантација новог типа ендопротезе кука.

Клиника за неурохирургију

Када је пресељењем у нову зграду ВМА некадашње неурохируршко одељење прерасло у Клинику за неурохирургију, отпочела је примена савременог микронеурохируршког рада. Током ратних деведесетих на Клиници је збринуто више од 3.500 рањеника са повредом мозга, кичмене мождине и периферних нерава. Данас се на клиници успешно збрињавају сва неурохируршка обољења и повреде у интракранијалном простору, кичменом стубу и на периферним нервима. Неурохируршка сала опремљена је модерним инструментаријумом, ултразвучним аспиратором, системима за неуроендоскопију и за интраоперативну рендгеноскопију. Најчешћи оперативни захвати су операције дискус херније и спиналне стенозе, а значајан је и број операција можданих и кичмених тумора, спиналних стабилизација, цереброваскуларних операција, операција на периферним нервима, краниспиналне трауме... Клиника је једна од две установе у земљи у којој се обављају и све врсте операција на периферним нервима и брахијалном плексусу.

Клиника за пластичну хирургију и опекотине

Пластична и реконструктивна хирургија код нас почиње да се развија од 1946, када је формирано Одељење за пластичну хирургију, са мајором др Винком Арнеријем на челу. Оснивањем ВМА, Одељење се уздиже на ранг клинике, а од 1954. је у саставу клинике и Одељење за опекотине. Данас се на тој клиници лече најкомпликованији случајеви из области пластичне, реконструктивне и естетске хирургије, хирургије шаке, бенигних и малигних тумора коже и поткожја. Одликује их највеће искуство у овом делу Европе у лечењу деце са расцепима усне и непца и других урођених аномалија, посебно шаке и урогениталних органа. Искусан микрохируршки тим извео је до сада неколико стотина најразличитијих микрохируршких реконструктивних операција и реплантација ампутираних делова екстремитета. Са експанзијом микрохирургије, извршена је припрема за примену перфоратор режњева. Примењују се све реконструктивне методе хирургије дојке код урођених и стечених асиметрија, у складу са највишим стандардима. Извршена је припрема за примену реконструктивних метода у хирургији реуматичне и параличне шаке. Од посебног значаја је рад на усвајању методе узгајања културе ткива, које ће се користити као надокнада кожног покривача код екстензивно опечених пацијената.

Клиника за кардиохирургију

Неспорна заслуга за развој кардиохирургије код нас припада академику проф. др Изидору Папу, под чијим је руководством кардиохирургија на ВМА постала једна од водећих хируршких дисциплина у земљи. Данас се Клиника за кардиохирургију бави дијагностиком и хируршким лечењем болести срца, перикарда и грудне аорте. Током 2006. започет је пројекат лечења постинфарктне срчане слабости имплантацијом матичних ћелија костне сржи, а у последњих неколико година изводе се и бајпас хирургија на куцајућем срцу, реконструктивни захвати на митралном залиску са имплантацијом неохорди, реконструктивни захвати корена аорте и аортног залиска, канулација аксиларне артерије код операција дисекције аорте са перфузијом мозга и друго.

Клиника за грудну хирургију

Грудна (торакална) хирургија подразумева хируршке интервенције на плућима, плућној марамици, великим дисајним путевима, дијафрагми, медијастинуму, зиду грудног коша,

горњем торакалном отвору, хируршко лечење септичних компликација и повреда грудног коша. У остала стања која се лече грудно-хируршки спадају бенигни тумори и метастазе у плућима, ехинокок, гљивична обољења и туберкулоза плућа, аномалије плућа и друга стања. Збрињавањем ратних повреда и њихових септичних и других компликација стечено је велико искуство у лечењу торакалне трауме и емпијема плеуре. Од 2008. у праксу је уведена минимално инвазивна хируршка метода – видео-асистирана торакоскопска хирургија, којом се решавају плеурални изливни, периферни тумори плућа, цисте и тумори медијастинума, а примену је нашла и у лечењу мијастеније за уклањање тимуса, као и у лечењу пнеумоторакса, хемоторакса и емпијема у раним фазама обољења. Увођење Дартавеловог приступа у операцијама карцинома, сврстава их у мали број светских клиника где је изводе те оперативни захват.

Клиника за урологију

Данас се Клиника за урологију бави хируршким лечењем и савременом терапијом повреда и обољења урогениталних органа, хирургијом надбубрега и трансплантацијом бубрега. У раду Клинике и обављању сложених хируршких захвата учествују експерти различитих специјалности. У рутинску праксу уведено је ласерско разбијање камена у мокраћној бешици, уретеру и бубрегу, као и радикална простатектомија код карцинома простате. Успешно се замењује мокраћна бешика детубуларизованим сегментом црева. Тумори тестиса и пениса лече се према најсавременијим принципима.

Клиника за максилофацијалну хирургију

Достигнућа те клинике огледају се у примени најсавременијих дијагностичких и терапијских метода у области максилофацијалне хирургије и њиховом сталном унапређењу у складу са начелима савремене медицине. Клиника је посебно уважена и препознатљива у ужем и ширем окружењу по мултидисциплинарном приступу у лечењу болесника са политраумом, онколошких болесника, краниофацијалних деформитета, те у лечењу васкуларних аномалија главе и врата.

Клиника за оториноларингологију

Клиника за оториноларингологију састоји се од отошког, ринолошког и ларинголошког одељења. У њеном саставу је и функцијска дијагностика, у којој се обављају ендоскопска дијагностика и лечење широког спектра обољења гркла. Стручњаци Клинике имају и велико искуство у решавању

естетских проблема – деформитета носне пирамиде и ушне шкољке. Располажу савременом опремом попут навигације за ендоскопску хирургију параназалних синуса и базе лобање и система за дијагностику аудитивних евоцираних потенцијала и наставља традицију у дијагностици и лечењу комплетне ОРЛ патологије по врхунским светским стандардима. Та клиника ВМА пионир је уградње кохлеарног импланта – вештачког уха у бившој Југославије, а данас има значајну улогу на том пољу у Србији. Уједно, лидер су у Србији у функционалној ендоскопској хирургији параназалних синуса, посебно након набавке навигације за те хируршке процедуре.

Клиника за очне болести

Клиника за очне болести по много чему је била прва у земљи – 1975. године пуковник проф. др Миодраг Савићевић извело је прву имплантацију интраокуларног сочива на просторима бивше СФРЈ, а 1979. ту је урађена и прва операција задње витректомије. Године 1991. катаракта је први пут оперисана ултразвучном методом. Прва микронизирана задња витректомија у државној установи у земљи урађена је 2006, а рефрактивна операција рожњаче Егзајмер ласером, Ласик методом, 2007. године. Данас високообучен тим хирурга изводи низ различитих интервенција, почев од оних једноставних до најсложенијих операција на предњем и задњем сегменту ока и очним аднексима. На тој клиници могуће је поред оперативног лечења, обавити и широк спектар дијагностичких процедура.

Клиника за анестезиологију и интензивну терапију

Корен војне анестезиологије на нашим просторима датирају из 1945. године, када је екипа стручњака из Велике Британије, са анестезиологом др Патриком Шеклтоном на челу, извела прву општу ендотрахеалну анестезију. С временом, Одељење за анестезиологију и реанимацију прерасло је у Клинику за анестезиологију и интензивну терапију, која је кадровски ојачана и технолошки осавремењена. Први начелник Клинике био је пук. проф. др Томислав Мареновић. Данас је Клиника једна од најбољих медицинских институција у земљи у области анестезиологије и интензивног лечења повређених и оболелих.

Операциони блок са централном стерилизацијом

У тој организационој целини ВМА функционише 20 операционих сала, од којих је 16 у главном операционом блоку, а по две сале су у Центру за хитну помоћ и Клиници за пластичну хирургију и опекотине. Сале су вишенаменске, тако да се у једној сали могу радити операције из различитих грана хирургије. У протеклом периоду операциони блок је модернизован.

У централној стерилизацији стерилишу се санитарски потрошни материјал и инструментаријум, неопходан за функционисање свих организационих јединица ВМА, а редовно се ради и услужна стерилизација за више корисника изван ВМА.

ИНТЕРНИСТИЧКЕ КЛИНИКЕ

У оквиру Сектора за лечење налазе се и интернистичке клинике. Зачетак организације интернистичке службе везује се за формирање Унутрашњег одељења Опште војне болнице 1910. године, које је оснивањем ВМА прерасло у Клинику за унутрашње болести. Изузетно значајан период у раду и развоју Клинике био је од 1950. до 1965. године, када се у њој формирају одељења ужих специјалности. Године 1983. та одељења претворена су у самосталне клинике и оформљена је Група интерних клиника.

Клиника за пулмологију

Клиника за пулмологију има три клиничка одељења, укључујући и јединицу за интензивну негу и дневну болницу. Постоје и одељења за инвазивну и функцијску дијагностику плућа. Пацијенти се амбулантно збрињавају преко два кабинета у Специјалистичкој поликлиници ВМА. Основна делатност Клинике је дијагностика и лечење болести плућа и плућних манифестација других болести. У клиници се примењују најсавременије дијагностичке и терапијске методе, које се стално унапређују. У њој се, јединој у Србији, комплетно збрињавају онколошки и болесници са хемоптизијама и изводе специјализоване процедуре интервентне бронхологије.

Клиника за кардиологију

Данас се у тој клиници збрињавају пацијенти са акутним кардиолошким обољењима, попут инфаркта миокарда и ангине пекторис, лече пацијенти са хроничном срчаном слабошћу, запаљењима срчаног мишића и перикарда, урођеним и стеченим валвуларним манама, лечи се оболели од артеријске хипертензије. Од дијагностичких и терапијских процедура у оквиру интервентне кардиологије спровод се коронарографије са перкутаном коронарним интервенцијама (са уградњом стента или без тога), имплантације пејсмејкера, дефибрилатора и апарата за синхронизацију рада срца. Коришћењем модерне опреме може се брзо и ефикасно обавити низ неинвазивних дијагностичких процедура. У последњој деценији, у Клиници се прате савремене кардиолошке дијагностичке и терапијске процедуре, попут уградње првог леком обложеног стента у овом делу Европе и уводе у терапију најсавременије процедуре и лекови.

Клиника за реуматологију

На Клиници за реуматологију ВМА дијагностикују се и лече сва реуматичке болесте и системске болести везивног ткива. Међу запаљеним реуматичким болестима могућа је брза и правовремена дијагноза реуматоидног артритиса, системског еритемског лупуса, системске склерозе, Сјегреновог синдрома, запаљених обољења мишића, крвних судова и серонегативних спондилоартритиса. Метаболичке болести костију, попут остеопорозе и остеомаластије, дијагностикују се уз употребу најсавременијег апарата за мерење коштане густине дегенеративне и ванзглобне, уз ослонац на Институт за радиологију ВМА. У лечењу тих болести примењују се најсавременији терапијски протоколи, који обухватају биолошке лекове, бисфосфонате. Последњих година та клиника поста-

ла је званични референтни центар за лечење запаљених реуматичких болести биолошком терапијом, а просечно трајање хоспитализације краће од пет дана, њен је заштитни знак.

Клиника за нефрологију

Данас се на тој клиници дијагностикују нефролошка обољења и лече болесници са акутним и хроничним обољењима бубрега, хемодијализе и перитонеумске дијализе.

Примарни задаци на Одељењима клиничке нефрологије су дијагностика и лечење бубрежних болести, припрема болесника за лечење неком од дијализних процедура, лечење компликација код дијализних болесника, те обрада болесника за трансплантацију бубрега. У Одељењу за перитонеумску дијализу омогућене су следеће услуге: уградња перитонеумских катетера, лапароскопска репозиција мал-функционалних катетера, CAPD, APD, лечење перитонитиса, решавање проблема везаних за слабост ултрафилтрације, малокрвност, коштане компликације, потхрањеност. Уградња катетера изводи се класичном хируршком техником, лапароскопски и перитонеоскопски. На Одељењу за хемодијализу користе се методе вантелесног пречишћавања крви.

Клиника за хематологију

Хематологија на ВМА почела је да се развија 1950. године. Прва успешна алогена трансплантација косне сржи (ТКС) урађена је 1973. код болесника са апластичном анемијом, коме је давалац био једнојајни брат близанац. Доласком у нову зграду,

Клиника је постала врхунска хематолошка установа у овом делу Европе. Тим за ТКС (сада трансплантацију матичних ћелија хематопоезе – ТМЋХ) на ВМА формиран је 1983. године, када је изведена прва алогена ТМЋХ по савременим критеријумима одређивања компатибилности. Прва аутологна ТМЋХ из периферне крви урађена је 1995, а од исте године Клиника је пуноправни чланови ЕВМТ (СIC 582), са акредитацијом за оба облика трансплантације. Број и врсте трансплантација су се годинама повећавале – од 10 на 65 до 70 годишње.

У стручном раду Клинике примењују се савремени дијагностички и терапијски методи лечења болести крви и крвотворних органа. Данас је та клиника најактивнији трансплантациони центар и једини у коме се обављају адултне алогене ТМЋХ од породичних и непородичних давалаца.

Клиника за ургентну интерну медицину

Од 1983. године Клиника за ургентну интерну медицину у свом саставу има два одељења – за ургентну кардиологију и реанимацију. У њој се збрињавају све категорије витално угрожених болесника са интернистичким обољењима – код којих хируршка интервенција није примарни вид лечења. Клиника је технолошки добро опремљена, што омогућава да резултати лечења и реанимације буду на нивоу могућности савремене медицине и светских достигнућа у овој области. Клиника 24 сата дневно обавља примарне и хитне перкутане коронарне интервенције за болеснике са акутним коронарним синдромом, а у њој се лече најкомплекснији интернистички болесници, који захтевају сложен мултидисциплинарни приступ. На Клиници је развијен оригинални алгоритам за лечење и дијагностику плућних тромбоемболија. Од 2004. године ради се имплантација матичних ћелија у исхемијској болести срца.

Клиника за ендокринологију

Та клиника савремено је организована и оспособљена за дијагностику и лечење практично свих обољења широке ендокринолошке казуистике. Клиника има богато искуство у лечењу болести надбубрега, посебно феохромоцитомом. У терапији болести штитасте жлезде примењују се минимално инвазивне дијагностичко-терапијске процедуре. Лекари су обучени за ултразвучну дијагностику штитасте и паратироидних жлезда, те ехоангиографске прегледе периферне циркулације. На тој клиници први пут је указано на повезаност инсулинске резистенције и ендотелне дисфункције, на ране поремећаје у морфологији интима и медије периферних артерија код гојазних болесника са преддијабетесом. Велико искуство и оригинални дијагностички приступ спроводи се и у лечењу инсулином методом артеријско-венског семпловања.

Клиника за гастроентерологију и хепатологију

Клинику за гастроентерологију и хепатологију ВМА је савремена институција организована и оспособљена да на модеран начин дијагностикује и лечи све болести пробавног тракта, хепатологије, а и онколошке болеснике. Посебност Клинике је јединствена организованост, којом је обухваћена дијагностика, лечење, праћење постоперативног тока, те он-

колошко лечење. У њеном функцијском делу обавља се комплетна дијагностика пробавног тракта.

Клиника је прва у нашој земљи увела нове процедуре у клиничку праксу, попут перкутане ендоскопске гастростоме и трансјугуларног системског портни шант (TIPS). Референтна је установа у примени биолошких лекова у нашој земљи и за збрињавање најтежих пацијената из те патологије. Са онколошким одељењем за дигестивни тракт заокружено је лечење пацијената са малигним болестима дигестивног тракта, јер се после хирургије они враћају на Клинику на даље лечење, што је јединствен случај у нашој земљи.

Клиника за инфективне и тропске болести

Та клиника надлежна је за лечење оболелих од акутних и хроничних инфективних болести, које обухватају обољења централног нервног система, периферног нервног, респираторног, дигестивног, урогениталног, локомоторног система и коже, односно акутна и хронична обољења вирусне, бактеријске, паразитарне и гљивичне етиологије, болничке или опортунистичке етиопатогенезе, укључујући тропске болести и ХИВ инфекцију. Изузетни резултати постижу се у лечењу најтежих инфекција меких ткива и коже, сепсе, хроничних вирусних хепатитиса, цирозе јетре, хеморагичних грозница, лајмске болести, ехинококозе и интрахоспиталних инфекција, а са успехом се решавају фебрилна стања нејасне етиологије. Уједно, Клиника је центар за дијагностику и лечење пацијената са најтежим гљивичним инфекцијама.

Клиника за кожне и полне болести

Данас се у овој клиници спровode најсавременији поступци за дијагностику и лечење обољења коже, поткожног ткива, аднекса коже и сексуално преносивих болести. У Лабораторији за имунодерматологију, јединственој у Србији, методама директне и индиректне имунофлуоресценције, спроводи се имуносеролошка и имунохистолошка дијагностика. Лекари Клинике су лидери у лечењу псориазе, аутоимунских булозних дерматоза, тешких форми атопијског дерматитиса, еритродермијских стања и друго, а посебно место у раду Клинике заузима учешће њених лекара у раду Конзилијума за меланом и туморе меких ткива ВМА.

Клиника за физикалну медицину и рехабилитацију

Клиника је организационо подељена на три одељења. У првом се збрињавају пацијенти код којих постоји потреба за продуженом раном рехабилитацијом. У другом се свакодневно у две амбуланте спроводи физикална терапија различитим физикалним агенсима, ради збрињавања амбулантних пацијената. Треће одељење збрињава стационарне пацијенте који се лече на другим клиникама ВМА, а имају потребу и за том врстом терапије. Поред уобичајених процедура физикалне терапије, Клиника располаже специјализованим хидроблоком и терапијским базеном са косим дном, јединим те врсте у Београду. У њој се са великим успехом, низ година примењују и процедуре интегративне медицине – акупунктура и хиропракса. Чланови клинике доприносе наставно-научном и публицистичком процесу, чиме се та Клиника сврстала међу најзначајније установе овог типа у земљи и шире.

НЕУРОПСИХИЈАТРИЈСКЕ КЛИНИКЕ

Војна неуропсихијатрија, као медицинска област која обједињује области неврологије и психијатрије, термилошки је дефинисана пре више од једног века, а код нас је, у организационом смислу, зачета пре осам деценија. Клиничка обрада болесника постепено се ширила и усавршавала, а стални развој интензивних активности, капацитета и могућности у свим областима неврологије и психијатрије, условио је да 1983. настану две клиника – за неврологију и за психијатрију, које су функционално обједињене у оквиру Групе неуропсихијатријских клиника ВМА.

Клиника за неврологију

Клиника је надлежна за дијагностиковање и лечење невролошких обољења и поремећаја. У њена највећа достигнућа убрајају се примена савремених протокола за лечење можданог удара, мултипле склерозе, увођење транскранијалне магнетне стимулације у дијагностици и терапији неуропсихијатријских поремећаја, те учешће у бројним међународним клиничким пројектима и истраживањима.

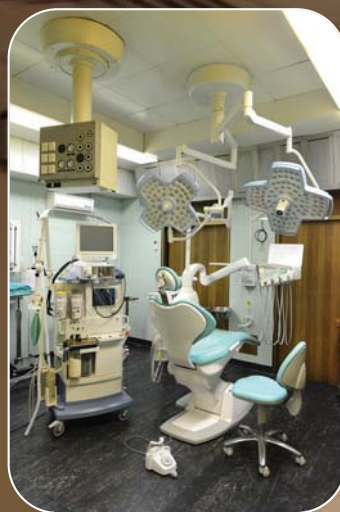
Клиника за психијатрију

У саставу Клинике за психијатрију су два болничка одељења, дневна болница и Одељење за ментално здравље и војну психологију. У тој клиници данас се лече психијатријски поремећаји, врши селекција за војну службу и процена радне способности професионалних војних лица, војника, и цивилних осигураника, продужено лечење и психосоцијално рехабилитацију пацијенти који не захтевају болничко лечење... У третману пацијената примењује се интегративни терапијски приступ, који се састоји од фармакотерапије, психотерапије и социотерапије. На Клиници за психијатрију постоји дуга традиција примене електроконвулзивне терапије, па се она за ову терапијску методу може сматрати референтом установом. Посебна пажња посвећује се превенцији менталних поремећаја. Носилац здравственог просвећивања је Одељење за ментално здравље и војну психологију.

Посебна достигнућа те клинике су стручна искуства са трауматским стресом, стечена почетком деведесетих година, а продубљена научним истраживањима из области ратног психотрауматизма.

КЛИНИКА ЗА СТОМАТОЛОГИЈУ

Прва зубна станица у српској војсци основана је 1904. у Београду, а организована војна зубнолекарска служба почиње 1909. године. Зубна станица Главне војне болнице прерасла је 1930. у Зубно одељење. Формирањем ВМА 1950, оснива се Клиника за болести уста, зуба и вилица. Клиника стиче

углед водеће стоматолошке установе и помаже у формирању Стоматолошког факултета у Београду. Сматра се да је период од 1981. до 1991. године златни период у дугој историји те клинике. Постигнут је висок ниво стручности стоматолога, зубних и стоматолошких техничара, као и осталог особља.

У тој клиници баве се превенцијом, дијагностиком и терапијом болести чврстих зубних ткива, ендодонцијума и периодонцијума, протетском рехабилитацијом, имплантолошким збрињавањем и оралнохируршким интервенцијама. Клиника има седам одељења – за болести зуба, ендодонцију, пародонтологију и оралну медицину, за стоматолошку протетику, за имплантологију, за оралну хирургију, одељењу зубне технике, за дечју и превентивну стоматологију и за ортопедију вилица.

Достигнуће клинике је оригиналан В. С. Т. имплантантни систем (први домаћи), који је у употреби од 1988. године, а патенти № 49 304 (производња заменика кости) и 760/03 (производња ресорптивне деминерализоване мембране) донели су им 2002. златну медаљу „Никола Тесла“ и „Gran Prix“ Савеза проналазача Југославије. У оралној и пародонталној хирургији примењује се фактор раста и плазме богате тромбоцитима, у ортодонтској терапији нови системи самолегирајућих активних бравица, у протетском збрињавању пацијената примењује се безметална керамика ИМПРЕС, а у изради нових протетских радова кобалт-хромова легура.

ГРУПА ИНСТИТУТА ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И ТЕРАПИЈУ

Група института за дијагностику и терапију као функционална целина оформљена је 2000. године. Организационо координира рад четири института – за трансфузиологију и хемобиологију, за радиологију, за нуклеарну медицину, за медицинску биохемију – и Центра за патологију и судску медицину.

Институт за трансфузиологију и хемобиологију

Тај институт је референтна установа трансфузиолошке службе, у коме се уводе, усавршавају и стандардизују нови хемобиолошки терапијски методи и приступи, контролише квалитет крви и хемопродуката, обављају нова имунохематолошка и друга тестирања ради њиховог увођења у рутински рад, уз стандардизацију специфичних реагенаса.

Сматра се лидером у области трансфузиологије код нас, а признат је и у свету на основу публикованих радова у воде-

ћим међународним часописима, уџбеницима, научним монографијама или поглављима у иностраним и домаћим књигама (више од 900 публикација). Бројни резултати постигнути су на пољу трансплантацијске и аферезне медицине. Институт је акредитован по стандардима ISO 9001, 14 001 и 18 001 (2008. године). Уједно, прва је трансфузиолошка установа у Србији, која је акредитована по стандарду за лабораторијска испитивања ISO 17 025 (2009. године).

Институт за радиологију

Институт за радиологију ВМА данас је високо специјализован и модерно опремљен за пружање услуга из области радиолошке дијагностике, интервентне радиологије и радиотерапије по врхунским светским стандардима за потребе ВМА, а и за потребе амбулантних болесника из других здравствених установа. У његовом саставу је шест одељења – за магнетну резонанцу и компјутеризовану радиологију, за неуро-радиологију, за општу радиологију и ултразвучну дијагностику, за интервентну невакуларну радиологију, за интервентну васкуларну радиологију и за радиотерапију. У Центру хитне помоћи ВМА постоји издвојен радиолошки кабинет у коме 24 часа дневно ради дежурна радиолошка служба.

Институт за нуклеарну медицину

Институт за нуклеарну медицину бави се извођењем нуклеарномедицинских, дијагностичких и терапијских поступака у лечењу болести различитих органа, те испитивањем и упознавањем нормалних физиолошких процеса и дејством нуклеарне енергије на организам. У њему се изводе дијагностичке *in vivo* и *in vitro* методе, лече болести штитасте жлезде (хипертиреоза) и праве полицитемије. Од настанка до данас припадници Института били су аутори или коаутори око 1.000 стручних и научних радова објављиваних или саопштаваних у земљи и иностранству, организовали су два домаћа конгреса нуклеарне медицине и 1991. међународни симпозијум „Примена моноклонских антитела у клиничкој пракси“.

Центар за патологију и судску медицину

Први специјалиста патолог, који је оставио најдубљи траг у раду те службе, био је академик проф. др Ђорђе Јовановић, један од најугледнијих патолога Европе тог времена, чији се обдукциони записници и данас чувају у архиви Института. Формирањем ВМА, 1950. године, оснива се Институт за патологију и судску медицину, а 1957. они први у земљи уводе *ex tempore* дијагностику. Институт је 1995. прерастао у Завод за патологију и судску медицину и тај назив задржао је до 2004. године, када постаје Центар за патологију и судску медицину.

Центар се састоји од две функционалне целине – Института за патологију и Института за судску медицину. У Институту за патологију обављају се биопсијске, цитолошке, цитогенетске и електронско-микроскопске анализе узетих узорака ткива и ткивних течности од болесника. Стручни рад обу-

хвата аутопсијске експертизе, конзилијарне одлуке и наставно-научни рад. Лекари Института за судску медицину ангажовани су у судско-медицинским експертизама.

Институт за медицинску биохемију

Институт је кадровски оспособљен и опремљен најсавременијом опремом за анализу и одређивање концентрација широког спектра биохемијских конституената у биолошким течностима, ради дијагностиковања болести и праћења лечења. Стално прате новине из медицинске биохемије и, у консултацији са лекарима различитих специјалности, уводе се нови лабораторијски параметри. У Институту је 2009. уведен савремени информациони лабораторијски систем. Одлуком Акредитационог тела Србије од марта 2009. године Институт је акредитован по стандарду SRPS ISO 17025, а у плану је акредитација по стандарду ISO 15189.

Национални центар за контролу тровања

Национални центар за контролу тровања ради од 1996. као државна институција, са задатком организације и спровођења превентивних мера заштите од тровања, информисања о дејству отрова, пружања медицинске помоћи и отклањања последица тровања. Од марта 1999. има данашњу организациону структуру. Клиника за ургентну и клиничку токсикологију једина је специјализована институција у земљи за лечење акутних тровања, отворена 24 часа седам дана у недељи, док Институт за токсикологију и фармакологију покрива бројне претклиничке области токсикологије и фармакологије, које су од значаја за решавање токсиколошких проблема у клиничкој пракси. Постоји и мобилна токсиколошко-хемијска екипа која се активира у случају хемијских акцидената већих размера. Центар је једина референтна установа у земљи за лечење акутних тровања. Пружа медицинске услуге превенције и терапије тровања хемијским материјама, те услуге детекције хемијских материја у биолошком материјалу, води, земљишту и ваздуху.

Центар за хитну помоћ

У Центру се прегледају пацијенти, дијагностикују и лече ургентна стања. Ради 24 часа 365 дана у години и збрињава сва лица којима је потребна хитна медицинска помоћ. Од марта 2010. је сваке среде дежурна установа задужена за ургентно збрињавање пацијената на нивоу целе државе. Како би се изашло у сусрет повећаном приливу пацијената, у оквиру Центра основана је биохемијска лабораторија и знатно технички осавремењена ултразвучна дијагностика. Створени су

неопходни услови да се за кратко време могу извршити лабораторијске анализе, дијагностика, те прегледи лекара свих специјалности.

Након пријаве на шалтер за тријажу, за потребе хитне интервенције, пацијентима су на располагању амбуланте групе хируршких и интернистичких клиника, неуропсихијатријска и оксиколошка амбуланта, две операционе сале, Центар за хитну дијагностику и стационар (11 кревета). Рад у Центру обавља екипа дежурних лекара свих специјалности и субспецијалности и особље сталног формацијског састава, под сталним надзором најiskusнијих лекара у струци.

Центар за клиничку фармакологију

Припадници тог центра својим активностима помажу реализацију клиничких испитивања лекова на ВМА, у складу са смерницама добре клиничке праксе и важеће националне законске регулативе, а непосредно учествују у испитивањима биолошке расположивости и биоеквивалентности лекова као клиничка јединица. Такође, они учествују у пословима идентификације, праћења, евалуације и пријављивања нежељених реакција на лекове и медицинска средства Националном центру за фармаковигиланцу Агенције за лекове и медицинска средства Србије.

Одсек за превенцију и контролу болничких инфекција

Основне активности запослених у Одсеку усмерене су на превенцију и сузбијање болничких инфекција код пацијената и запослених на ВМА и постизање максималне економичности у свим доменима терапије и неге. У Одсеку су ангажовани један болнички епидемиолог, доктор наука из области болничких инфекција и четири медицинска техничара са завршеном едукацијом за обављање послова техничара у превенцији и сузбијању болничких инфекција. Њихова делатност усклађена је са важећом законском регулативом и са стручним препорукама земаља са развијеним системом здравствене заштите пацијената.

ПРЕВЕНТИВНА МЕДИЦИНА

У војном здравству превентива је увек била важна и деценијама се развијала, упоредо са развојем санитета. Традицију Војног хигијенског завод, који је постојао у оквиру Главне војне болнице и имао три одељења, наставља после Другог светског рата Хигијенско-епидемиолошки завод ЈНА. Тај завод имао четири одељења: епидемиолошко, микробиолошко, одељење за примењену хигијену и за санитарно-хемијску заштиту. Године 1977. године Хигијенски завод прераста у Завод за превентивну медицину, који је водио генерал проф. др Боривоје Врачарић, касније начелник ВМА. Завод постаје Сектор за превентивну медицину 2005. године, а данас су у његовом саставу четири института – за хигијену, за епидемиологију, за медицину рада и за микробиологију. Сваки институт има своје специфичности, задатке и доприноси медицини.

Институт за хигијену

Тај институт је превентивно-медицинска, научноистраживачка и наставна установа у области исхране, санитарне хемије, санитарне микробиологије, опште и комуналне хигијене и ергометрије. Превентивномедицински рад Института огледа се у праћењу хигијенског стања јединица и установа

МО и ВС, санитарном и здравственом надзору над исхраном, водоснабдевањем, објектима за смештај, одевањем, отклањању отпадних материја и спречавању угрожавања животне средине. У Институту се раде антропометријска, ергометријска, термометријска и калориметријска испитивања у оквиру систематских прегледа професионалних војних лица и спортиста, те испитивања термоизолацијских, физиолошких и хигијенских карактеристика формацијске и заштитне одеће, обуће и опреме која се уводи или набавља за потребе система одбране. Такође, баве се дијетотерапијом у оквиру Саветовалишта за дијететику и на клиникама ВМА.

Институт за епидемиологију

Институт организује и спроводи превенцију ради сузбијања заразних и незаразних болести у јединицама и установама МО и ВС. Сви ти послови реализују се тако што се прати епидемиолошка ситуације и надзиру заразне и незаразне болести у ВС, грађанству и свету, процењује епидемиолошка ситуација, предлажу мере за спречавање и сузбијање заразних и незаразних болести у Војсци и ради на сузбијању епидемија заразних болести – спроводи се вакцинација и имунопрофилакса према епидемиолошким индикацијама, превентивномедицински се обрађују припадници Војске који иду у мировне мисије, па се здравствено контролишу и надзиру након повратка у земљу. Они, такође, руководе мобилном превентивномедицинском екипом за рад у ванредним ситуацијама, спроводе стручну обуку у решавању актуелног проблема биолошког оружја, те ефикасну борбу против биотероризма, испитују ефикасност средстава за дезинфекцију, дезинсекцију и дератизацију...

Институт за медицину рада

Данас је тај институт једна од водећих институција у МО и ВС, а и у Републици Србији, у области хигијене рада и заштите од нејонизујућих и јонизујућих зрачења. Од 2012. године Институт, преко Министарства одбране, поседује лиценцу за обављање послова испитивања услова радне околине, добијену од

Управе за безбедност и здравље на раду Министарства за рад и социјалну политику Републике Србије. Нарочито велико искуство и резултате остварују у области мерења и заштите од нејонизујућих електромагнетних зрачења.

Институт за микробиологију

Основни правци делатности Института од његовог оснивања до данас су микробиолошка дијагностика, научноистраживачки рад и настава. Институт се бави дијагностиком обољења изазваних микроорганизмима, која обухвата дијагностику бактерија, вируса, гљива, хелмината и протозоа као узрочника инфекција човека, те дијагностиком појединих биолошких агенаса и њихових токсина. У Институту се непрекидно развијају нове методе дијагностике, у чему предњаче молекулска биологија и микробска генетика. То је једина установа где се свакодневно идентификују специфични агенси, попут борелије и легионеле. Такође, проучавају се и микроорганизми који се потенцијално могу користити као биолошко оруђе.

ШКОЛОВАЊЕ И НИР

Све активности везане за научноистраживачку, образовно-едукативну и публицистичку делатност на ВМА организационо су обједињене у Сектор за школовање и научноистраживачки рад. Данас се на ВМА организују различити облици и нивои школовања, научноистраживачког рада (НИР) и многобројни програми усавршавања, намењени различитим образовним профилима здравствене струке. Стручне, научне и образовне потенцијале ВМА користи и велики број установа и појединаца изван система одбране.

Институт за медицинска истраживања

Институт за медицинска истраживања основан је као Институт за патофизиологију ВМА 1952. године, са основним задатком да се кроз НИР унапреде профилакса, дијагностика и лечење обољења и повреда од посебног значаја за војну медицину. Тада су истраживани аниктерични облици вирусног хепатитиса (за 10 година на 16.000 испитаника), општа реакција организма на акутну тешку трауму и физиолошки ефек-

ти вештачки изазване хипотермије. Крајем деведесетих година мења назив у Институт за медицинска истраживања. У истраживањима се оријентише ка изучавању одговора организма на повреду на ћелијском, биохемијском и генетском нивоу. Тада су започета истраживања из области генетичког инжењеринга, производња сопствених моноклонских антитела, укључују се у трансплантациону медицину, НК ћелија и имунодијагностику ХИВ.

Запослени у Институту публиковали су више од 700 радова, завршено је 60 дипломских, 70 магистарских и 65 докторских радова, а ти радови цитирани су више од 1.700 пута, што говори о успеху истраживача. Наставници Института више деценија успешно руководе различитим пројектима (општа реакција организма на повреду, бласт траума, радијациона повреда, имунолошки и генетски одговор на трауму). У Институту су урађени и први тестови из клиничке имунологије и отворено је прво одељење које се бави генетичким инжењерингом у болници (још у СФРЈ). Отворена је и амбуланта за молекуларну дијагностику и урађен експериментални модел трансплантације јетре.

Институт за научне информације

Током више од пола века постојања, Институт се развио у савремени центар за медицинску научну информатику, који је одувек био значајна подршка свим делатностима ВМА (стручној, научноистраживачкој и наставној), али и осталим војноздравственим и цивилним здравственим, академским и научним институцијама. У институту је и редакција „Војносанитетског прегледа“, који је међу 155 најутицајнијих часописа у свету из области опште и интерне медицине.

Основне делатности Института су научноинформативна, библиотека, архивска, издавачка и наставна. Оне се одвијају кроз рад Одељења за обраду научних информација и издавачку делатност и Одељења за библиотечку и архивску делатност. Оснивањем Медицинског факултета ВМА добијају и улогу факултетске библиотеке са фондом већим од 42.000 монографских публикација, преко 3.500 магистарских, докторских и специјалистичких радова и око 1.200 наслова научних часописа из области биомедицине. Сваке године фонд се попуни са око 400 нових наслова књига, укључујући и оне које се добијају из Конгресне библиотеке у Вашингтону, с којом Институт има дугогодишњу плодну сарадњу. Институту припада Архив санитетске службе, који се бави прикупљањем, смештајем, чувањем, заштитом, те сређивањем и обрадом ратне и мирнодопске архивске грађе и регистраторског материјала. Део Архива је и приручна библиотека са око 200 наслова.

Тренинг центар санитетске службе

Задаци Тренинг центра су организација и реализација курсева, семинара, усавршавања, обуке на санитетским средствима за професионална војна лица, кандидате за официре санитетске службе и за мировне мисије, дипломиране лекаре, стоматологе и фармацеуте на добровољном служењу војног рока, активне и пасивне резерве за командне, управне и извршне дужности у јединицама и установама санитетске службе у миру, ванредном и ратном стању и мировним миси-

јама. У том центру се припремају тимови и екипе за рад у ванредним ситуацијама и масовним несрећама, организују курсеви за потребе цивилне заштите, за санитарске официре у оквиру међународне војне сарадње, те тренинзи и обуке мешовитих медицинских тимова за збрињавање повређених и оболелих у масовним несрећама. Тренинг центар задужен је за унапређење кооперативности и сарадње, размену искустава и организовање заједничких вежби и других облика сарадње са земљама у региону.

Од 1996. године реализовано је 30 здружених санитарско-тактичких вежби у сарадњи са јединицама Војске, цивил-

МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ ВМА

Прва класа кадета Медицински факултет ВМА Универзитета одбране у Београду уписана је школске 2009/2010. године. Тај факултет је јединствен у земљи и региону по томе што обједињује медицински и војни позив, примењује савремене приступе и сазнања из области медицинских наука, кроз организацију и реализацију школовања у систему одбране. Основне делатности Факултета су високообразовна и научноистраживачка. Факултет реализује и друге програме усавршавања – курсеви, семинаре, радионице, стручна и научна саветовања...

ним здравственим установама, Црвеним крстом, Цивилном заштитом, јединицама МУП-а, Ватрогасно-спасилачким јединицама, органима локалне власти.

СЕКТОР ЗА ФАРМАЦИЈУ

Први подаци о постојању војне апотеке у Београду односе се на апотеку Војног шпитаља, основаног у Београду 1836. године. Као резултат свеукупног стручног, научног, фармацевтско-технолошког и едукативног напредовања војна апотека прерасла је 1990. године у Институт за фармацију. Данас је болнички фармацевт носилац фармацевтске здравствене заштите и његова делатност постала је комплекснија јер је усмерена и ка пацијенту, па је тај организациони део ВМА прерастао у Сектор за фармацију.

Тај сектор се састоји се од четири одељења – одељења санитарског материјала, одељења за фармацевтску технологију, за испитивање и контролу лекова и за санитарско снабдевање и пријем санитарско потрошних средстава. Сектор је

препознатљив и по изради специфичних галенских лекова, значајним због тога јер се на њиховој примени заснивају посебне оперативне процедуре на ВМА, попут кардиохируршких операција и трансплантације бубрега и јетре. Израда смеша за парентералну исхрану пионирски рад је тима стручњака на ВМА. Захваљујући резултатима у претходних пет година Одељење за испитивање и контролу лекова постало је једна од три акредитоване лабораторије у Србији за специфична подручја испитивања.

ЛОГИСТИКА

Основни задатак Сектора за логистику ВМА јесте обезбеђење свих материјално-техничких услова организацијским јединицама за извршавање њихових наменских задатака и за стварање што повољнијих услова за запослене и пацијенте. Организацијске јединице Сектора задужене су и за планове набавки резервних материјала и потрошног материјала у сарадњи са свим организационим саставима, а и за смештај материјално-техничких средстава неопходних за функционисање Војномедицинске академија. ■

Специјални прилог

АРСЕНАЛ 86

Противоклопне
вођене ракете
RBS-56 BILL и BILL 2

РЕВОЛУЦИЈА НА ШВЕДСКИ НАЧИН

Дронови лилипутанци

ЛАНСИРНО СЕЧИВО

Самоходни обалски
противбродски лансер
„рубеш“

БРОМ

РЕВОЛУЦИЈА НА

САДРЖАЈ

Противоклопне
вођене ракете
RBS-56 BILL
и BILL 2

РЕВОЛУЦИЈА
НА ШВЕДСКИ НАЧИН

2

Дронови
лилипутанци

ЛАНСИРНО
СЕЧИВО

6

Самоходни обалски
противбродски лансер
„рубевж“

БРОМ

11

Уредник прилога
Мира Шведић

Најновији тренд развоја противоклопних вођених ракета јесте дејство на противничко возило са крова, управо тамо где је оклоп релативно танак. Да зло по тенкове буде горе, обезбеђење довољног нивоа заштите са крова није могуће остварити без значајног повећања масе возила, а познато је да је маса савремених тенкова већ достигла неку горњу границу коју логистика у виду мостова, транспортних средстава и покретљивости може да поднесе. Родоначелник овог типа ракета је шведска ракета BILL, односно, њена осавремењена варијанта BILL 2.

Шведска наменска индустрија прави је расадник револуционарних идеја: од дугогодишњег стандардног топа ПВО 40 mm Vofors, актуелног у последњих 80 година, који данас делује „свежије“ него икад, преко бескупног S-тенка, све до серије врхунских борбених авиона још од педесетих година прошлог века. Непоредиво мање познато средство, али ништа мање атрактивно и револуционарно, јесте ПОВР – противоклопна вођена ракета BILL (Bofors, Infantry, Light, Lethal – „Bofors-ова“, пешадијска, лака,

убојита – мисли се на ракету или ракетни систем). Заправо, ако се сматра да је серија борбених авиона била и јесте на нивоу светске конкуренције, да је S-тенк супермодеран за доба када се појавио данас застарео због немогућности гађања у покрету, а топови Vofors представљају изванредан компромис, ПОВР BILL био је можда и најуспешнији систем у својој класи у време појављивања. Вођени здравом логиком, шведски инжењери створили су оруђе које је показало пут којим је једна суперсила пошла тек деценију касније, а данас готово све најсавре-

А ШВЕДСКИ НАЧИН

меније ПОВР имају могућности које је донела ракета BILL – дејство на кров оклопног возила.

Основна логика дејства на кров оклопног возила саставни је део борбе између оклопа и противоклопних средстава, која траје готово читав век – од појаве првих тенкова. Оклопна заштита тенкова годинама је повећавана, прво усавршавањем челика за балистичку заштиту, повећавањем дебљине плоча, њиховим нагибом, а затим коришћењем алтернативних материјала (попут гуме, керамике) и коначно употребом експлозивно-реактивног оклопа (ЕРО). Сва та усавршавања имала су за циљ знатно повећање степена заштите, с тим да је заштита против кумулативних пројектила већа него против пројектила који дејствују кинетичком енергијом. То је имало за последицу да су основни противоклопни тенковски пројектили постали они који дејствују са кинетичком енергијом, а ПОВР су током седамдесетих година почели да застаревају. Да ствар буде гора по кумулативне бојеве главе, за остваривање довољног ефекта унутар возила потребан је „вишак“ пробојности од 100 до 200 милиметара. Онда се појавио BILL.

Идеја је била врло једноставна – заобићи дебели и веома ефикасни чеони оклоп и гађати кров. До данашњег дана кров већине тенкова остао је на нивоу 20–50 mm челика за балистичку заштиту, част изузецима. Наиме, поједини тенкови имају повећану дебљину кровног оклопа или додатни ЕРО на крову, али је њихова ефикасност у највећем броју случајева довољна само против бомбица касетних бомби или вишецевних ракетних лансера.

Специфичности конструкције

Развој система RBS-56 BILL започео је 1979. године, отприлике у време када је примена напредних вишеслојних окло-

па већ постала релативно раширена, пре свега у СССР-у, главном потенцијалном противнику Шведске. Упркос чињеници да је систем за то време необично напредан и још увек актуелан, развој је трајао релативно кратко – до 1985. – када су завршена испитивања, а започела серијска производња.

за управљање, која се извлаче по изласку ракете из лансирне цеви, и калем са жицом за пренос сигнала за вођење. Стартни мотор убрзава ракету на око 72 m/s и ради током 20 ms. Након тога, укључује се главни ракетни мотор, који убрзава ракету на 250 m/s и ради до удаљености

Лансер ПОВР BILL

Систем се састоји од неколико компоненти: ракете, система за навођење, система за проверу и обуку и нишанског система.

Ракета има неконвенционалну конфигурацију. Неконвенционалност се огледа у унутрашњем распореду подсистема. Док конвенционални распоред подразумева уградњу бојеве главе у предњем делу ракете, иза које је ракетни мотор, код BILL је обрнуто. У носу се налази контактни упаљач, иза њега је ракетни мотор са четири млазнице на телу ракете, а затим бојева глава. У задњем делу ракете су стабилизатори и крмила

од око 400 m, а затим ракета наставља да се креће слободним летом до макси-

КОРИСНИЦИ

Предности противоклопне вођене ракете BILL и BILL 2 нису остале незапажене, те је остварен солидан извозни успех. Поред Шведске ПОВР BILL је у оперативној употреби у Аустрији, Литванији, Латвији, Бразилу и Саудијској Арабији, а BILL 2 употребљавају у Шведској, Аустрији и Саудијској Арабији.

АКТИВНИ СИСТЕМИ ЗАШТИТЕ

Концепт гађања тенкова у кров данас је сам врхунац противоклопне борбе, а родоначелник је управо ПОВР BILL. Повећање степена заштите које би обезбедило сигурну заштиту од ових средстава подразумева повећање пасивне заштите са крова на више од 500 mm челика, што значи и драстично повећање масе тенкова. Наиме, површина тенка са крова већа је него са чела, чак и ако се узме у обзир само купола, уколико се конструктор определи само за обезбеђење преживљавања посаде. Како је маса данашњих тенкова већ на горњој граници практичности, са гледишта покретљивости и логистике, преостаје само коренита промена концепције тенка или ослањање на активне системе заштите, који би се уграђивали на постојеће тенкове. У оба случаја енормни су трошкови обезбеђења заштите од ПОВР са дејством на кров.

та! Реално, то је десетострука вредност у односу на стварну дебљину кровног оклопа већине тенкова. Наравно, за коришћење те могућности, ракета мора да лети 0,8–1 m изнад циља.

Ракета има следеће димензије: пречник 150 mm и дужину 900 mm, а пакује се у фабрички херметички затворене контејнере за једнократну употребу (од композитног материјала на бази епоксидне смоле ојачане араמידним влакнима – кевлар). По њеном лансирању, на треножно постоље се поставља нови контејнер. Ракета није малих габарита, с обзиром на конкуренте чији је домет приближно еквивалентан. Примера ради, ракета Milan има знатно мању масу (6,7 у односу на 10,9 kg), што се рефлектује на укупну масу система: 27,7 kg Milan, 37 kg BILL са дневним нишаном, а 45 kg са дневним и ноћним нишаном.

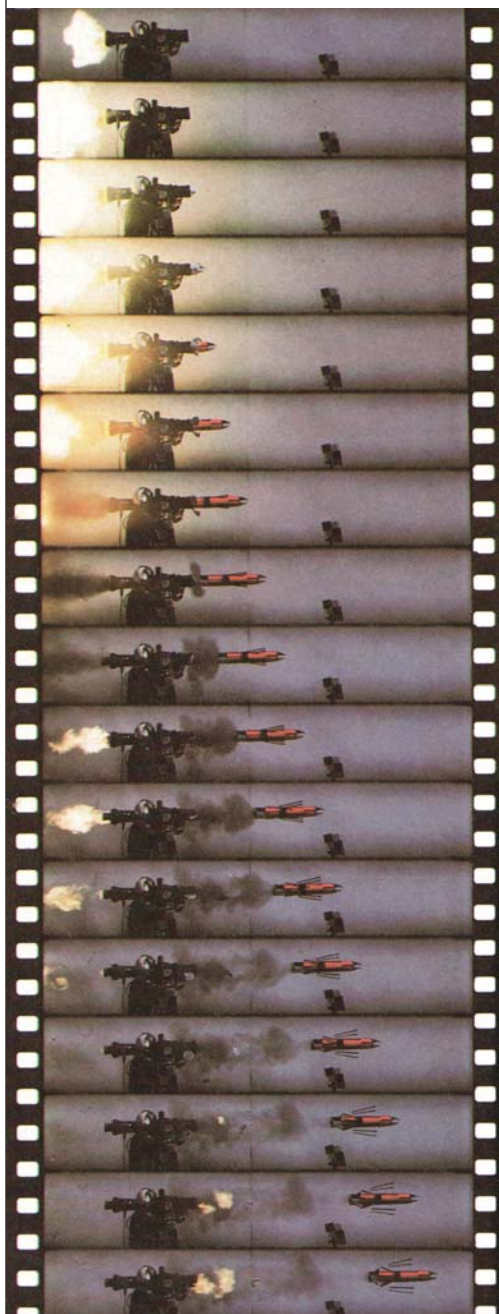
Тајна веће масе ракете са контејнером лежи у жељи конструктора да се угради бојева глава релативно велике пробојности, која је чак и моћнија у односу на прву варијанту ракете Milan, али је код BILL она нагнута према доле, што заузима значајан простор у телу ракете, те је и пречник ракете већи (код првих варијанти ПОВР Milan 90 mm, касније 115 mm), а и маса самог контејнера.

Навођење ракете BILL је полуактивно командно (SACLOS – semi automatic command to line of sight), при чему оператер треба да одржава кончаницу на циљу, док се сигнали за коректуру путање лета ракете шаљу преко жице. Систем за управљање детектује ласерске кодираних сигнале са задњег дела ракете, тако да је ометање у великој мери отежано, ако не и онемогућено. Поред тога, кодирани

сигнал се разликује од ракете до ракете и одговарајући је за сензор на лансеру,

Секвенца дејства на циљ

Секвенца лансирања ПОВР BILL

малног ефикасног домета од 2.200 метара. Најмањи домет је 150 метара.

Међутим, најинтересантије је решење бојеве главе. Уместо да се користи класична кумулативна бојева глава оријентисана према напред, са кумулативним конусом чија се оса поклапа са осом ракете, примењена је кумулативна бојева глава чија је оса нагнута према доле за 30°. Пробојност бојеве главе је 700 mm челика за балистичку заштиту – ако је кров тенка хоризонталан, његова дебљина морала би да износи чак 350 mm, како би се обезбедила пуна зашти-

тако да се више ракета може симултано лансирати и независно успешно наводити свака на „свој“ циљ са свог лансера. Такође, занимљива је чињеница да се поред дневног нишана може користити и дневно-ноћни нишански систем на бази термовизијске камере. Довољно је рећи да велика већина тенкова у време када је BILL уведен у употребу није ни имала термовизију, а и данас је она заступљена само на најсавременијим тенковима! Термовизија има велике предности над појачивачима светла и телевизијом ниског нивоа осветљења јер се добија термална контрастна слика циља у односу на околину, тако да се са великом тачношћу могу детектовати и циљеви који су маскирани.

Унапређена варијанта

Унапређену варијанту ракете BILL – BILL 2 – уведена је у оперативну употребу 1988. године. Осамдесете године обележиле су ширу пролиферацију ЕРО. Међутим, упркос мишљењу многих стручњака, ПОВР BILL су чак и након додавања ЕРО на поједине тенкова обезбеђивале довољну пробојност да се након ЕРО пробије и основни оклоп. Ипак, шведски стручњаци сматрали су да је за остваривање довољног ефекта у унутрашњости тенка (довољан за детонацију пуњења муниције) потребно извести одређене модификације и унапређења. Из

Унутрашњост ракете BILL

тог разлога новонастала ракета BILL 2 добила је потпуно нови тип бојеве главе. Уместо постојеће, уграђене у две бојеве главе у тандему, које су биле оријентисане под знатно већим углом. Тачније, главна бојева глава, монтирана позади, иза ракетног мотора је вертикална, пречника 110 mm и релативно кратка, те је постигнута мања пробојност у односу на претходну – више од 510 mm челика (према другим подацима 550 mm), али је с обзиром на њену оријентацију повећана пробојност хоризонталног кровног оклопа (претходна бојева глава 350 mm).

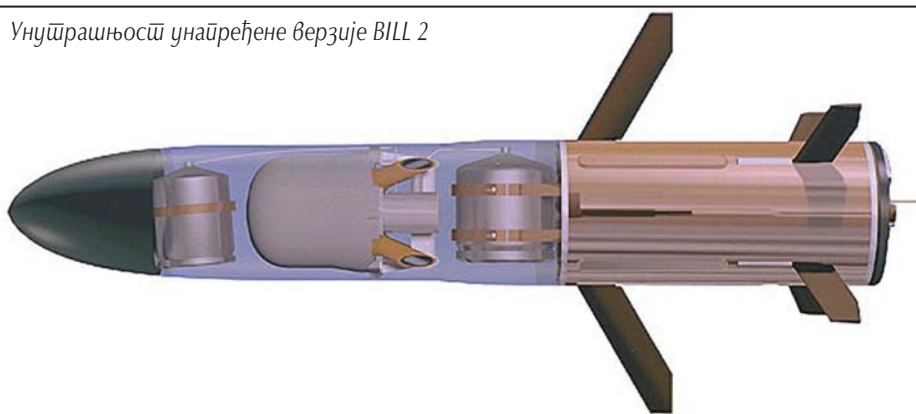
Предња бојева глава оријентисана је према доле и благо према назад, тако да се кумулативни млазови две бојеве главе фокусирају у једној тачки на оклопу тенка. Прва, мања бојева глава пречника 40 mm активира ЕРО (иначе има пробојност већу од 240 mm челика), док кумулативни млаз друге бојеве главе неометано пробија основни оклоп тенка. Испитивања су показала да је само основна бојева глава довољна за пробој и ЕРО и основног оклопа, али је предња, мала бојева глава вероватно постављена због могућности појаве неких напреднијих типова ЕРО са повећаним степеном заштите.

Поред тога, користе се два сензора: оптички и магнетни. Оптички служи за проналажење раздаљине до циља, а магнетни за одржавање оптималног растојања до магнетичног циља попут тенка. Такође, присутан је и ударни упаљач. У зависности од типа циља, активирају се поједини сензори и упаљачи. Примера ради, када се дејствује по тенковима, користе се оба сензора, и оптички и магнетни, за прецизно активирање у оптималном тренутку. Приликом дејства на неоклопљене циљеве, ракета дејствује директним ударом у циљ, а на заштићене циљеве (типа бункера или пешадије у заклону) користи се само оптички сензор, и ракета дејствује са горње стране. ■

ВРСТЕ ЛАНСИРАЊА

Поред лансирања са земље (посада два до три човека), омогућено је и лансирање са возила. Обезбеђено је и лансирање са лаких теренаца, с тим да се лансер може скинути и користити са земље, а могуће је и лансирања са оклопних возила, при чему је знатно већа заштита посаде. Швеђани су развили и врло занимљив комплет за транспортовање система – од стране падобранаца.

Унутрашњост унапређене верзије BILL 2

Др Себастиан БАЛОШ

ЛАНСИРНО СЕЧИВО

Убојито дејство малог експлозивног дрона може се мерити са минобацачима, бацачима граната, другим оружјем сличног калибра, а и са ракетним системима малог домета. Међутим, у односу на њих, тај систем има и специфичности. Захваљујући камери може током лета у ваздуху да извиђа и региструје циљеве пре него што оператер одреди мету на коју ће се дејствовати. Даљим истраживањима требало би да се унапреде особине које омогућују дигиталан приказ (борбеног окружења помоћу умањених беспилотних ваздухопловних система.

Авганистан. Извиђачко возило америчке војске нападнуто је у кањону. Војници искачу и заузимају погодне положаје, осматрају и отварају ватру на уочене стрелце. Ватра по њима не престаје. Један војник из возила извлачи кутију, дужине нешто веће од пола метра. Отвара је, узима специјалан осматрачки уређај, уочава мету и притиска окидач. Из кутије излеће умањена беспилотна летелица, шири крила и лети неколико метара у ваздух. На летелици се укључује камера, снима терен испред себе. Оператер уочава неколико противничких стрелаца груписаних у ували,

која им служи као заклон. Прелеће их, окреће летелицу и усмерава на њих. Уследила је експлозија. Још један дрон лансиран је на другу групу стрелаца. Обезбеђено је довољно времена да пристигне друга патрола, која је прихватила борбу са остатком противничких бораца у заседи. Након експлозије и дејства пристиглих војника, престала је противничка ватра по америчким војницима.

Ово је само препричани сценарио кратког видео-спота, којим се представља ново борбено беспилотно оруђе названо „свичблејд“ (Switchblade), што би се могло превести као сечиво које се пребацује (кроз ваздух), а у слободнијем

преводу „лансирно сечиво“. Амерички војници су га назвали и „алтернативни скакавац“, што говори да има позитиван утицај и на психичко понашање војника у борби, који су примену тог борбеног средства прихватили са дозом хумора.

Умањена наоружана летелица

Дакле, на небу се појављује нова генерација „дронска лилипутанаца“. Реч је о малим наоружаним беспилотним летелицама, које у себи садрже дневно-ноћну камеру, електронске уређаје за пренос и пријем сигнала и, наравно, одређену количину експлозива. Комплет „лан-

сирног сечива“ сачињава неколико контејнера са наоружаним летелицама и трножац за антену. Њиме се успоставља линк за пренос и пријем података и управљање, односно повезивање са тактичком комуникационом мрежом. Линк обезбеђује пријем слике са камере на летелици и пренос управљачких команди на њене управљачке системе. Оператер има и посебан уређај (конзолу са два џојстика) за управљање и екран за праћење лета. Пре лансирања дрона из контејнера оператер развија антену, а потом укључује конзолу, активира линк, који самостално обавља аутодијагностику и проверава да ли постоји неки квар или је све већ спремно за лансирање. Прити-

ском на дугме дрон излеће из умањеног контејнера, шири крила и лети у правцу циља.

Систем је представила компанија „AeroVironment” августа 2013. године.

Убојито дејство овог оруђа може се мерити са бацачима граната 30–40 mm или другим оруђима сличног калибра, а и са ракетним системима малог домета. Међутим, у односу на њих овај систем има неке специфичности. То је, пре свега, могућност да лети у ваздуху око пола сата, пре него што оператер одреди циљ дејства. Поседује камеру, која се може употребити за кратко извиђање борбеног простора, откривање више циљева и избор оног који представља највећу опасност. Предвиђено је унапређење летних особина тог беспилотног уређаја, што би му омогућило да се у ваздуху задржи и дуже времена. Долет летелице је 5–10 километара. Путањом лета може се управљати помоћу уређаја за контролу.

Наравно, реч је о веома покретљивој летелици, са електричним (нечујним) мотором, чија брзина лета износи 35–44 m/s. Те летне особине омогућују оператеру да заузме позицију у којој би прецизно дејствовао на циљ с највећим ефектом. Може се, чак, увести у утврђени објекат кроз прозор или већу пушкарницу, што му даје бројне предности у односу на артиљеријска оруђа с убацном путањом, посебно у урбаним дејствима.

Постоји и опција да се прекине лет уколико се ситуација промени након лансирања, ако на пример циљ буде уништен неким другим ватреним средствима, а може се упутити и на секундарну мету. Посебно се истиче чињеница да прецизност овог борбеног средства смањује колатералну штету. Такође, напомиње се да овакви системи знатно смањују број захтева из основних јединица за артиљеријском, ваздухопловним или неком другом ватреном подршком. То омогућује да јединице ватрене подршке делују по већој дубини борбеног распореда противника.

Искуства из Авганистана указују и на чињеницу да је то борбено средство посебно погодно за дејство на брдско-планинском земљишту. Војни теоретичари га описују као борбено средство за употребу у сукобима ниског интензитета.

Тактичари су оценили да је то оруђе погодно за дејство у нападу, када пе-

Ново борбено беспилоотно оруђе названо „свичблејд”, у слободнијем преводу „лансирно сечиво”, амерички војници називају и „алтернативним скакавцем”

СТРЕЉАЧКИ ДРОН

Како се оружје у копненој војсци назива стрељачко, тако у стручној литератури за „свичблејд” наоружану беспилотну летелицу кажу да је „стрељачки дрон”. Њиме рукује један оператер, који може да носи више таквих летелица. На тај начин унапређује се војничка тактика, стрелац добија квалитет више, а борбена дејства предвиђени исход. Поред тога, долази до велике промене у могућностима стрелца да дејствује по противнику, који је и по неколико километара удаљен од њега. Са више оваквих наоружаних летелица, истовременим дејством може да се оствари већи ефекат него са класичном ватреном подршком. Извиђачки и осматрачки подаци са његове камере омогућују и боље познавање непосредне ситуације у борбеном окружењу.

Оваква наоружана летелица функционише попут обичног извиђачког дрона, међутим како има бојеву главу, може да дејствује по противничком циљу. Ниска цена омогућује рентабилност дејства и по малим или појединачним циљевима. Код наоружане беспилотне летелице оператер сам или по команди свог старешине, дејствује непосредно и у реалном времену.

Ако се програмира, та наоружана летелица може самостално, аутоматски да дејствује по циљу. То су два, нова тактичка поступка у борбеним дејствима. Ово оруђе може бити ефикасно и у заседним дејствима. Вероватно ће војни теоретичари и тактичари наћи много задатака за ту малу убојиту летелицу. С друге стране, кад противнички стрелац очу да му микродрон долази, не може много да учини. Једино би нека врста мреже изнад ватреног положаја могла да спречи први дрон да изазове смртне последице, а већ други може да улеће кроз начињену рупу.

Тактичке могућности овог дрона ограничене су техничким особинама, долетом и количином експлозива. Али, маштовити борци откриће многе могућности где се може ефикасно употребити.

шадиија или моторизоване снаге наићу на добро организовану одбрану противника и морају да се зауставе и заузму повољне положаје. Тада се вођењем ових дрона може дејствовати по кључним елементима борбеног поретка противника, односно добро утврђеним ватреним тачкама, и створити услови за наставак напада. У одбрани је њихово дејство ефикасно и по јединицама које наступају у колонама или по средствима као што су митраљеци, бацачи граната, лака артиљеријска средства и другим покретним и непокретним ватреним тачка-

ма, а и против лако оклопљених или других возила, до удаљености долета.

Ова летелица спада у категорију „малих убојитих ваздухопловних наоружаних система” (LMAMS – Lethal Miniature Aerial Munition System). У телу беспилотне летелице, масе од шест до седам килограма, налази се 40-милиметарска бојева глава. „Свичблејд” шаље видео стреаминг из ЕО (електрооптичког) сензора, који омогућава оператеру да означи циљ. У том моменту овај систем постаје убојито оружје, које се самостално наводи на циљ и детонира ма-

лу бојеву главу. Увезбан оператер може тај систем да употреби за 20 секунди. Захваљујући електричном мотору ова летелица може летети бешумно, а због мале величине веома ју је тешко открити, дању а посебно ноћу, чак и из непосредне близине.

Након једногодишњег полигонског опитовања у Новом Мексику, крајем 2012. године у Команди копнених снага САД одлучено је да се 75 ових потрошних система пошаље у Авганистан. Тамо су амерички стручњаци наставили испитивања у стварном борбеном окружењу. Колико је то ефикасан и прецизан борбени систем говори чињеница да су команданти тражили повећање броја „свичблејда“.

Борбени јастреб

Сличан систем развијен је у компанији „Текстрон системи одбране“ (Textron Defense Systems), назван „борбени јастреб“ (BattleHawk), који има сличне летне и бојеве особине и може се интегрисати са сензором на терену, који је детектовао противнички циљ.

Основна конфигурација оба ова система, поред контејнерског лансера са беспилотном летелицом, садржи контролну јединицу за оператера. Разлика је у томе што је „јастреб“ нешто већи, а испаљује се из цевастог контејнера налик на минобацач. У контролном уређају је склоп за везу, који линком за податке, путем операторског интерфејса, омогућује управљање. Користе се преносиви уређаји за широкопојасну везу, којом се иначе преносе обавештајни и извиђачки подаци, управља борбеним дејствима и

„Јастреб“ има сличне летне и бојеве особине као „свичблејд“ и може се интегрисати са сензором на терену, који је детектовао противнички циљ

„Борбени јастреб“ је нешто већи од „свичблејда“, а испаљује се из цевастог контејнера налик на минобацач

шаљу команде до најнижих потчињених.

Контејнер са дроном (склопљених крила) има ножице којима се успоставља погодан положај за лансирање. У беспилотној летелици су сензори, дневно-ноћна камера, интегрисан систем за навођење бојеве главе, дата линк, напајање и мотор. За обуку у коришћењу развијен је симулатор.

Систем може да делује аутономно, полусамостално или ручно. Оператер може изабрати унапред одређене циљеве помоћу географске локације (ГПС координата) или да визуелно идентификује мету и управи летелицу према њој. У припреми за дејство оператеру може да се достави мапа бојног простора са откритим циљевима за дејство. Међутим, како су збивања у борби веома динамична, циљеви могу променити положај, оператеру је омогућено да прати податке са других осматрачких сензора, те да се ослони на саму камеру у беспилотној летелици и да за време лета изабере циљ за дејство. Зависи, свакако, да ли је реч о почетним или дејствима током борбе. Након позитивне идентификације мете, оператер најчешће добија команду по ком циљу да дејствује, међутим, омогућено је и да га самостално одреди.

Паралелно са овим пројектом Развојни и инжењерски центар за ваздухопловна и ракетна истраживања (AMRDEC – Aviation and Missile Research, Development, and Engineering Center) развија пратеће компоненте и технологије за прецизну муницију у тзв. програму мале органске прецизне муниције (SOPM – Small Organic Precision Munition). Развија се неколико компонента као што

су стабилизација слике и ауотракер, сигуран линк за пренос података, системи за напајање, мале бојеве главе, сензори за ласерско мерење висине и електронски управљачки системи за беспилотне летелице.

Потрага за универзалним решењима

Канцеларија за истраживање ратова у 21. веку Агенције за одбрамбене пројекте и истраживања (DARPA), учествује, такође, у развоју средстава за прецизно дејство у блиској борби (CCLR – Close Combat Lethal Recon), заједно са ваздухопловним снагама. Циљ је смртоносна минијатурна муниција за летеће системе (LMAMS). Из тог пројекта проистекао је и преносиви летећи наоружани систем за пешадију, који може да дејствује и у условима када не постоји оптичка видљивост. Користе се искуства у развоју беспилотних летелица, система за навођење у ратном ваздухопловству и практични резултати постигнути на испитним полигонима и у борбеним условима у Авганистану. Предвиђено је да се системима за самонавођење, унапреде лансери за гранате 40 mm ALGL, муниција за противавионски топ M2, противоклопни систем M3 – Karl Gustaf 84 mm и AT – 4. Тиме ће ови борбени системи постати електрооптичко вођено оружје са малим бојевим главама. Дејствоваће по принципу LMAMS, односно имаће способност да лете одређено време изнад циља, чекајући оптималне услове за дејство.

Како ће бити у непрекидној комуникацији са оператером, он ће имати пред

Како ће бити у непрекидној комуникацији са оператером, он ће имати пред собом видео снимак циља уживо, односно у реалном времену. То је веома повољна особина ако се дејствује по покретним циљевима и када оператер даје команду за напад у најповољнијим околностима.

Дакле, замисао се односи на пројекте унапређења муниције за оружја и оруђа код којих се може применити нова муниција способна да лети попут малих дрона. У ту муницију уграђена је електрооптичка контрола система за навођење, која подразумева аутоматско праћење циља, могућност утицаја оператера

оружја за једнократну употребу. За сада је то први дрон из нове врсте минијатурних беспилотних летелица, које још зову и „мале камиказе“ или „дрон лилипутанац“. Војни теоретичари истичу да је систем функционалан захваљујући алгоритмима за тачно праћење циљева, те да ће, без сумње, бити од непроцењиве вредности на ратиштима у пешадијским јединицама, где ће ови мали дрона бити распоређени.

Тимови војника ће уз помоћ ових убојитих беспилотних летелица имати много већи степен „ситуационе свести“ (како то тумаче западни војни теоретичари), односно, бољу и целовитију прегледност над борбеним простором, као и

ПОСЕБНОСТ

Систем LMAMS има неколико способности. Може да током лета, аутоматски прати циљ који оператер обележи. Оператер може да, такође, мануелно контролише систем и по потреби да усмери своју пажњу на одређену област или тражени објекат. Аутономност лета од 30 минута обезбеђује довољно времена да се осмотри бојиште, уоче противнички циљеви, процени који су најопаснији за јединице у контакту и дејствује по њима.

Убојито дејство бојеве главе је у пречнику четири метара, а на удаљености од 10 m распростире се секундарно ударно и топлотно дејство, које може изазвати повређивање, оштећење на борбеном возилу или пожар. За сада је остварена прецизност погађања до једног метра око циља. Поред тога, ова беспилотна летелица има могућност да се програмира да сама прати покретни циљ или да се усмери на стационарну мету и прати збивања око ње. Дејство може бити одложено све док летелица има напајање да се одржава у ваздуху.

на ток лета и усмеравање на циљ са највећом прецизношћу.

Споменута канцеларија у агенцији DARPA, новембра 2010. године расписала је конкурс за развој таквих борбених система. Након тестирања опитних модела, изабрана су три пројекта системе оружја за пробну серију. Априла 2011. године, компаније „AeroVironment“, „Иновативне аутоматизоване технологије“ (IAT – Innovative Automation Technologies) и „Текстрон одбрамбени системи“ изабране су за реализаторе. Већ 2012. године IAT развио је мини-беспилотну летелицу (Mini UAV), а „AeroVironment“ поменутог „скакавца“.

Летелица „свичблејд“ третира се као потрошна роба, муниција, а не као

способност за изненадна дејства из ваздуха по уоченим циљевима.

„Свичблејд“ се назива и мала паметна тактичка летећа бомба. За сада је копнена војска САД (2012–2013. године) уложила у „AeroVironment“ 4,9 милиона долара, које су намењене пробној серији тих наоружаних летелица за КоВ.

Дакле, америчка копнена војска, у сарадњи са ратним ваздухопловством и агенцијом DARPA, истражује ново подручје употребе електрооптичког навођењег оружја – минијатурне муниције за дејство из ваздуха. Та идеја може да омогући развој нове врсте самонавођене муниције, уколико сутрашња нанотехнологија омогући уградњу оваквих система и у пешадијско оружје. Таква

муниција ће сама налазити свој циљ, а стрелац ће бити обавештен о ефектима које је постигао. Наравно, то значи и економичност, јер војници више неће расипати муницију испуштајући рафале према противнику. Биће довољан један или неколико паметних метака, који ће онеспособити, сваки појединачно, по једног противничког борца.

Други циљ је могућности да се оружје користи у ситуацијама када јединица није изложена непосредном ватреном дејству, а положај противника је познат. Такође, таква минијатурна вођена оружје могла би бити корисна у току ангажовања против непријатеља, који има повољан положај, при чему га није могуће неутралисати директним ватреним ударима и непосредним нападом пешадије. Употреба LMAMS дрона смањиваће, такође, ризик за оператера од дејства снајперисте или сличног прикривеног дејства противника. ■

(Насићавак у следећем броју)

Никола ОСТОЈИЋ

НЕИСПРАВНИ ЛОКАТОРИ ЗА ТРАГАЊЕ И СПАСАВАЊЕ

Почетком фебруара на америчком сајту www.militarytimes.com обја-

вљени су подаци о високом степену неисправности локатора који се налазе у избацивим седиштима америчких борбених авиона. Намена локатора јесте да, након што пилот принудно напусти авион, спасиоце аутоматски обавести о позицији пилота у невољи. Америчко ваздухопловство потрошило је 2009. године 30 милиона долара за опремање ваздухоплова локаторима типа AN/URT-44.

Од тада до данас, у 22 истражена случаја катапултирања пилота утврђено је да су локатори заказали у 10 случајева. Најдрастичнији случај десио се јануара 2013 – тада је настрадали пилот F-16 који је нестао у Јадранском мору, пронађен тек након три дана, јер је уређај AN/URT-44 заказао. Након тог удеса велики број пилота почео је да на задатке носи своје мобилне телефоне како би се у случају нужде јавили спасиоцима.

Због свега наведеног, америчко ваздухопловство планира да до краја наредне године замени све непоуздане локаторе новим типом уређаја. ■

ТАРАНИС УСПЕШНО ЛЕТИ

Британска компанија „BAE Systems“ обелоданила је 5. фебруара ове године податке о првим летовима њихове најновије беспилотне летелице. Речено је да представља технолошки најна-

преднији ваздухоплов који је икада произведен у Великој Британији. Беспилотна летелица „таранис“ добила је назив по келтском богу. Њен развој категорисан је као строго поверљив, због чега у јавности нема превише података. Иако су подаци о првим летовима објављени тек сада, стручни извори процењују да су први летови обављени још августа прошле године на опитним полигонима у Аустралији.

У развој летелице досада је уложено око 185 милиона фунти. Очекује се да ће бити наоружана и да ће моћи да извршава низ борбених задатака за које беспилотне летелице до сада нису биле предвиђене. Летелица је у нормалној конфигурацији тешка око осам тона. Може да лети суперсоничним брзинама и одликује се стелт карактеристикама. Сматра се да је „таранис“ само технолошки демонстратор, а да ће беспилотне борбене летелице развијене на искуствима стеченим у том програму бити уведене у наоружање око 2030. године. ■

ШВАЈЦАРЦИ ГЛАСАЈУ ЗА ГРИПЕН

У складу са званичном политиком, у Швајцарској ће се 22. маја ове године одржати јавни референдум о намери државе да купи 22 вишенамесна борбена авиона „грипен“ шведске производње. Одлука је уследила због притиска опозиционих партија да се преиспита тај уговор. За расписивање референдума приложено је 65.000 неопходних потписа грађана. На сличан начин грађани су пре две деценије на референдуму одлучивали и о куповини америчких авиона F/A-18 Hornet. ■

Припремио С. В.

Самоходни обалски противбродски
лансер „рубеж“

БРОМ

Снимио Радован Поповић

У наоружање ЈРМ „рубеж-Е“ уведен је 1979. године, неколико месеци после усвајања тог система у инвентар РМ СССР-а. Основна ватрена јединица била је батерија ракета обала-море – БРОМ, коју је чинио један „рубеж“. На крају службе преостала два примерка из Радовића премештена су у складиште у Лепетанима. Ту се и сада налазе на отвореном, изложени временским условима.

Противбродска радарски самонавођена ракета П-15 (НАТО код SS-N-2A STYX) уведена је у наоружање Ратне морнарице СССР-а 1960. године као први ракетни систем погодан за широку примену на брзим малим ратним бродовима. Ракета конвенционалне аеродинамичке шеме са

великим фиксно постављеним крилима могла је да погоди циљ на удаљеностима од осам до 48 километара. Ефикасност крилате ракете са бојевом главом од готово пола тоне потврђена је у пракси 1967. године, када је потопљен израелски разарач „Елиат“.

Вест да је посада релативно јефтиног ракетног чамца потопила ратни

брод једне технолошки снажне државе утврдила је место противбродских ракета високо на листи приоритета модернизације ратних морнарица.

Развој

У међувремену, развој П-15 наставио се и 1965. године, када је у наоружање РМ СССР уведена П-15У са крилима која су се отвараола после изласка ракете из лансера. Смањење габарита омогућило је умањење димензија лансера на броду. Уследиле су ракете П-15ТГ са ИЦ главама, а за самонавођење „кондор“ и „снегир“.

У другој половини шездесетих година радило се на модернизованом ракетном систему П-15М „термит“ са подваријантама са радарским и ИЦ самонавођењем, која је до циља летела на ви-

Прве званичне фотографије „рубџа-Е“ настале су 1984. године после завршетка пријема технике и обуке посада. У то време биле су класификоване као поверљиве и до сада нису објављиване. (МЦ „Одбрана“, Ж. Јанковић)

сину од 25 или 50 метара за разлику од П-15, која је са висином лета од 100-200-300 метара била превише изложена противракетној одбрани ратног брода. Званично, „термит“ је уведен у наоружање 1972. године – за почетак на ракетним чамцима и великим противбродским бродовима (разарачима).

У време када се ближио завршетак развоја „термита“, 1970. године, у бироу „Радуга“ у месту Дубна, покренут је задатак пројектовања обалског противбродског система „рубџ“ на великом теренском возилу МАЗ-543. У основни, два лансера за „термит“ постављена су на покретну платформу на задњем делу возила, а у средини се налазила кабина за посаду, радар „харпун“, систем за управљање ватром, уређај за идентификацију бродова „свој-туђ“ и средства везе. Већина система пренета је са ракетног чамца пројекта 205У (НАТО код „Оса II“) и прилагођени су уградњи на возило.

Такав самоходни обалски противбродски лансер (СОПЛ) требало је да буде потпуно аутономно средство ратне технике, које чини самосталну борбену јединицу еквивалентну ракетном чамцу на мору.

Прва гађања из „рубџа“ била су код места Фиолент на Криму 1975. године.

Развој ракетног система завршен је 22. октобра 1978. године, када је актом Савета министара СССР систем 4К40 „рубџ“ уведен у наоружање.

Обалска одбрана РМ СССР формирала је дивизионе од четири СОПЛ 3С51 и четири возила за превоз ракета и попуну лансера. У једном дивизиону, по материјалној формацији, налазило се 16 ракета.

Државе које су наоружање увозиле из СССР-а брзо су препознале врлине „рубџа“ и наручиле су лансере за развој властите обалске одбране. У свакој од четири флоте – Црноморској, Балтичкој, Северној и Тихоокеанској – формирана је по једна бригада наоружана „рубџима“. У РМ СССР користио се и систем „редут“ са ракетом надзвучне брзине крстарења П-35, који је био под забраном извоза. За извоз је прилагођена подваријанта „рубџ-Е“ без система идентификације провенијенције ратног брода. Извозне ознаке ракете „термит“ биле су П-21 са радарским и П-22 са ИЦ самонавођењем.

Током производње до 1989. године „рубџ-Е“ набавиле су ратне морнарице које су већ користиле бродове наоружане ракетама П-15 – у Варшавском уговору корисници „рубџа“ били су ДР Немачка, Пољска, Румунија и Бугарска, а у „трећем свету“ Алжир, Индија, Јемен, Куба, Либија, Сирија и Вијетнам. На листи корисника била је неблоковска Југославија.

Крилата ракета и лансер на точковима

Ракетни систем „рубџ“ дејствује са обале по циљевима на мору. У непосредном гађању за откривање и захват циља користи се радар СОПЛ. У посредном гађању за откривање циљева и од-

Лансер система „рубџ-Е“ на ваљаном положају 1984. године (МЦ „Одбрана“, М. Риљић)

Посада унутар командно-управљачке кабине СОПЛ (МЦ „Одбрана“, З. Јанковић)

ређивање елемената за гађање користи истурени осматрач брод, летелицу или радар јединице обалског осматрања и јављања. Улогу посредника – истуреног осматрача – може имати и други СОПЛ, удаљен на домету средстава везе која користи.

Максимална даљина гађања је до 80 km, а уз поуздане податке о циљу и са смањеном вероватноћом погађања и до 90 километара. Минимална даљина зависила је од надморске висине обале – ако је висина била мања и минимални домет био је мањи. Према табlici из техничке документације система, за надморску висину од 150 m предвиђена је минимална даљина гађања од осам километара, за 200 m даљина од 11 km, за 400 m даљина од 13 km, за 600 m даљина од 18 km и за висину од 800 m даљина од 22 километра.

Ватрени положај требало је да буде што ближе обалном рубу, али ако то из географских или тактичких разлога није било могуће, СОПЛ је могао да дејствује са максимално 19 km удаљености од обале.

Из система „рубeж“ може се гађати циљ који се креће брзином до 80 чворова при стању мора 5 у рејону циља и брзини ветра до 20 m/s.

Сваки СОПЛ био је аутономна покретна јединица која је после укрцавања ракета могла да се креће до ватреног положаја без потребе за накнадним радовима на припреми ракете.

После доласка на ватрени положај време потребно за оријентацију возила и развој у борбени положај било је од две до пет минута, зависно од географ-

ско-топографске удаљености ватреног положаја и способности посаде. Затим се укључује радар и одређују се параметри кретања циља и почетни подаци за гађање, а на крају следи команда за старт ракете. СОПЛ може да ради у дежурном режиму до два часа. Време преласка у дејство је 60 секунди. Са системом „рубeж“ дејствује се са две ракете са интервалом лансирања од седам до девет секунди.

Платформа возила је МА3 543М, четвороосовински теренски аутомобил кога покреће дизел мотор од 520 КС. На возило је постављен лансер КТ-161 (извозна ознака КТ-161Е) у који су укрцаване две противбродске крилате ракете П-21 и П-22. Лансер се покреће по правцу до 45°, и елевацији ради заузимања положаја за лансирање ракете (на десном боку од 60° до 130°, а на левом боку од 50° до 130°).

У командно-управљачкој кабини (КУК) у извозној подваријанти, каква се користила у ЈРМ (Југословенској ратној морнарици), смештени су систем за управљање ракетним гађањем „корал-

ПРИМЕРЦИ

У наоружање ЈРМ уведено је десет СОПЛ који су добили петознаменкасте ознаке из секвенце одређене за ракетне системе – од 22759 до 22768. Број се не подудара са годином производње СОПЛ. Најстарији примерак био је 22764 произведен 1978. године, примерци 22761, 22762 и 22763 су из 1979. године, 22765, 22766 и 22768 из 1980. године 22767 из 1981. године, а 22759 и 22760 из 1983. године.

Отворен џоклопац на лансеру „открива“ ѓредњи гео радарски самонавођене ракете П-21 (МЦ „Одбрана“, Р. Појовић)

БЕ” (електромеханички рачунар), уређај за предстартну припрему и проверу ракете РПК-Е, уређај за мерење нагиба возила РДУ-АЕ, уређај за оријентацију возила са жиромагнетним компасом и средства везе.

Унутар КУК налази се радар „харпун-БЕ”, а радарска антена је на предњем делу КУК. Радар податке о откривеним циљевима предаје у рачунар „корал-БЕ”. Удаљеност на којој радар може открити циљ у нормалним условима радарске видљивости са СОПЛ, у зависности од надморске висине положаја, већа је од 100 km са висине до 600 m ако се СОПЛ налази на нивоу мора у повољним метеоролошким условима и доброј радарској видљивости.

Током рада СОПЛ у дежурном режиму и гађања, основни извор електричне енергије је аутономни извор напајања (АИР) са агрегатом са турбогасним мотором номиналне снаге 110 КС (81 kW), два генератора истосмерне струје ГС-18НО снаге 32 kW и једним генера-

тором изменичне струје снаге 22 kW/220 V.

Резервни извор је један генератор истосмерне струје ГС-18НО, који добија погон преко кутије за регулацију снага од главног погонског мотора возила. Због ограничене снаге једног агрегата, током гађања користе се акумулатори возила. У дежурном режиму СОПЛ може да ради до два часа.

Посаду СОПЛ чине командир, возач, који је уједно послужилац лансера, радарски техничар, задужен и за средства везе, оператор електричар и послужилац „корала-БЕ” и уређаја РПК-Е. По формацији, у ЈРМ посаду су чинили један официр и четири подофицира.

На јадранским острвима

Предисторија набавке „рубеш-Е” за ЈРМ почиње средином шездесетих година, када су за модернизацију флоте из СССР-а увезени ракетни чамци пројекта 205, чије је основно противбродско наоружање била ракета П-15. Од 1965. до 1969. године у флотну листу уведено је 10 ракетних чамца. За следећу генерацију ракета П-20 и П-21/22 у ЈРМ је од 1976. до 1988. године уведено 28 лансера. По два лансера била су на шест РТОП класе „Раде Кончар”. Два велика патролна брода (касније су пре-

квалификовани у ракетне фрегате) ВПБР-31 и 32 грађена у СССР-у примљена су без ракетног наоружања, а накнадно су

добила по четири лансера окренута ка крми. На бродовима ВПБР-33 и 34 домаће градње четири лансера усмерена су према прамцу. Зато је одлука да се набави обалски противбродски систем са унифицираном ракетом била очекиван потез.

У наоружање ЈРМ „рубеш-Е” уведен је 1979. године, неколико месеци после усвајања тог система у инвентар РМ СССР-а. Набављено је десет СОПЛ. Пријем технике и обука посада завршени су 1983. године. Основна ватрена јединица била је батерија ракета обала-море (БРОМ), коју чини један СОПЛ. У јавности, ЈРМ није користила изворни назив, а „одомаћено” име постала је скраћеница за ознаку јединице – БРОМ.

По две батерије организоване су у обалске ракетне дивизионе (орд) – 201. орд на острву Мали Лошињ, 202. орд на Вису, 203. орд на Ластову и 204. орд у Радовићима. Пета јединица – 205. орд у Дивуљама, користила се за потребе обуке и као резерва за маневар одбраном у рату.

На последњој паради ЈНА, одржаној у Београду 1985. године на Дан победе, са поносом су приказани СОПЛ. У то време „рубеш-Е” био је средство за одвраћање агресора вредно пажње.

РАКЕТА

Крилате ракете за „рубеш” у РМ СССР-а носиле су ознаку П-15М „термит”, односно индекс 4К51. По систему вођења, разликовале су се две подваријанте ракете – 3М51 са радарским самонавођењем извозне ознаке П-21 и 3М51ТГС са ИЦ самонавођењем извозне ознаке П-22. Дужина ракете је 6.565 mm, пречник тела 780 mm, а размах крила 2.500 милиметара. Стартна маса износи 2.523 килограма.

Ракета је из лансера излазила помоћу потиска стартног ракетног мотора са чврстим горивом. После пола секунде отварала су се крила и покретао се маршевски мотор са течним горивом ТГ-02, које се мешало са високотоксичним оксидатором АК-20К.

Стартни мотор, потиска 10 тона, омогућава лансирање и одваја се од ракете после 1,35 секунди лета. Потом ракета наставља лет брзином од око 0,9 М са маршевским мотором на висини 25 m или 50 m изнад мора, односно 250 m ако лети изнад чврстог тла. Инерцијалним системом ракета се наводи до рејона циља, где се укључује глава за самонавођење. Пред погодак у циљ, ракета „искаче” на већу висину, како би погодила палубу брода. Маса бојеве главе је 513 килограма. У складиштима РМ СССР биле су нуклеарне бојеве главе снаге 15 килотона.

Средство за одвраћање

Обалски ракетни дивизиони осамдесетих година увежбавани су за одбрану од потенцијалне агресије на источну обалу Јадрана. Уместо „агресорског“ поморског десанта, 1991. године ЈРМ суочила се са „унутрашњим непријатељем“. Одлуком државног врха јединице и установе вида и готово сва техника евакуисани су из Хрватске.

До краја децембра 1991. године у Боку которску пресељени су 201. и 205. орд. У мају 1992. године завршено је исељавање са острва Вис и Ластово, па су 202. и 203. орд дошли у Црну Гору. Само један СОПЛ (број 22762) остао је у Хрватској на ремонту у Шибенику. Електроника тог лансера била је на ремонту у Морнаричком електронском заводу у Сплиту и извучена је у Боку которску. Касније је послужила за одржавање осталих СОПЛ.

После премештаја у Црну Гору јединице наоружане „рубежима“ преведене су у повишене мере борбене готовости јер је 6. јуна 1992. почела поморска бло-

Возило повишене проходимости МАЗ-543М омогућавало је излазак на вапшене положаје по острвском камењару (МЦ „Одбрана“, З. Јанковић)

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

– борбена маса са две укrcане ракете.....	40.124 kg
– маса празног.....	34.910 kg
– дужина.....	13.950 mm
– ширина.....	3.150 mm
– висина.....	4.050 mm
– висина са подигнутом радарском антеном.....	7.000 mm
– мотор.....	дизел Д12А-525А снаге 382,5 kW (520 КС)
– брзина по путу са тврдом подлогом.....	60 km/h
– средња брзина кретања по делимично уређеном путу.....	25–30 km/h
– аутономија.....	635 km

када Савезне Републике Југославије. Послуге су дежурале током лета 1992. го-

дине, када се први пут очекивала оружанa интервенција НАТОа.

Један од примерака СОПЛ припремљен за испоруку Рајној морнарици Египта (Cofis)

Лансирање ракеће из „рубџа-Е“ либијске рајне морнарице

У реорганизацији ЈРМ, проведеној 1994. године, све ракетне јединице обалске одбране обједињене су у 110. обалској ракетној бригади у којој су формирана два дивизиона – један са пет и један са четири СОПЛ у касарни у Радовићима. Састав команде и борбене јединице чинили су професионални официри и подофицири.

Последње гађање са системом „рубџа-Е“ у ЈРМ било је на вежби „Ласер 21“, одржаној 1996. године, на мету израђену од расходованих торпедних чамаца. На исте мете ракетно гађање извели су ракетни бродови – фрегата РФ-33 и РТОП-404 и РТОП-405.

У условима међународне изолације, припадници 108. бригаде само основним одржавањем обезбедили су функционалност СОПЛ. Веће радове изводио је ремонтни завод „Космос“ из Бањалуке. Током 1998. ремонтвано је шест СОПЛ, а на још два радова су завршени у фебруару 1999. године. Почетак бомбардовања НАТОа 108. бригада дочекала је са девет СОПЛ. Само један није био у функцији јер се мотор борбеног возила налазио на ремонту у заводу у Чачку.

У припреми за одбрану отаџбине, 108. бригада провела је пуну мобилизацију са резервним саставом попуњеним младим људима из приморских места од Херцег Новог до Петровца, а током бомбардовања и са добровољцима са полуострва Луштица и рејона Грбља. Током 78 дана бомбардовања 108. бригада била је смештена дуж читаве обале. Ра-

кетне батерије груписане су у две борбене групе, смештене са ослонцем на великом броју уређених очекујућих рејона и ватрених положаја за брзо дејство.

Једна борбена група била је на полуострву Луштица и за заштиту људи и технике користила је подземно склониште на Обостнику. Борбена група, која је бранила јужни део обала, смештена је на потезу Петровац–Бар. Део јединице био је у дубини територија Црне Горе и смештан је са места на место као резерва ЈРМ за одбрану од евентуалног поморског десанта после првог очекиваног удара на обалску одбрану.

Због технолошке премоћи НАТОа, требало је да СОПЛ гађају са минималним трајањем радарског исијавања или са пријемом података од обалских осматрачких радара. Ратни бродови НАТОа нису ризиковали сусрет са „рубџом-Е“, па су патролирали по рубу зоне од 100 километара од обалног руба. У једном случају осмотрен је ратни брод НАТОа који је на кратко прешао ту линију удаљености, али је пловио у сенци великог танкера па је био заштићен од дејства, јер би ракета захватила цивилни брод.

Наставак службе у Египту

Одлуком о преформирању Ратне морнарице СЦГ 2004. године, у материјалној формацији задржана су четири СОПЛ у саставу преформираних 108. бригаде обалске одбране, у којој су осим ракетног дивизиона била и артиљеријска оруђа обалске одбране. Пет СОПЛ пону-

ђено је на продају као вишак. После кратког времена, због високих трошкова одржавања, односно недостатка новца за генерални ремонт, одлучено је да се још два СОПЛ прогласе вишком.

Одлуком Савета министара СЦГ од марта 2004. године београдска фирма „Cofis“ задужена је за продају вишкова борбених система за које је занимање показала Ратна морнарица Египта (РМЕ). У првој транши, марта 2005. године, бродом је у Александрију пребачено пет СОПЛ. У пакету са СОПЛ продат је део ракета П-21 и П-22. Пре примопредаје је завод „Космос“ ремонтвао лансере у заводу у Тивту.

Губитак интереса за ратну морнарицу и смањење трошкова за одржавање технике и плате људства, били су разлози за одлуку Министарства одбране СЦГ из јануара 2006. године да се из наоружања повуку и последња два СОПЛ. Одлука Црне Горе јуна 2006. године да прогласи самосталност, представљала је, уједно, и крај постојања обалске одбране.

Фирма „Cofis“ је марта 2007. године предала РМ Египта два СОПЛ а преостале ракете продате су још у време постојања СЦГ. Преостала два примерка број 22767 и 22768 из Радовића премештена су на чување у складиште у Лепетанима, где се и сада налазе и пропадају изложени временским условима на отвореном простору. ■

Александар РАДИЋ